

RAPORTI I VLERËSIMIT NË THELLËSI TË SISTEMIT TË DREJTËSISË NË SHQIPËRI

Mbështetje e BE/KiE për Efikasitetin e Drejtësisë - SEJ

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Mbështetje e BE/KiE për Efikasitetin e Drejtësisë - SEJ
Një projekt i përbashkët ndërmjet Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës

RAPORTI I VLERËSIMIT NË THELLËSI TË SISTEMIT TË DREJTËSISË NË SHQIPËRI

shkruar nga Jacques Bühler dhe Jon Johnsen

2015

Përmbajtja e këtij raporti reflekton pikëpamjet e autorëve të tij, dhe jo domosdoshmërisht ato të Këshillit të Evropës dhe të Bashkimit Evropian.

Përkthimi i këtij dokumenti në gjuhën shqipe është bërë në kuadër e Projektit të Përbashkët të Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës “Mbështetje për Efikasitetin e Drejtësisë – SEJ”.

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	4
RAPORTI 2015 (TË DHËNAT NGA VITI 2012) RRETH SISTEMIT TË DREJTËSISË SHQIPTARE	7
A. INFORMACION I PËRGJITHSHËM RRETH SHQIPËRISË	7
B. BUXHETI I SISTEMIT GJYQËSOR	10
1. Buxheti i gjykatave	10
2. Buxheti i ndihmës juridike	12
3. Buxheti i Prokurorisë së Përgjithshme	13
4. Buxheti i sistemit gjyqësor dhe komentet përmbyllëse	14
C. ORGANIZIMI GJYQËSOR - NUMRI I GJYKATAVE	15
D. MAGJISTRATËT DHE PERSONELI	16
1. Gjyqtarët	16
2. Nëpunësit (jo-gjyqtarë) të gjykatës	17
3. Prokurorët dhe personeli mbështetës pranë prokurorisë së shtetit	18
D. AKTORËT E TJERË TË SISTEMIT TË DREJTËSISË – AVOKATËT	20
F. ZGJIDHJA ALTERNATIVE E MOSMARRËVESHJEVE	22
F. NGARKESA E PUNËS SË GJYKATAVE	24
1. Treguesit	24
3. Gjatësia procedurale në sistemin e drejtësisë të Shqipërisë në krahasim me shtetet e përzgjedhura evropiane dhe standardin e "kohës së arsyeshme" në nenin 6 (1) të KEDNJ	29
4. Ngarkesa e punës së gjykatave shqiptare	40
4. Ngarkesa e punës së Gjykatës së Lartë të Shqipërisë:	44
5. Konkluzioni lidhur me ngarkesën e punës së gjykatave dhe rekomandimet	45
H. Shtojcat	48
Shtojca 1: Shembull i rregullave të arbitrazhit	49
Shtojca 2:	61
Rekomandimet për përmirësimin e shërbimit të dokumenteve në sistemin e drejtësisë shqiptare	61

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Raporti mbi sistemin e drejtësisë shqiptare është i bazuar kryesisht në të dhënat e vitit 2012 për të gjithë sistemin e drejtësisë, të ofruara nga autoritetet shqiptare për përgatitjen e raportit të fundit CEPEJ mbi Sistemet Gjyqësore evropiane. Megjithatë, vlerësimi dhe rekomandimet e dhëna në raport po ashtu marrin në konsideratë situatën aktuale në disa nga gjykatat shqiptare të vizituara nga ekspertët e CEPEJ në vitin 2013 dhe 2014. Bazuar në këtë analizë, mund të jepen dhjetë rekomandime të përgjithshme si më poshtë. Rekomandime të tjera, më specifike, janë përfshirë në analizën e çdo gjykate pilot dhe në raportin në lidhje me shërbimin/njoftimin e dokumenteve gjyqësore në sistemin e drejtësisë shqiptare.

Ekspertët e CEPEJ rekomandojnë

A. në lidhje me funksionimin e përgjithshëm të sistemit të drejtësisë

Rekomandimi 1: Që të futet në përdorim një mekanizëm efektiv dhe efikas i monitorimit brenda sistemit të drejtësisë me qëllim të shmangies së kohëzgjatjes së tepruar të gjatësisë totale të proceseve, ne rekomandojmë:

- a) të krijohet një grup pune me detyrat e mbikëqyrjes së rishikimit dhe përmirësimit të proceseve të grumbullimit të të dhënave, të përcaktohen matricat e statistikave gjyqësore për gjykatat e Shqipërisë dhe të përgatiten ndryshimet përkatëse në rregulloren ekzistuese dhe procedurën lidhur me mbledhjen e të dhënave¹,
- b) të përdoret identifikuesi unik (numri i dosjes në sistemin ICMIS) për çdo proces, nga pika e fillimit të procedurës² deri në vendimin përfundimtar dhe detyrues, në mënyrë që të matet dhe kontrollohet kohëzgjatja totale e një çështjeje dhe të zbulohen në fazën e hershme të proceseve të gjitha rreziqet e zgjatjeve të tepërta të procedurës,
- c) të vendosen në ligjin procedural kufizime shtesë për kthimin e një çështjeje në një gjykate më të ulët, për shembull duke vendosur një detyrim për Gjykatën e Apelit ose Gjykatën e Lartë që ato të vendosin sa herë përcaktohen faktet e nevojshme.

Rekomandimi 2: Të përmirësohet funksionimi i shërbimit/njoftimit të dokumenteve gjyqësore në bazë të rekomandimit të paraqitur nga eksperti i Unionit Ndërkombëtar të Oficerëve Gjyqësore.

Rekomandimi 3: Në lidhje me Gjykatën e Lartë të Shqipërisë:

- a) Rekomandimet e propozuara nuk marrin parasysh çështjen e ripërcaktimit të pozitës kushtetuese të Gjykatës së Lartë, veçanërisht çështjen e transformimit të Gjykatës së Lartë në një Gjykatë Supreme të vërtetë, e cila nuk duhet të pranojë dëshmi, por të shqyrtojë vetëm aspektet ligjore; ose largimin e cilitdo juridiksioni të shkallës së parë nga Gjykata e Lartë. Këto çështje janë trajtuar shkurtimisht në opinionin e Komisionit të Venecias mbi projekt-amendamentet e kodeve të Procedurës Penale dhe të Procedurës Civile të Shqipërisë³. Ekziston nevoja për t'i vazhduar këto diskutime në kuadrin e procesit të reformës së sistemit gjyqësor shqiptar. Këto rekomandime kanë të bëjnë me hapa dhe masa

¹ Shkronja a) e rekomandimit 1 gjendet edhe në rezultatet e seminarit të organizuar nga projekti SEJ për statistikat gjyqësore i mbajtur më 3-4 nëntor 2014 në Tiranë.

² Pikënisja nuk është e njëjtë për llojet e ndryshme të proceseve. Për shembull, në çështjet penale të dhënat duhet të përfshijnë kohën e përdorur që nga momenti i dyshuar është akuzuar për një vepër penale, pavarësisht nga fakti nëse akuza është e lëshuar nga policia, prokuroria apo gjykata.

³ CDL-AD (2014) 016-e Opinion mbi projekt-amendamentet e kodeve të procedurës penale dhe të procedurës civile të Shqipërisë, miratuar nga Komisioni i Venecias në sesionin e 99-të plenar (Venecia, 13-14 qershor 2014).

të mundshme e të përkohshme që mund t'i ndihmojnë Gjykatës së Lartë në reduktimin e çështjeve të prapambetura. Të studiohet mundësia e thjeshtimit të procedurës së brendshme të marrjes së vendimit, për shembull me reduktimin e numrit të gjyqtarëve të përfshirë në një vendim, veçanërisht për apelet që dukshëm nuk janë të pranueshme⁴.

- b) Të studiohet mundësia e vendosjes së filtrave shtesë për parashtrimin e një çështjeje para Gjykatës së Lartë. (për shembull, duke ndryshuar rregullat procedurale, sidomos për apelet e lidhura me vendimet incidentale të gjykatave).
- c) Të rriten përkohësisht burimet e Gjykatës së Lartë për të reduktuar me shpejtësi çështjet e prapambetura.
- d) Pas zbatimit të rekomandimeve a) deri në c), të studiohet nevoja/mundësia e përmirësimit të qëndrueshëm të burimeve të Gjykatës së Lartë për të arritur normën e zgjidhjes/likuidimit të çështjeve 100%.

Rekomandimi 4: Sa u përket gjykatave të shkallës së parë dhe të dytë të Shqipërisë

- a) Të analizohet ngarkesën e punës dhe burimet e nevojshme nga gjykatat shqiptare të shkallës së parë dhe të dytë të paktën me anë të treguesve CR, TD, TB, numri i çështjeve më të vjetra se dy vjet, CPJ/ÇPGJ dhe CPS/ÇPP.
- b) Të optimizohet ndarja e burimeve brenda gjyqësorit dhe përfundimisht, nëse është me të vërtetë e nevojshme, të përmirësohen burimet e gjykatave.

B. në lidhje me zgjidhjet alternative të mosmarrëveshjeve (ZAM)

Rekomandimi 5: Që të arrihet aplikimi/përdorimi optimal i ADR/ZAM, sugjerohet:

- a) të mblidhen të dhëna mbi numrin e çështjeve të përfunduara me ZAM, veçanërisht me ndërmjetësim gjyqësor⁵;
- b) të përdoret arbitrazhi dhe të miratohen rregullat e arbitrazhit (shih shembullin e rregullave të arbitrazhit në shtojcën 1);
- c) të shtrihet, kur ka dobi, zbatimi i ndërmjetësimit të detyrueshëm në lloje të caktuara të çështjeve civile dhe tregtare;
- d) të analizohet mundësia e krijimit të një institucioni të avokatit të popullit për ankesat e qytetarëve kundër administratës ose kundër çështjeve të që lidhen me sigurimet shoqërore;
- e) të studiohet mundësia e përdorimit në procesin penal të lidhur me një vepër që ndiqet penalisht vetëm pas depozitimit të një ankese, i mundësisë që prokurori i shtetit të kërkojë marrëveshje/zgjidhje private⁶.

⁴ Shih veçanërisht dokumentin CEPEJ-GT-EVAL(2010)3 i titulluar "Trupa gjyqësore me gjyqtar të vetëm, kontribut i MEDEL për CEPEJ".

⁵ Në përgjigjen e vitit 2006 (të dhënat e 2004) në pyetjen 167 të pyetësorit CEPEJ për raportin në lidhje me sistemet gjyqësore evropiane, Shqipëria ofroi informacionin e mëposhtëm: "Gjatë vitit 2004 janë zgjidhur 2515 çështje përmes ndërmjetësimit. Nga këto 2515 çështje, 26% janë çështje penale dhe 73% janë lloje të tjera çështjesh të ndryshme nga çështjet penale".

⁶ Shembulli në kodin zviceran të procedurës penale nga 05.10.2007: "Neni 316:

¹ Kur procesi ka të bëjë me një vepër që ndiqet penalisht vetëm pas depozitimit të një ankese, prokurori i shtetit mund t'i ftojë paditësin dhe të akuzuarin në një seancë me qëllim të arritjes së një zgjidhjeje. Nëse paditësi nuk merr pjesë, padia konsiderohet se është tërhequr.

² Nëse merret në konsideratë dhënia e një përjashtimi nga ndëshkimi për shkak të dëmshpërblimit që jepet në përputhje me nenin 53 KPZ¹, prokurori i shtetit do t'i ftojë personin që pëson dëmet dhe të akuzuarin në një seancë me qëllim të arritjes së marrëveshjes për dëmshpërblim.

³ Nëse arrihet një marrëveshje, kjo protokollohet në arkiv dhe nënshkruhet nga personat e përfshirë. Atëherë, prokurori i shtetit heq dorë nga masat.

C. në lidhje me punën e përditshme të gjykatave dhe shërbimit të prokurorisë

Është e rëndësishme që gjykatat t'i kenë të gjitha burimet e nevojshme për t'i ofruar publikut shqiptar shërbim cilësor. Kjo kërkon që gjykatat të kenë infrastrukturën e nevojshme për mirëfunksionim; që mjetet e TIK të jenë të instaluara dhe plotësisht funksionale dhe burimet optimale njerëzore të jenë në dispozicion - të gjitha vendet e lira në gjyqësor të jenë të mbushura dhe rolet e nëpunësve jo-gjyqësorë të jenë rishqyrtuar.

Rekomandimi 6: Të futet në përdorim sistemi ICMS në të gjitha gjykatat shqiptare dhe gradualisht ta zëvendësojë regjistrimin manual. Të sigurohet se përdoren të gjitha funksionet e sistemit dhe zbatimi është i standardizuar në të gjitha gjykatat shqiptare.

Rekomandimi 7: Të gjitha seancat në proceset civile, administrative dhe penale të mbahen në salla gjyqi të pajisura me sisteme regjistrimi audio.

Rekomandimi 8: Të zëvendësohen kafazet metalike për të burgosurit në sallat e gjyqit me masa të tjera sigurie.

Rekomandimi 9: Të analizohet dhe, kur është e mundur, të delegohen detyrat nga gjyqtarët tek nëpunës të tjerë të kualifikuar; në mënyrë që të zbatohet ky rekomandim mund të jetë e nevojshme të rritet numri i nëpunësve gjyqësorë. Ky rekomandim duhet të konsiderohet në dritën e reformës kryesore të administratës së gjykatave dhe analiza gjithëpërfshirëse është e nevojshme para ndryshimit të Ligjit për Administratën Gjyqësore.

Rekomandimi 10: Të studiohet mundësia e dhënies së

- a) kompetencës për prokurorët e shtetit që të vendosin ndëshkime apo masa për vepra (të vogla) penale dhe
- b) mundësisë për palët e dënuara nga një prokuror që të apelojnë dhe ta çojnë çështjen në një gjykatë.

⁴ Në qoftë se i akuzuari nuk arrin të marrë pjesë në seancë në pajtim me paragrafët 1 ose 2, ose në qoftë se nuk arrihet asnjë marrëveshje, prokurori i shtetit menjëherë vazhdon me hetimin. Në rastet kur është e justifikuar, mund të kërkohet nga paditësi që të sigurojë kostot dhe dëmet brenda dhjetë ditëve."

RAPORTI 2015 (TË DHËNAT NGA VITI 2012) RRETH SISTEMIT TË DREJTËSISË SHQIPTARE

Ky raport kryesisht trajton efikasitetin e sistemit gjyqësor shqiptar dhe fokusohet në elemente si burimet e alokuara për drejtësinë, organizimin e sistemit gjyqësor dhe ngarkesën e punës - çështjet e ardhura dhe të zgjidhura nga gjykatat. Komisioni Evropian për Efikasitetin e Drejtësisë (CEPEJ) është organ i Këshillit të Evropës, i cili përqipet të përmirësojë efikasitetin dhe funksionimin e drejtësisë në Shtetet Anëtare, dhe të zhvillojë dhe zbatojë instrumentet praktike të miratuara nga Këshilli i Evropës për këtë qëllim.

Filozofia e CEPEJ për efikasitetin dhe efektivitetin e drejtësisë përfshin:

- së pari, gjykatat apo zyrat e prokurorisë duhet të përmirësojnë funksionimin e tyre (edhe në mungesë të burimeve shtesë),
- kur të jetë optimizuar funksionimi i tyre, mund të merren masa të tjera në një nivel më të lartë (globalisht dhe pa shtuar burimet për gjykatat apo prokuroritë), si për shembull ndryshimi i shpërndarjes së burimeve aktuale, futja në përdorim e mjeteve të reja TI, modifikimi i organizimit gjyqësor ose ligjeve procedurale, përmirësimi i trajnimit, etj.,
- më në fund, në qoftë se të dy kategoritë e masave nuk janë të mjaftueshme për të zgjidhur problemet, mund të jetë e nevojshme që të shtohen burimet (numri i magistratëve, personelit ndihmës apo nëpunësve të gjykatës, infrastruktura, etj.).

A. INFORMACION I PËRGJITHSHËM RRETH SHQIPËRISË

Ky raport përdor të dhënat e viteve 2008, 2010 dhe 2012 që i janë ofruar CEPEJ nga autoritetet shqiptare gjatë procesit të përgatitjes së raportit dyvjeçar.

Më 1 janar 2013, Shqipëria kishte 2 815 749 banorë PBB për frymë ishte 3363 euro. Rroga mesatare vjetore bruto ishte 4323 euro.

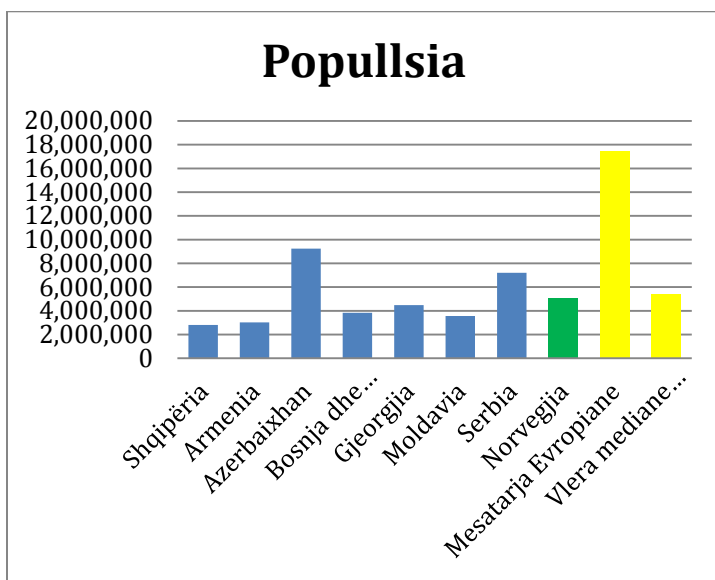

Tabela 1: Popullsia

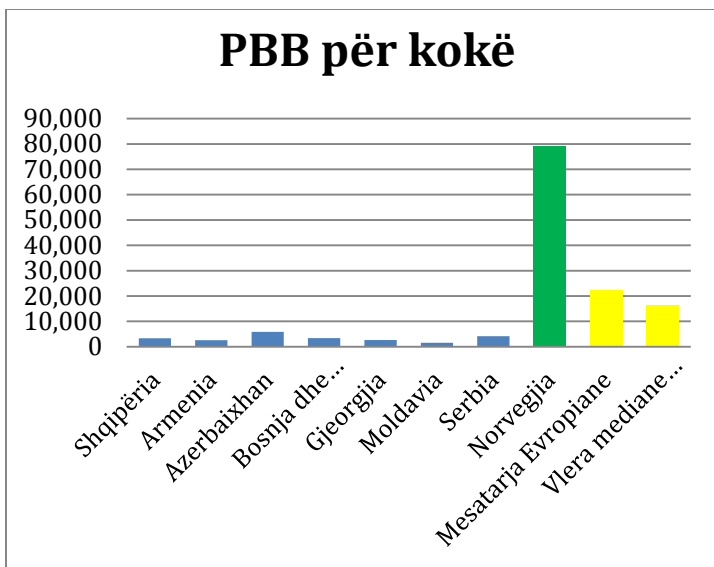

Tabela 2: Prodhimi i Brendshëm Bruto (PBB)

Për të bërë krahasime të dobishme me shtetet e tjera anëtare të Këshillit të Evropës është e nevojshme të ndërtohen grupe të shteteve të ngjashme në aspektin e popullsisë (shih tabelën 1) dhe nivelin ekonomik (shih tabelën 2). Në këtë raport, me qëllim të krahasimit të çështjeve financiare apo organizimit të drejtësisë, ne do të krahasojmë Shqipërinë me Armeninë, Azerbajxhanin, Bosnje dhe Hercegovinën, Gjeorgjinë, Republikën e Moldavisë dhe Serbinë. Përveç shteteve të përfshira brenda grupit, kemi shtuar Norvegjinë si vend me sistem drejtësie që funksionin mirë dhe me numër të ngjashëm të banorëve; por PBB e Norvegjisë është një nga më të lartat në shtetet anëtarë të Këshillit të Evropës; kjo e bën krahasimin me shtetet e tjera sa i përket buxheteve, jo me vend.

Për të krahasuar gjatësitë e proceseve, ne do të përdorim një tjetër grup të shteteve të ngjashme; kemi zgjedhur të gjitha shtetet që kanë një tregues të përgjithshëm të kohës së zgjidhjes⁷ (DT) prej dy ose më shumë vite. Nëntë vende e përmbushin këtë kriter: Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina, Kroacia, Qipro, Franca, Italia, Malta, Sllovenia dhe Spanja. Ne i krahasojmë sërish me Norvegjinë, si një shtet që ishte ndër më të shpejtët (duke pasur kohëzgjatjen më të shkurtër të procesit) në dhënien e drejtësisë në Evropë.

Gjatë viteve të fundit, evolucioni i kursit të këmbimit Euro / LEK ka qenë si më poshtë (shih tabelën 3):

⁷Koha totale e zgjidhjes (DT) = DT e gjykatave të shkallës së parë + DT e gjykatave të shkallës së dytë + DT e shkallës së Gjykatës së Lartë

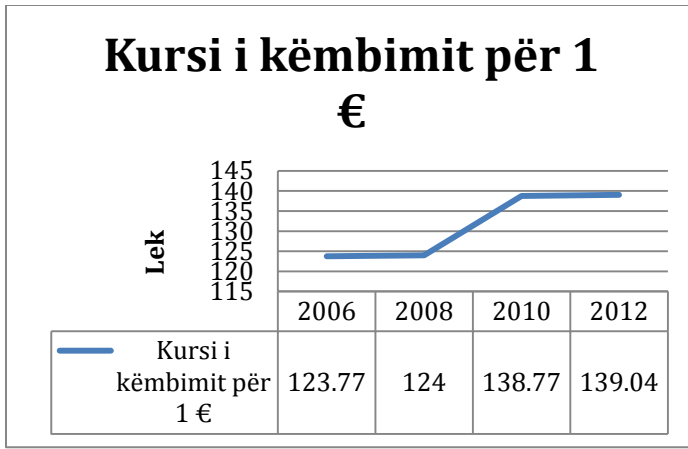

Tabela 3: Evolucionit i kursit të këmbimit Euro - LEK
2006-2012

Vërehet stabilitet i kursit të këmbimit mes viteve 2006 dhe 2008 dhe mes viteve 2010 dhe 2012, por vlera e Lekut në krahasim me Euron ka rënë me 12% mes viteve 2008 dhe 2010. Ky faktor duhet të merret në konsideratë kur analizohet evolucioni i buxheteve të shprehura në euro të sistemit gjyqësor shqiptar.

B. BUXHETI I SISTEMIT GJYQËSOR

Buxhetet e sistemeve gjyqësore përfshijë tre pjesë kryesore, të cilat ekzistojnë në përgjithësi në të gjitha sistemet gjyqësore evropiane: buxheti i gjykatave, i ndihmës juridike dhe i sistemit të prokurorisë së shtetit.

1. Buxheti i gjykatave

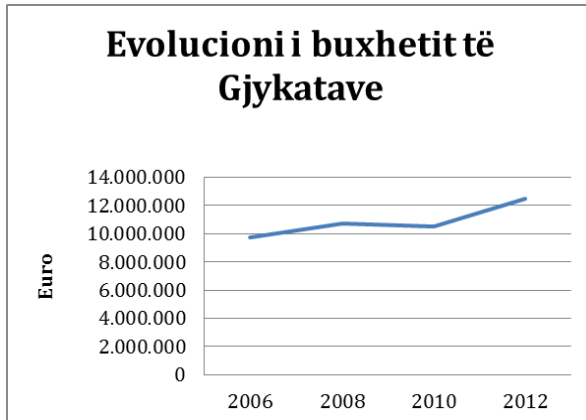

Tabela 4: Evolucioni i buxhetit të gjykatave

Ne Shqipëri, buxheti i gjykatave ka është rritur midis viteve 2006 dhe 2012 (shih tabelën 4). Ai përbën rreth 0,4% të totalit të shpenzimeve vjetore publike shtetërore.

Në kuadër të këtij buxheti, pjesa e *pagave* është rreth 74% në vitin 2012, çka është shumë afër mesatares evropiane prej 70% dhe korrespondon me vlerën mediane evropiane prej 73,3%⁸.

Për vitin 2012, pjesa e buxhetit të gjykatave për *TIK* (në një grup të shteteve të ngjashme anëtare) është paraqitur në tabelën 5. Ajo na ofron një tregues të përpjekjeve të shteteve për futjen në përdorim të mjeteve TI në gjykata. Shqipëria ka një vlerë të ngjashme (1,8%) me Bosnje dhe Hercegovinën, Gjeorgjinë dhe Moldavinë (ndërmjet 1,5 dhe 1,7%), por kjo vlerë është më pak se vlerat mesatare dhe mediane evropiane (3,1 dhe 3,8%). Azerbajxhani bën një përpjekje të veçantë në lidhje me kompjuterizimin (12%).

⁸ Shih raportin CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), tabelat 2.8 dhe 2.9 f. 35 dhe 37.

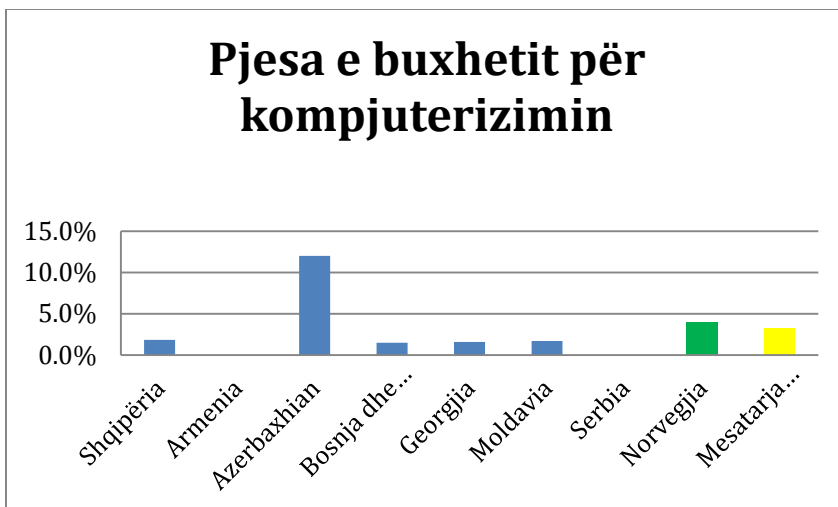

Tabela 5: Pjesa e buxhetit të gjykatave për TIK (të dhënat nga 2012)

Shqipëria ka investuar në Sistemin e Teknologjisë së Informacionit (kompjuterizimin) në gjykata të njëjtën shumë si dhe vendet e tjera anëtare të KIE të të njëjtit grup, por duket se autoritetet gjyqësore nuk e shfrytëzojnë këtë sistem në maksimumin e tij. Gjatë vizitave për programin e punës me gjykatat (coaching), u vu re se në disa prej tyre mjeti i menaxhimit të çështjeve i quajtur ICMIS nuk është futur në përdorim/përdorur (p.sh. në Gjykatën e Rrethit Tiranë). Në ato gjykata ku është futur në përdorim, paralelisht ekziston regjistrim manual i çështjeve. Gjykatat duket se nuk janë të gatshme të mbështeten plotësisht në mjete digjitale

Rekomandim: Të futet në përdorim sistemi ICMIS në të gjitha gjykatat shqiptare dhe gradualisht ta zëvendësojë regjistrimin manual. Të sigurohet se përdoren të gjitha funksionet e sistemit dhe zbatimi është i standardizuar në të gjitha gjykatat shqiptare.

Për ta arritur këtë objektiv, me siguri do të jetë e nevojshme të vendosen funksionalitete të reja apo të përmirësohen ato aktuale. Sugjerojmë që një menaxher projekti i ngarkuar me futjen në përdorim dhe përmirësimin e ICMIS të aplikojë metodologji scrum të menaxhimit të projektit⁹.

Në një nivel më të përgjithshëm (shih tabelën 6), krahasimi i buxhetit të alokuar për gjykatat nga ana e Shqipërisë (me grupin e shteteve të ngjashme) tregon se buxheti i vitit 2012 i gjykatave për 100.000 banorë është rreth 450.000 euro. Shifrat janë të ngjashme (mes 270.000 dhe 390.000 euro) në Armeni, Azerbajxhan, Gjeorgji dhe Moldavi, ndërsa Bosnja e Hercegovina shpenzon më shumë se 2,8 milion euro për 100.000 banorë. Nuk është e dobishme ta krahasojmë Shqipërinë me Norvegjinë sepse kanë PBB shumë të ndryshme.

⁹ "Scrum-i thekson idenë e" kontrollit empirik të procesit." Pra, Scrum-i përdor progresin real të një projekti - jo hamendësim apo parashikime të painformuara - për të planifikuar dhe programuar publikimet. Në Scrum, projektet ndahen në kadenca të ngjeshura të punës, të njohura si sprinte, të cilat zakonisht zgjasin një javë, dy javë, apo tre javë. Në fund të çdo sprinti, grupet e interesit dhe anëtarët e ekipit mblidhen për të vlerësuar progresin e një projekti dhe për të planifikuar hapat e ardhshëm. Kjo lejon ndreqjen ose riorientimin e drejtimit të një projekti në bazë të punës së kryer, jo spekulimeve apo parashikimeve." Ekstrakt nga uebfaqja: <http://scrummethodology.com/>: "Çfarë e bën Scrum-in unik? "

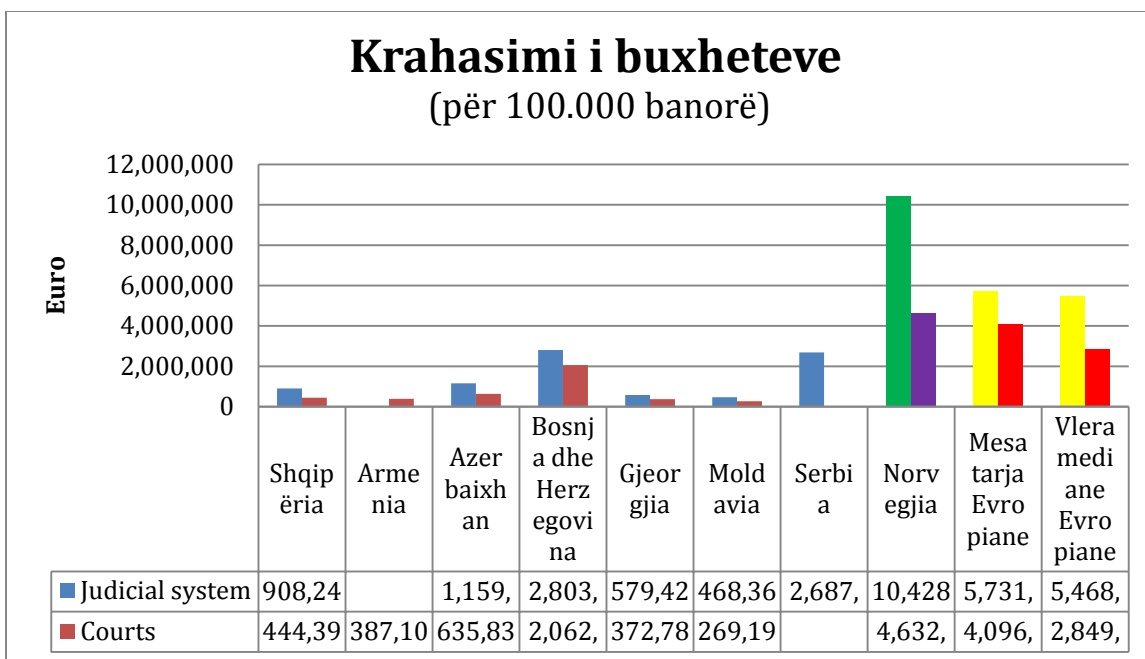

Tabela 6: Krahasimi i buxheteve të gjykatave dhe të sistemit gjyqësor (të dhënat nga

2. Buxheti i ndihmës juridike

Ndihma juridike është ndihma e dhënë nga shteti për njerëzit që nuk kanë mjete të mjaftueshme financiare për t'u mbrojtur përpara një gjykate apo për të filluar proceset gjyqësore (qasja në gjykatë)¹⁰. Shqipëria ofron ndihmë ligjore në procedurat penale dhe civile për përfaqësimin në gjykatë dhe këshillim juridik. Në proceset penale përfshihet edhe mundësia e mbrojtjes falas nga një avokat¹¹.

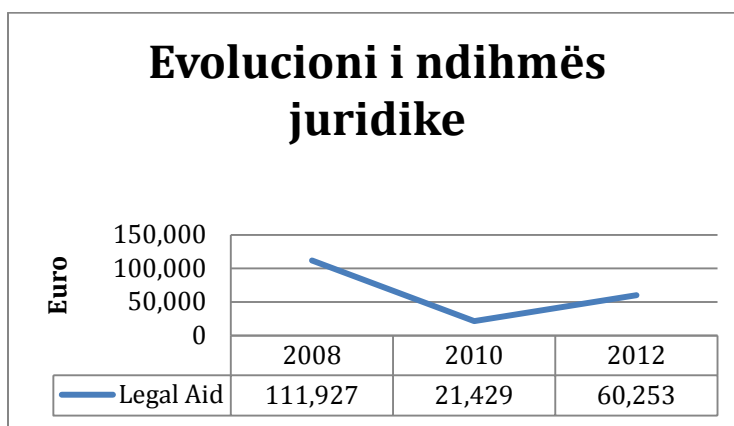

Tabela 7: Evolucioni i buxhetit të ndihmës juridike në euro

¹⁰ Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 69.

¹¹ Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), tabela 3.1, f. 70.

Evolucioni i buxhetit të ndihmës juridike mes viteve 2008 dhe 2010 është riprodhuar në tabelën 7. Tabela tregon variacione të mëdha. Do të ishte me interes dhe me rëndësi të gjenden arsyet e variacioneve të tilla dhe më vonë të analizohet gjendja e buxhetit të ndihmës juridike.

Shqipëria nuk ka ofruar të dhëna për numrin e çështjeve civile dhe penale për raportet e CEPEJ mbi sistemet gjyqësore të shteteve anëtarë të Këshillit të Evropës. Pas misionit në shkurt 2015, Ministria e Drejtësisë u ka dërguar ekspertëve të dhëna në lidhje me Komisionin Shtetëror të Ndihmës Juridike (KSHNJ). KSHNJ i filloi aktivitetet e tij në vitin 2011. Në vitin 2011 ka trajtuar 27 aplikime dhe 62 aplikime në vitin 2012 (45 prej tyre janë miratuar)"

3. Buxheti i Prokurorisë së Përgjithshme

Buxheti vjetor publik i akorduar sistemit të prokurorisë së shtetit ishte në rritje mes viteve 2008 dhe 2012. Në vitin 2012, ishte rreth 50,8%. Buxheti është më i lartë se sa në shtetet e tjera të grupit të përcaktuar: në Azerbajxhan, Gjeorgji dhe në Republikën e Moldavisë përqindja është mes 30% dhe 45%, ndërsa vlera e Bosnjës dhe Hercegovinës korrespondon me mesataren evropiane prej 19% (shih Tabelën 9 më poshtë).

Prokuroria e Përgjithshme shqiptare sqaroi (gjatë takimit me ekspertët e CEPEJ në nëntor 2014) se numri i çështjeve u trefishua nga viti 2002 deri në 2013; numri i çështjeve arriti 27.000. Gjatë të njëjtës periudhë buxheti është rritur me më shumë se 40%.

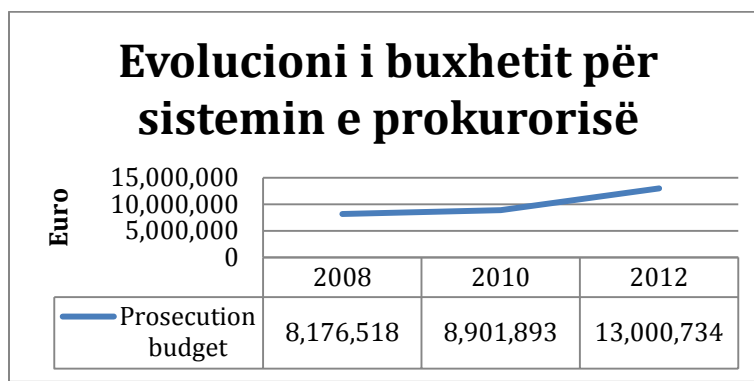

Tabela 8: Evolucioni i buxhetit të Prokurorisë

Në vitin 2012, Shqipëria kishte 330 prokurorë¹² dhe rreth 860 nëpunës të personelit të prokurorive, mes tyre 120 oficerë të policisë. Sipas Prokurorisë së Përgjithshme, këto shifra ishin përafërsisht të qëndrueshme mes viteve 2008 dhe 2012; arsyeja kryesore për rritjen e buxhetit ishte rritja e kostove të çështjeve.

¹² Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 266.

4. Buxheti i sistemit gjyqësor dhe komentet përmbyllëse

Buxheti i ndarë për sistemin gjyqësor është shuma e buxhetit të gjykatave, të ndihmës juridike dhe të sistemit të prokurorisë së shtetit.

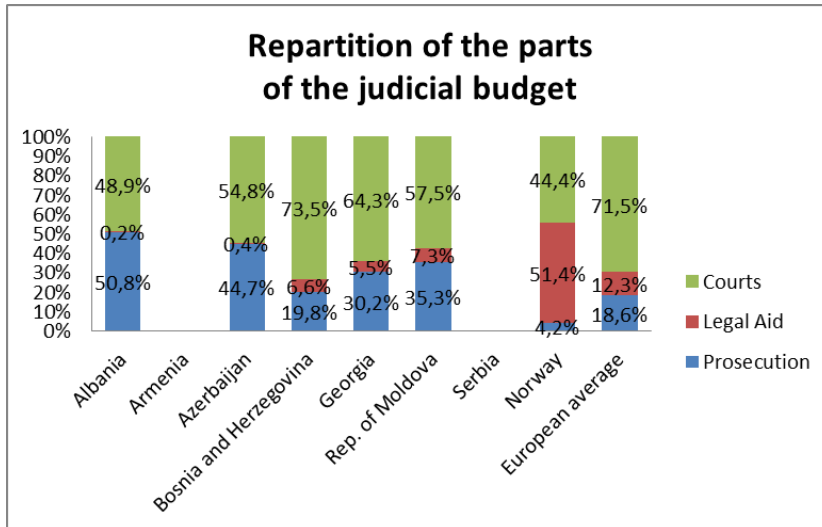

Tabela 9: Ndarja e buxheteve të gjykatave, ndihmës juridike dhe prokurorisë në kuadër të buxhetit gjyqësor (të dhënat nga 2012)

Në krahasim me shtetet e tjera brenda grupit të përzgjedhur, duket se Shqipëria shpenzon pjesën më të madhe të buxhetit gjyqësor për prokurorinë e shtetit (50,8%). Kjo vlerë është edhe maksimalja evropiane, ndërsa mesatarja evropiane është 24% dhe vlera mediane evropiane 22,4%.

Nga viti 2008 deri në 2012, evolucioni i tre pjesëve të buxhetit gjyqësor (duke përfshirë evolucionin prej rreth -12% të kursit të këmbimit mes euros dhe lekut) ishte:

- Gjykatat: + 5%
- Ndihma Juridike: + 34%
- Prokuroria: + 47 %

As ky evolucion, as krahasimet e pjesëve të buxhetit të drejtësisë brenda grupit të shteteve të ngjashme nuk lejojnë përfundimin se buxheti i sistemit të drejtësisë shqiptare nuk është i mjaftueshëm. Për të garantuar një akses të barabartë në drejtësi, me siguri do të jetë e dobishme të stabilizohet buxheti i ndihmës juridike në një nivel të përshtatshëm, i cili mund të bazohet në shpenzimet reale gjatë viteve të fundit. Më pas, vërejmë se buxheti i gjykatave ishte përafërsisht i qëndrueshëm (+ 5%) gjatë kësaj periudhe, ndërsa buxheti i prokurorisë së shtetit ishte në rritje (+ 47%). Por ky fakt nuk është një arsye për të sugjeruar një rritje të ngjashme të buxhetit të gjykatave. Si fillim, duhet të analizojmë në detaje funksionimin e gjykatave dhe si e administrojnë ato ngarkesën e punës, për të kuptuar se çfarë janë nevojat buxhetore të gjykatave shqiptare.

C. ORGANIZIMI GJYQËSOR - NUMRI I GJYKATAVE

Në vitin 2012, Shqipëria kishte 22 gjykata të shkallës së parë të përgjithshme dhe 1 gjykatë të specializuar. Që nga nëntori 2013, janë themeluar 6 gjykatat administrative të shkallës së parë. Dendësia e gjykatave të shkallës së parë për vitin 2012 ishte si më poshtë (shih tabelën 10):

Vumë re se dendësia ishte 0,82 për 100.000 banorë në vitin 2012 dhe arrin vlerën e 1,0 në 2014, pas krijimit të gjykatave të reja administrative të shkallës së parë. Kjo vlerë e re është ende më pak se mesatarja evropiane prej 2,37 gjykata të shkallës së parë për 100.000 banorë.

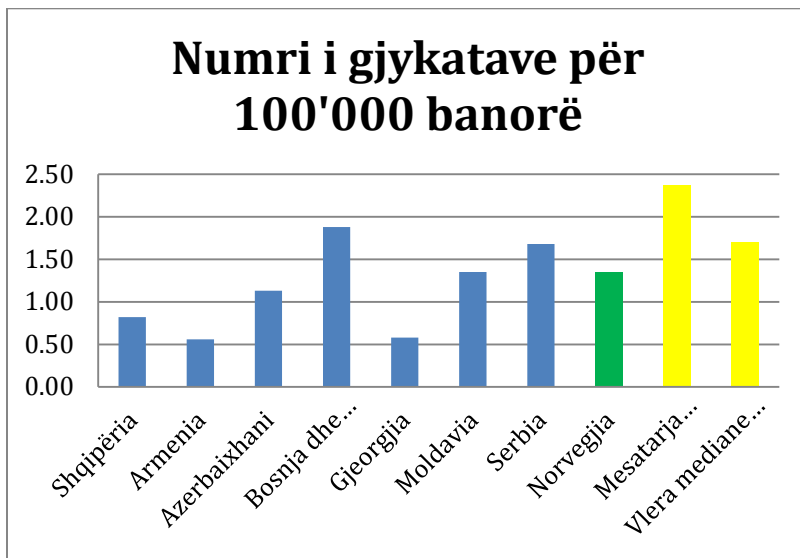

Tabela 10: Numri i të gjitha gjykatave të shkallës së parë për 100 000 banorë në 2012

Disa prej ndërtesave të gjykatave të vizituara nga ekspertët e CEPEJ ishin kryesisht të vjetra dhe pak ishin

ato të reja. Mund të themi se pa marrë parasysh nëse ndërtesa është e vjetër apo i re shpesh **nuk ka salla gjyqi të mjaftueshme** dhe shumë seanca të zhvillohen në zyrat e gjyqtarëve. Kjo nuk është në përputhje me parimet e transparencës dhe paanshmërisë së drejtësisë.

Rekomandim: Të gjitha seancat në proceset civile, administrative dhe penale të mbahen në salla gjyqi të pajisura me sisteme regjistrimi audio.

Sa i përket infrastrukturës së sallave të gjyqit ekzistuese të dedikuara për çështjet penale, shpesh ato kanë **kafaze metalike**. Dhoma e Madhe e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut u shpreh njëzëri në një gjykim të kohëve të fundit¹³ se praktika e mbajtjes së të paraburgosurve në një kafaz metalik gjatë seancave gjyqësore përbën një trajtim degradues (shkelje e nenit 3 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut).

Rekomandim: Të zëvendësohen kafazet metalike për të burgosurit me masa të tjera të sigurisë në sallat e gjyqit.

¹³ Aktgjykimi i Dhomës së Madhe i 17.07.2014 në çështjen Svinarenko dhe Slyadnev kundër Rusisë (numrat e aplikimit 32541/08 dhe 43441/08). Në këtë çështje, dimensionin e kafazit metalik ishte rreth 1,5 me 2,5 metra.

Shpesh në shtetet anëtarë të Këshillit të Evropës, kafazet metalike janë zëvendësuar me kafaze xhami që duken në përputhje me dinjitetin njerëzor të palëve të përfshira në një proces penal.

D. MAGJISTRATËT DHE PERSONELI

1. Gjyqtarët

Në vitin 2012 Shqipëria kishte 380 gjyqtarë profesionistë (ekuivalenti i kohës së plotë). Kjo sjell një raport prej 13,5 gjyqtarësh për 100.000 banorë.

Ky raport është shumë i ngjashëm me Moldavinë (12,4) dhe Norvegjinë (11), është më lart se Armenia, Azerbajxhani dhe Gjeorgjia, por më poshtë se Bosnja dhe Serbia. Mesatarja evropiane është 21 gjyqtarë për 100.000 banorë dhe vlera mediane evropiane është afër 18 (shih tabelën 11).¹⁴

Tabela 11: Numri i gjyqtarëve për 100 000 banorë (të dhënat nga 2012)

Kur analizojmë shpërndarjen e këtyre 380 gjyqtarëve profesionistë mes tre niveleve gjyqësore (gjykatat e shkallës së parë, gjykatat e apelit dhe gjykatat e larta), vëmë re se Shqipëria, në kuadër të grupit të studiuar të shteteve të ngjashme, ka raportin më të lartë të gjyqtarëve të shkallës së parë (79 %) dhe një nga raportet më të ulëta të gjyqtarëve të Gjykatës së Lartë (4,2%). Norvegjia ka një raport prej 3,6% gjyqtarësh të Gjykatës së Lartë. Mesatarja evropiane e gjyqtarëve të shkallës së parë është afër 74% dhe e gjyqtarëve të Gjykatës Supreme afër 7%¹⁵.

¹⁴ Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 156.

¹⁵ Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 162.

Raporti i gjyqtarëve për shkallë gjykimi

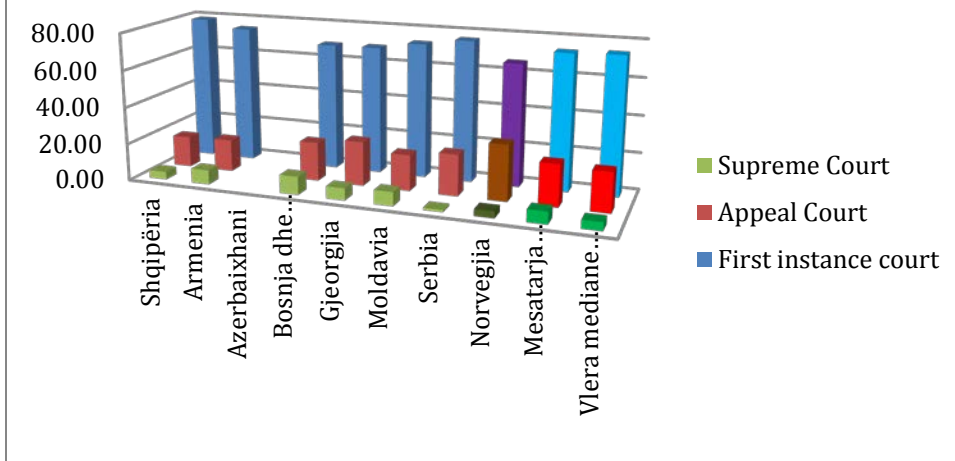

Tabela 12: Raporti i gjykatësve për shkallë të gjyqësorit

Lidhur me krahasimin brenda grupit të shteteve të ngjashme dhe me Norvegjinë, nuk ka asnjë arsye në këtë fazë të studimit tonë që të sugjerohet një rritje e numrit të gjyqtarëve. Numri i gjyqtarëve është gjithashtu në varësi të kontekstit gjyqësor dhe legjislativ në të cilin duhet të punojnë gjykatat dhe gjyqtarët. Për këtë arsye, ne do ta rivlerësojmë pyetjen në lidhje me numrin e gjyqtarëve kur të analizojmë ngarkesën e punës së gjykatave.

2. Nëpunësit (jo-gjyqtarë) të gjykatës

Një sistem drejtësie që funksionon mirë ka nevojë edhe për nëpunës jo-gjyqtarë të gjykatave, të cilët duhet të jenë të trajnuar mirë dhe në numër të mjaftueshëm. Në vitin 2012 Shqipëria kishte 807 punonjës të gjykatave¹⁶.

Ndarja e personelit të administratës në gjykata sipas gjinisë në vitin 2012 është si më poshtë¹⁷:

- 425 punonjës që kanë për detyrë të ndihmojnë gjykatësit (në përgjithësi sekretarë gjyqësorë);
- 99 punonjës të ngarkuar me detyrat administrative dhe menaxhimin e gjykatave;
- 163 punonjës teknikë
- 120 punonjës të tjerë administrate (101 punonjës të personelit administrativ të Gjykatës së Lartë dhe 19 të personelit administrativ të zyrës së buxhetit gjyqësor¹⁸).

Analiza e numrit të punonjësve të gjykatës për një gjykatës tregon se brenda grupit të zgjedhur të shteteve, Shqipëria ka numrin më të vogël të punonjësve (2,12 për 1 gjyqtar), ndërsa shtetet

¹⁶ Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 177.

¹⁷ Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 180.

¹⁸ Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 178.

e tjera të grupit kanë vlera më të afërta me mesataren evropiane (3 punonjës për 1 gjyqtar). Norvegjia ka një përqindje prej 1,47 punonjës për një gjyqtar.

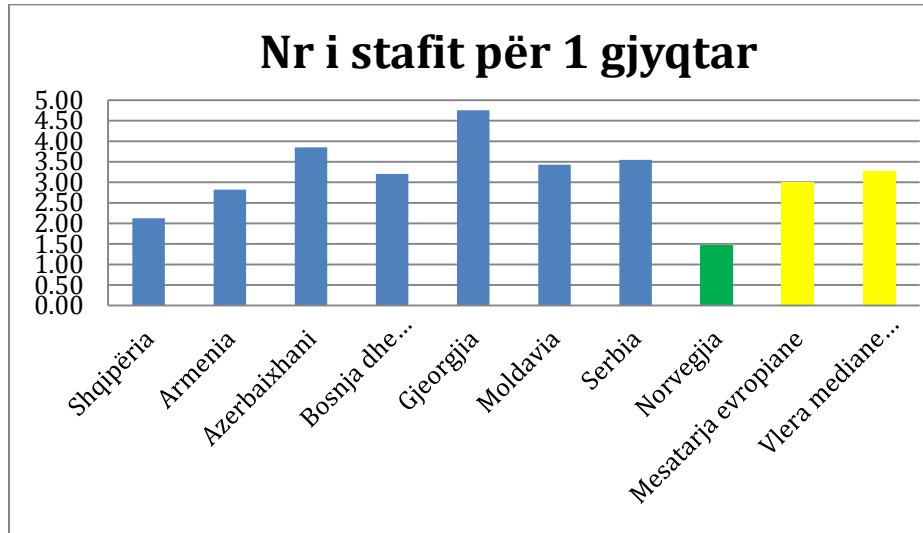

Tabela 13: Numri i punonjësve të gjykatës për një gjyqtar.

Ka një dallim në ndarjen e personelit të gjykatave shqiptare dhe të vendeve të tjera, dhe ky është numri shumë i vogël i asistentëve gjyqësorë të diplomuar të ligjit në Shqipëri. Në gjykatat të cilat kanë asistentë të tillë, gjyqtarët kanë mundësi t'ua delegojnë asistentëve disa detyra, si arsyetimin e vendimeve për shembull. Delegimi i detyrave nga gjyqtarët tek punonjësit e gjykatave dhe posaçërisht tek asistentët e diplomuar në ligj ose tek sekretarët gjyqësorë është i rekomanduar nga Këshilli i Evropës¹⁹ dhe lejon performancë më të mirë të gjykatave.

Rekomandim: Të analizohet dhe, kur është e mundur, të delegohen detyrat nga gjyqtarët tek nëpunës të tjerë të kualifikuar; në mënyrë që të zbatohet ky rekomandim mund të jetë e nevojshme të rritet numri i nëpunësve gjyqësorë. Ky rekomandim duhet të konsiderohet në dritën e reformës kryesore të administratës së gjykatave dhe analiza gjithëpërfshirëse është e nevojshme para ndryshimit të Ligjit për Administratën Gjyqësore.

Ideja e këtij rekomandimi është që të krijohet së pari një listë e detyrave që mund të delegohen nga gjyqtarët tek punonjësit e tjerë publikë. Dhe pastaj, aty ku ka mundësi për delegim:

- të modifikohet së pasojë, lista e detyrave për funksionet përkatëse dhe
- më veçanërisht të emërohen brenda një kohe të arsyeshme asistentët e parashikuar tashmë të diplomuar në ligj dhe, ku është e dobishme, të krijohen më shumë pozita për asistentë të diplomuar në ligj brenda gjykatave; përgjithësisht, në gjykatat më të larta raporti maksimal midis gjyqtarëve dhe asistentëve gjyqësorë është rreth një me tre.

3. Prokurorët dhe personeli mbështetës pranë prokurorisë së shtetit

Në vitin 2012 Shqipëria kishte 330 prokurorë të shtetit (ekuivalenti i kohës së plotë). Kjo përfaqëson 11,7 prokurorë për 100.000 banorë, që korrespondon me mesataren evropiane dhe

¹⁹ Rekomandimi Nr. R (86) 12 i Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare në lidhje me masa për parandalimin dhe reduktimin e ngarkesës së tepërt të punës në gjykata, i miratuar më 16 shtator 1986 në takimin e 399-të të zëvendës ministrave.

gjithashtu me raportin e pjesës më të madhe të shteteve të tjera (grupi i shteteve të ngjashme) dhe të Norvegjisë²⁰.

Në vitin 2013 numri i prokurorëve u rrit në 336. Rreth 860 punonjës jo-prokurorë pranë prokurorisë së shtetit asistojnë prokurorët, dhe 120 prej tyre janë oficerë policie.

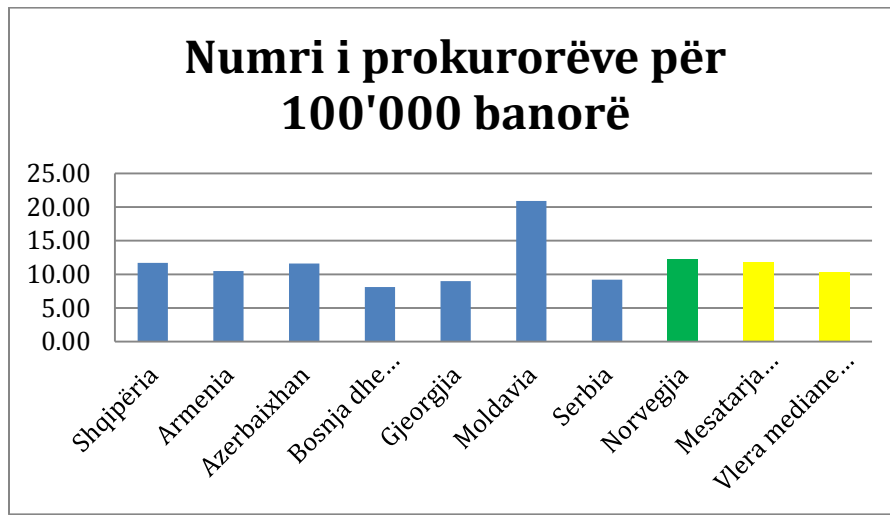

Tabela 14: Numri i prokurorëve për 100.000 banorë në vitin 2012

Në shifra absolute (të dhënat nga 2012), ka 380 gjyqtarë profesionistë dhe 330 prokurorë. Pra, në Shqipëri kemi 1,15 gjyqtarë për një prokuror. Me përjashtim të Bosnjës dhe Hercegovinës dhe Serbisë, të cilat kanë një numër shumë të lartë të gjyqtarëve profesionistë, shtetet e tjera të grupit dhe Norvegjia kanë më pak gjyqtarë se prokurorët. Por vlerat mesatare dhe mediane evropiane janë një gjyqtar e gjysmë për një prokuror.

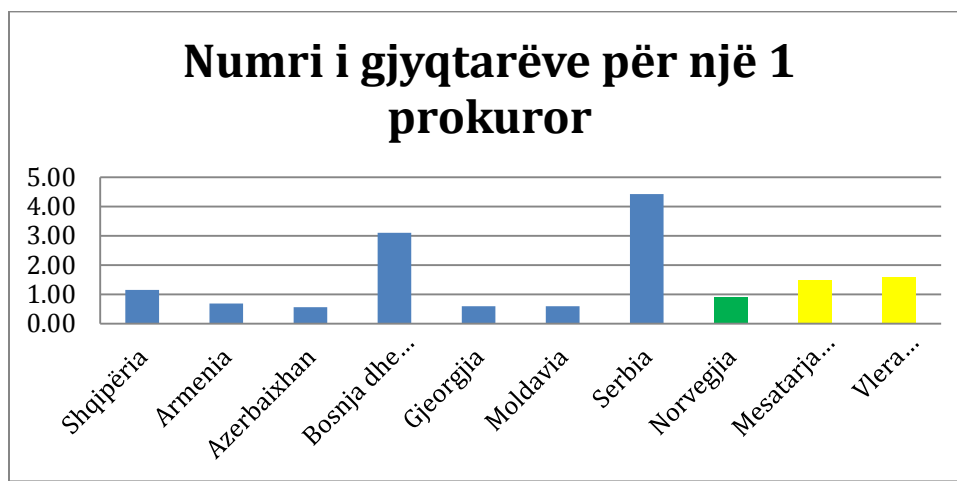

Tabela 15: Numri i gjyqtarëve për 1 prokuror

Një dallim mes Shqipërisë dhe 27 vendeve të tjera anëtare të Këshillit të Evropës (edhe brenda vendeve të grupit të shteteve të ngjashme: Armeni, Bosnje dhe Hercegovina, Gjeorgji, Moldavi,

²⁰ Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 265.

Serbi dhe gjithashtu Norvegji) është se prokurori nuk ka asnjë kompetencë për ta përfunduar vetë një çështje me një dënim ose me një masë të diktuar ose të negociuar²¹. Pasoja është se në Shqipëri të gjitha çështjet që nuk ndërpriten përfundojnë në gjykata. Shpesh (shih vlerat mesatare dhe mediane evropiane), në vendet që i japin kompetencë prokurorit që ta përfundojë vetë një çështje me një dënim ose masë, pjesa më e madhe e çështjeve sillen në gjykatë në vend që të përfundohen nga prokurorët. Në Norvegji kemi situatën e kundërt, pjesa më e madhe e çështjeve përfundohen nga prokurori në vend që të sillen në gjykatë. Norvegjia me 5 milionë banorë ka rreth 1,7 herë më shumë banorë se sa Shqipëria. Teksa numri i përgjithshëm i çështjeve të pandërprera në Norvegji është rreth 176.455, kemi 7.271 çështje të dërguara në gjykata në Shqipëri; kjo jep një raport prej 24.

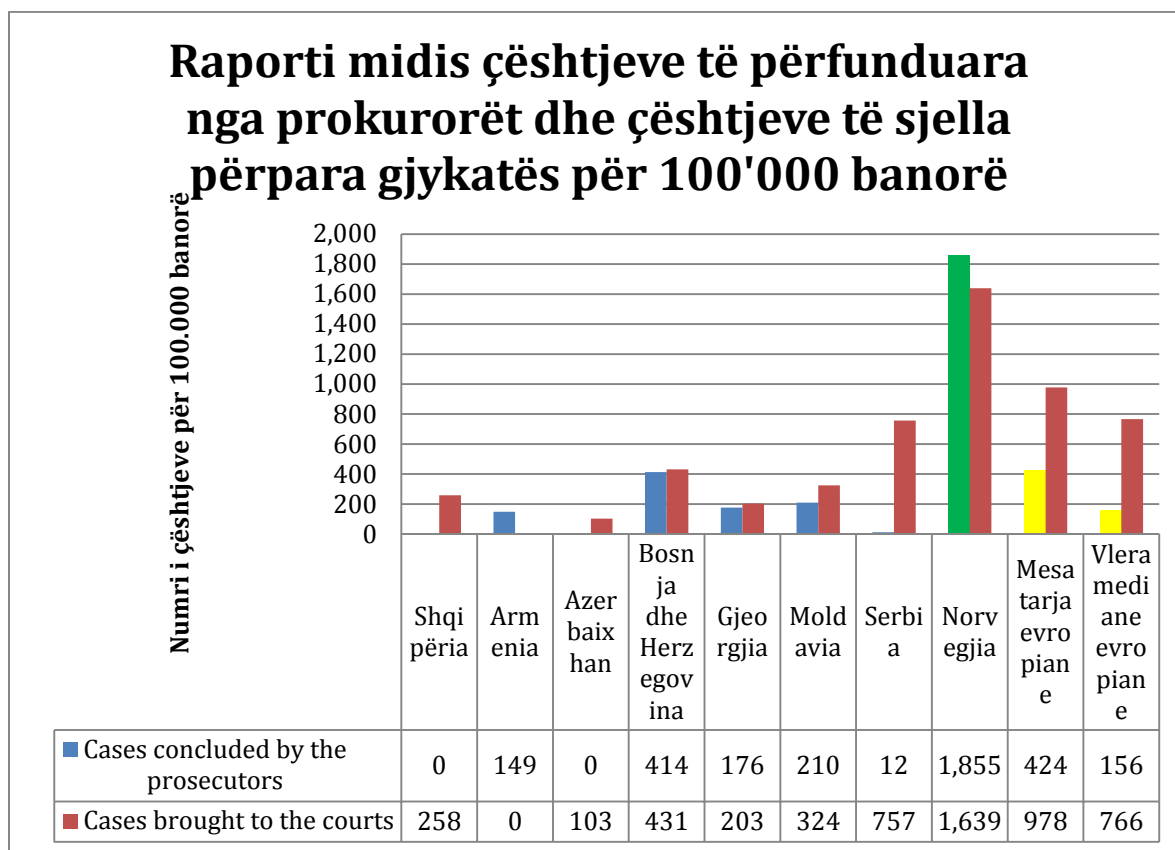

Tabela 16: Numri i çështjeve të përfunduara me një dënim ose masë të diktuar ose të negociuar nga ana e prokurorëve dhe numri i çështjeve të dërguara në gjykatë (të dhënat nga 2012)

Rekomandim: Të studiohet mundësia e dhënies së

a) kompetencës për prokurorët e shtetit që të vendosin ndëshkime apo masa për vepra (të vogla) penale dhe

b) mundësisë për palët e dënuara nga një prokuror që të apelojnë dhe ta çojnë çështjen në një gjykatë.

D. AKTORËT E TJERË TË SISTEMIT TË DREJTËSISË – AVOKATËT

²¹ Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 274.

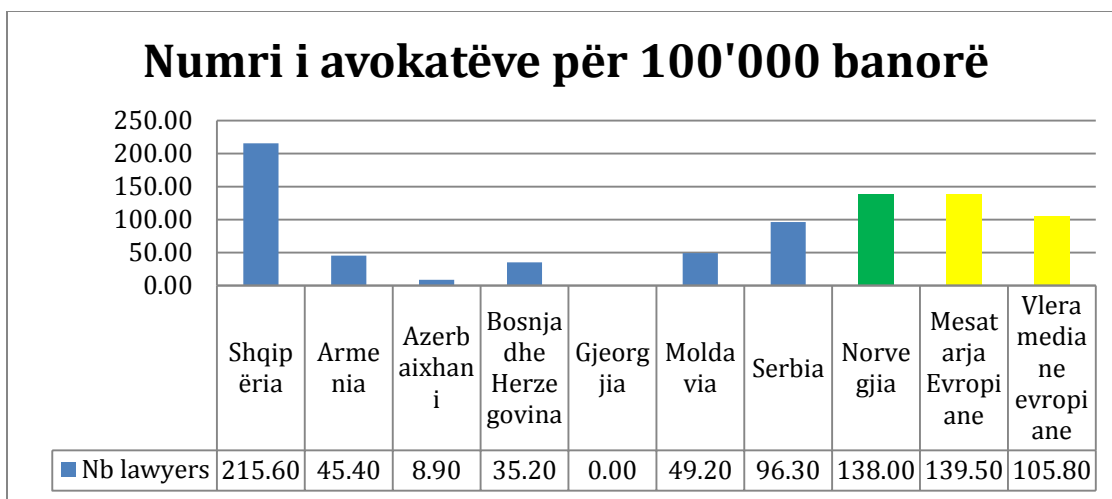

Tabela 17: Numri i avokatëve aktivë për 100.000 banorë (të dhënat nga 2012)

Në vitin 2012, Shqipëria kishte regjistruar 6070 **avokatë**²². Në shkurt 2015, Ministria e Drejtësisë informoi ekspertët e CEPEJ se shifra e vitit 2012 që autoritetet shqiptare i dhanë CEPEJ ndoshta është një numër total i avokatëve; numri i **avokatëve aktivë** ishte afër 2 000. Ky jep një raport prej 216 avokatësh për 100 000 banorë dhe prej 71 avokatësh aktivë për 100 000 banorë. Numri i përgjithshëm i avokatëve është relativisht i lartë në mesin e shteteve anëtare të Këshillit të Evropës. Mesatarja evropiane është afër 140 avokatë ushtrues për 100.000 banorë (vlera mediane 106)..

Ky numër i lartë i avokatëve jep raportin prej 16 avokatësh dhe 6 avokatësh aktivë për një gjyqtar, ndërsa mesatarja evropiane është përafërsisht 8 avokatë aktivë për një gjyqtar dhe shtetet e tjera të grupit të shteteve të ngjashme kanë vlera ndërmjet 1,4 dhe 6,3 avokatë aktivë për një gjyqtar.

Tabela 18: Numri i avokatëve aktivë për 1 gjyqtar (të dhënat CEPEJ nga 2012)

²² Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 377.

Në përgjithësi, një pjesë e ngarkesës së punës së gjykatave është e gjeneruar nga prirja e avokatëve për t'i dërguar çështjet në gjykata. Kur ka numër të lartë të avokatëve, është më e madhe prirja për të dërguar më shumë çështje në gjykata.

F. ZGJIDHJA ALTERNATIVE E MOSMARRËVESHJEVE

Rekursi tek masat alternative në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve (ZAM - *Zgjidhje Alternative e Mosmarrëveshjeve*) vazhdon të zhvillohet në shtetet anëtare. Këto mekanizma alternative kanë një ndikim të madh në numrin e çështjeve që duhet të vendosen nga gjykatat, por edhe në mënyrën me të cilën mund të zgjidhet mosmarrëveshja mes palëve. Pra ZAM, në varësi të mënyrës në të cilën kryhet, mund të përmirësojë efikasitetin e drejtësisë duke zvogëluar ngarkesën e punës së gjykatave, si dhe të përmirësojë cilësinë e përgjigjes ndaj qytetarëve duke u ofruar një mundësi për zgjidhjen e mosmarrëveshjes dhe kufizimin e pasojave dhe kostove të saja parajyqësore ose (dhe) të reduktojë shkallën e mosmarrëveshjeve të parashtruara në gjykatë.²³

Komiteti i Ministrave i Këshillit të Evropës ka miratuar disa rekomandime specifike për ndërmjetësim. Rekomandimi Rec (98)1 ka të bëjë me ndërmjetësimin në çështjet familjare, veçanërisht në fushën e divorcit (dhe çështjet e kujdestarisë së fëmijëve). Qëllimi i këtij Rekomandimi është jo vetëm zvogëlimi i ngarkesës së punës së gjykatave, por edhe krijimi i një zgjidhjeje më të pranueshme për palët dhe (në rastin e fëmijëve) mbrojtja më e mirë e mirëqenies së fëmijëve. Rekomandimi Rec (99)19 në lidhje me ndërmjetësimin në çështjet penale ka për qëllim rritjen e pjesëmarrjes aktive të viktimës dhe autorit të shkeljes në procedurën penale. Nga njëra anë, Rekomandimi kërkon njohjen e interesit legjitim të viktimave që të kenë një zë më të fuqishëm në trajtimin e pasojave të viktimizimit të tyre dhe në komunikimin me shkelësit, dhe nga ana tjetër nxitjen e ndjenjës së përgjegjësisë tek shkelësit duke ofruar mundësi të ri-integrimit dhe rehabilitimit. Ndërmjetësimi në çështjet civile është trajtuar në Rekomandimin Rec (2002)10, ku jepet si përkufizim: "*Një proces për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve përmes së cilit palët negociojnë mbi çështjet e mosmarrëveshjes në mënyrë që të arrijnë një marrëveshje me ndihmën e një ose më shumë ndërmjetësuesve*". Udhëzimet janë miratuar nga CEPEJ në 2007 për të lehtësuar zbatimin e duhur të këtyre rekomandimeve në shtetet anëtare²⁴.

Ekzistojnë llojet të ndryshme të ZAM në shtetet anëtare të Këshillit të Evropës:

- **Ndërmjetësimi:** ky është një proces vullnetar, jo-detyrues, privat për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve në të cilin një person neutral dhe i pavarur ndihmon palët në lehtësimin e diskutimit mes tyre, në mënyrë që t'i ndihmojë të zgjidhin vështirësitë dhe të arrijnë marrëveshje. Ai ekziston në çështje civile, administrative dhe penale.

²³ Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 147.

²⁴ Shih veçanërisht

- Udhëzimet për një zbatim më të mirë të rekomandimit ekzistues lidhur me ndërmjetësimin në çështjet penale, dokumenti CEPEJ (2007)13
- Udhëzimet për një zbatim më të mirë të rekomandimit ekzistues në lidhje me ndërmjetësimin familjar dhe ndërmjetësimin në çështjet civile
- Udhëzimet për një zbatim më të mirë të rekomandimit ekzistues për alternativa ndaj procesit gjyqësor midis autoriteteve administrative dhe palëve private.

Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 147.

- *Pajtimi*: qëllimi kryesor i pajtuesit është të pajtojë, shumicën e kohës duke kërkuar lëshime. Ai mund t'u sugjerojë palëve propozime për zgjidhjen e një mosmarrëveshjeje. Krahasuar me një ndërmjetësues, pajtuesi ka më shumë fuqi dhe është më proaktiv.
- *Arbitrazhi*: palët zgjedhin një palë të tretë të paanshme, të njohur si arbitër, vendimi (përfundimtar) i të cilit është i detyrueshëm. Palët mund të paraqesin provat dhe dëshmitë para gjyqtarëve të arbitrazhit. Ndonjëherë, përzgjidhen disa gjyqtarë arbitrazhi, të cilët veprojnë si gjykatë. Arbitrazhi është përdorur më së shpeshti për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve tregtare pasi ofron konfidencialitet më të madh.²⁵

Në raportin CEPEJ 2014 (të dhënat nga 2012), Shqipëria përmend zbatimin e ndërmjetësimit, pajtimit si dhe zgjidhjeve të tjera alternative të mosmarrëveshjeve, por jo arbitrazhin²⁶. Llojet e çështjeve që i përkasin ndërmjetësimit gjyqësor në Shqipëri janë çështjet civile dhe tregtare, duke përfshirë edhe çështje të së drejtës familjare, çështjet administrative dhe çështjet penale. Në çështjet civile, tregtare dhe administrative, ndërmjetësimi ofrohet nga një ndërmjetës privat apo gjyqtari; në çështjet penale ndërmjetësimi ofrohet vetëm nga një gjyqtar²⁷. Nuk ishte e mundur të ofrohej numri i procedurave të ndërmjetësimit gjyqësor. Përfundimisht, raporti CEPEJ 2014 (të dhënat nga 2012) shpjegon se Shqipëria ka vendosur një komision licensimi të ndërmjetësve dhe Dhomën Kombëtare të Ndërmjetësve²⁸.

Bazuar në informacionin e disponueshëm, ekspertët e CEPEJ mund të japin vetëm rekomandime të përgjithshme:

Rekomandim: Që të arrihet aplikimi/përdorimi optimal i ADR/ZAM, sugjerohet:

- f) të mbliidhen të dhëna mbi numrin e çështjeve të përfunduara me ZAM, veçanërisht me ndërmjetësim gjyqësor²⁹;*
- g) të përdoret arbitrazhi dhe të miratohen rregullat e arbitrazhit (shih shembullin e rregullave të arbitrazhit në shtojcën 1);*
- h) të zgjerohet, kur ka dobi, zbatimi i ndërmjetësimit të detyrueshëm për lloje të caktuara të çështjeve civile dhe tregtare;*
- i) të analizohet mundësia e krijimit të një institucioni të avokatit të popullit për ankesat e qytetarëve kundër administratës ose kundër çështjeve të që lidhen me sigurimet shoqërore;*
- j) të studiohet mundësia e përdorimit në proceset penale, të lidhur me një vepër që ndiqet vetëm në bazë ankese, i mundësisë që prokurori i shtetit të kërkojë marrëveshje/zgjidhje private³⁰.*

²⁵ Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 147.

²⁶ Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 148 + 153.

²⁷ Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 151.

²⁸ Raporti CEPEJ rreth sistemeve gjyqësore evropiane, efikasitetit dhe cilësisë së drejtësisë, Studimi CEPEJ Nr. 20, Seria 2014 (të dhënat nga 2012), f. 154.

²⁹ Në përgjigjen e vitit 2006 (të dhënat e 2004) në pyetjen 167 të pyetësorit CEPEJ për raportin në lidhje me sistemet gjyqësore evropiane, Shqipëria ofroi informacionin e mëposhtëm: "Gjatë vitit 2004 janë zgjidhur 2515 çështje përmes ndërmjetësimit. Nga këto 2515 çështje, 26% janë çështje penale dhe 73% janë lloje të tjera çështjesh të ndryshme nga çështjet penale".

³⁰ Shembulli në kodin zviceran të procedurës penale nga 05.10.2007: "Neni 316:

F. NGARKESA E PUNËS SË GJYKATAVE

1. Treguesit

Për analizën e ngarkesës së punës së gjykatave, CEPEJ përgjithësisht përdor treguesit përkatës të mëposhtëm: Norma e Zgjidhjes së Çështjeve (CR), Koha e Nevojshme për Zgjidhjen e Çështjes (DT), Raporti i Qarkullimit të Çështjeve, Totali i Çështjeve të Prapambetura (BT) dhe Çështje për një Gjyqtar (CPJ)³¹.

- a) **Norma e Zgjidhjes së Çështjeve (Treguesi CR):** Lidhja mes çështjeve të reja dhe çështjeve të përfunduara brenda një periudhe, në përqindje.

[Numri i çështjeve të reja] * 100 [numri i çështjeve të zgjidhura]

Shembull: Nëse në një vit kalendarik janë dorëzuar në gjykatë 500 çështje të reja, dhe gjykata përfundon brenda të njëjtës periudhë 550 çështje, treguesi CR do të jetë 110%. Nëse gjykata përfundon 400 çështje, NK do të jetë 80%. Një tregues CR më i lartë se 100% do të thotë se zvogëlohet numri i çështjeve në pritje.

	= CR > 95 %
	= CR > 50 %
	= CR < 51 %

- b) **Koha e Nevojshme për Zgjidhjen e Çështjeve (Treguesi DT):** Krahason numrin e çështjeve të zgjidhura gjatë periudhës së vrojtuar me numrin e çështjeve të pazgjidhura në fund të periudhës së vrojtuar. 365 pjesëtohet me numrin e çështjeve të zgjidhura pjesëtuar me numrin e çështjeve të pazgjidhura në fund, në mënyrë që të mund të shprehet në numër ditësh. Raporti mat shpejtësinë e sistemi gjyqësor (të gjykatës) në mbylljen e çështjeve të ardhura - pra, sa kohë duhet që të zgjidhet një lloj çështjeje. Ky tregues jep njohuri të mëtejshme se si një sistemi gjyqësor menaxhon rrjedhën e çështjeve.

$365 * \frac{\text{[numri i çështjeve në gjykim më 31.12]}}{\text{[numri i çështjeve të zgjidhura]}}$

se

¹ Kur procedura ka të bëjë me një vepër që ndiqet vetëm në bazë të padisë, prokurori i shtetit mund t'i ftojë paditësin dhe të akuzuarin në një seancë me qëllim të arritjes së një zgjidhjeje. Nëse paditësi nuk merr pjesë, padia konsiderohet se është tërhequr.

² Nëse merret në konsideratë dhënia e një përjashtimi nga ndëshkimi për shkak të dëmshpërblimit që jepet në përputhje me nenin 53 KPZ¹, prokurori i shtetit do t'i ftojë personin që pëson dëmet dhe të akuzuarin në një seancë me qëllim të arritjes së marrëveshjes për dëmshpërblim.

³ Nëse arrihet një marrëveshje, kjo protokollohet në arkiv dhe nënshkruhet nga personat e përfshirë. Atëherë, prokurori i shtetit heq dorë nga masat.

⁴ Në qoftë se i akuzuari nuk arrin të marrë pjesë në seancë në pajtim me paragrafët 1 ose 2, ose në qoftë se nuk arrihet asnjë marrëveshje, prokurori i shtetit menjëherë vazhdon me hetimin. Në rastet kur është e justifikuar, mund të kërkohet nga paditësi që të sigurojë kostot dhe dëmet brenda dhjetë ditëve."

³¹ Shih Udhëzimet e rishikuara SATURN për Menaxhimin e Kohës Gjyqësore (rishikimi i 2^{is}), dokumenti CEPEJ (2014)16, Shtojca I Udhëzime uniforme evropiane për Monitorimin e Kuadrit Kohor Gjyqësor (EUGMONT), Nr. 5 Informacioni dhe treguesit analitikë.

[Raporti i Qarkullimit të Çështjeve]

	= DT < 365 ditë / < 1 vit
	= DT < 730 ditë / < 2 vite
	= DT < 1095 ditë / < 3 vite
	= DT > 1095 ditë / > 3 vite

- c) **Raporti i Qarkullimit të Çështjeve (Treguesi CTR):** Marrëdhënia mes të numrit të çështjeve të zgjidhura dhe numrit të çështjeve të pazgjidhura në fund. Kjo kërkon një përlogaritje të numrit të herëve gjatë vitit (apo periudhës tjetër të vrojtuar) në të cilën llojet standardizuara të çështjeve janë mbyllur ose zgjidhur.

[numri i çështjeve të zgjidhura]

[numri i çështjeve nën gjykim më 31.12]

- d) **Totali i Çështjeve të Prapambetura (të mbartura) (treguesi TB):** Çështjet e mbetura të pazgjidhura në fund të periudhës, të përcaktuara si diferencë midis numrit të përgjithshëm të çështjeve ende në gjykim në fillim të periudhës dhe çështjeve të zgjidhura brenda të njëjtës periudhë.

Shembull: Nëse do të kishte 1000 çështje në gjykim në fillim të vitit kalendarik, dhe gjykata përfundon 750 çështje gjatë vitit kalendarik, në fund të periudhës kalendarike do të kishte 250 çështje që llogariten si totali i çështjeve të prapambetura/të mbartura.

- e) **Çështje për një gjyqtar (tregues CPJ) dhe Çështje për nëpunës (tregues CPS):** Numri i çështjeve të një lloji të veçantë për gjyqtar në periudhën e dhënë. Një lloj i ngjashëm treguesi të mund të përdoret edhe për të llogaritur numrin e çështjeve për person të personelit të gjykatës (Çështje për nëpunës personeli të gjykatës: treguesi CPS).

Do të jetë e dobishme të përdoren dy lloje të treguesve CPS:

- CPS për të gjithë personelin e gjykatës (CPS-E) dhe
- CPS për pjesën e personelit drejtpërdrejt të përfshirë në aktivitetin e jurisprudencës (CPS-J).

Shembuj:

- CPJ: Në qoftë se një gjykatë ka 600 çështje civile të ardhura gjatë një viti kalendarik dhe 4 gjyqtarë që merren me to, CPJ është 150.
- CPS për të gjithë personelin e gjykatës: Në qoftë se një gjykatë ka 600 çështje civile të ardhura gjatë një viti kalendarik dhe 15 nëpunës, CPJ është 40.
- CPS për pjesën e personelit drejtpërdrejt të përfshirë në aktivitetin e jurisprudencës: Në qoftë se një gjykatë ka 600 çështje civile të ardhura gjatë një viti kalendarik dhe 8 nëpunës të personelit që merren me jurisprudencën, CPJ është 75.

2. Evolucion i ngarkesës së punës së gjykatave shqiptare 2008-2012

Për të pasur një pasqyrë të plotë mbi gjendjen aktuale të sistemit gjyqësor shqiptar, është e dobishme të vëzhgohet evolucioni i të dhënave dhe treguesve kryesorë nga viti 2008 deri në 2012. Nuk është e mundur t'u kthehemi viteve 2004 dhe 2006, sepse Shqipëria nuk i ka ofruar CEPEJ të dhëna të mjaftueshme për këto vite.

a) Evolucioni i numrit të çështjeve të ardhura

Ngarkesa e punës së gjykatave varet direkt nga numri i çështjeve të ardhura. Nga viti 2008 deri në 2012 numri i çështjeve të ardhura u rrit, sidomos në gjykatat e shkallës së parë. Numri i çështjeve të ardhura në gjykatat e shkallës së parë u rrit me 55%, në kuadër të gjykatave të shkallës së dytë me 47% dhe në shkallën e tretë (niveli i Gjykatës së Lartë) me 40% (shih tabelën 19). Në kuadër të shkallës së parë, numri i çështjeve civile dhe administrative u rrit gjatë kësaj periudhe: + 61% (shih tabelën 20).

b) Evolucioni i numrit të çështjeve të zgjidhura dhe treguesi i normës së zgjidhjes së çështjeve

Gjatë të njëjtës kohë, u rrit edhe numri i çështjeve të zgjidhura, por nuk mundi të rritet në proporcion të njëjtë me numrin e çështjeve të ardhura, dhe në të tre shkallët ishte përherë më pak sesa numri i çështjeve të ardhura.

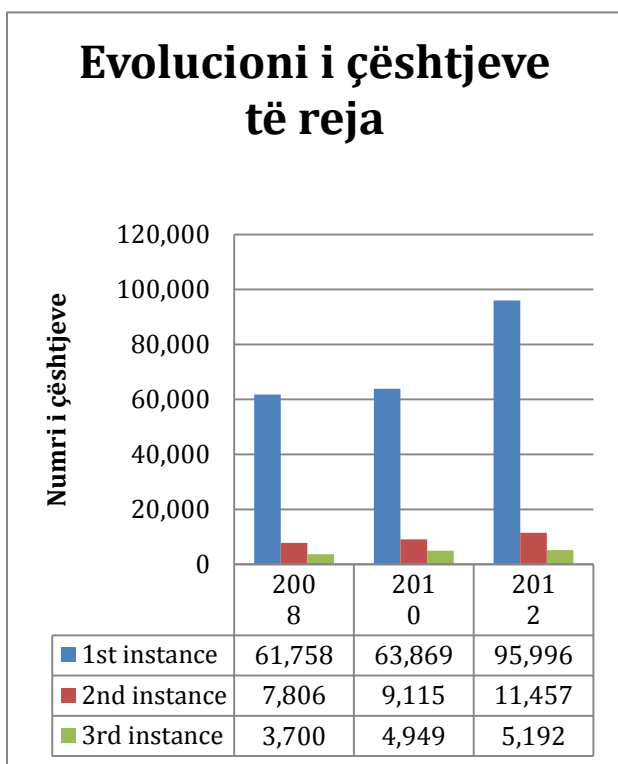

Tabela 19: Evolucioni në nr. e çështjeve të reja

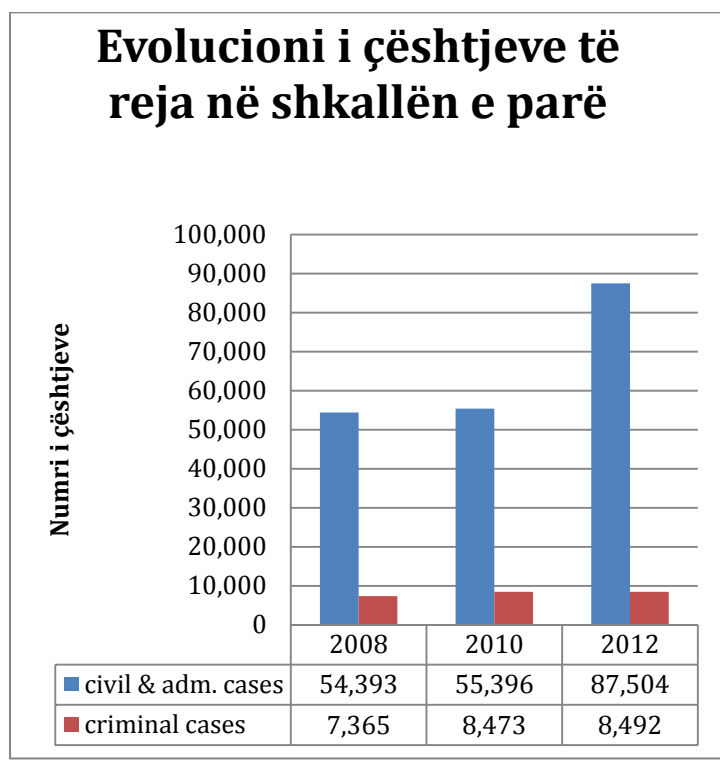

Tabela 20: Evolucioni në nr. e çështjeve të reja në shkallën e parë

Tabela 19 dhe 20 Burimi: të dhënat e CEPEJ 2008, 2010 dhe 2012

Si rezultat, norma e zgjidhjes së çështjeve ishte gjithmonë nën 100% (shih tabelën 21). Kjo do të thotë se në nivel global, sistemi i drejtësisë shqiptare nuk ka kapacitetin për të zgjidhur një

numër të mjaftueshëm të çështjeve që shmang rritjen e numrit të çështjeve në gjykim. Teksa në shkallën e parë norma e zgjidhjes së çështjeve ishte mes 94% dhe 99%, në shkallën e dytë ishte ndërmjet 79% dhe 94%. Gjendja është veçanërisht shqetësuese në shkallën e tretë, sepse norma e zgjidhjes së çështjeve fillonte me një vlerë prej 48% në 2008 dhe nuk mundi ta kalojë vlerën më të mirë prej 87% në 2012.

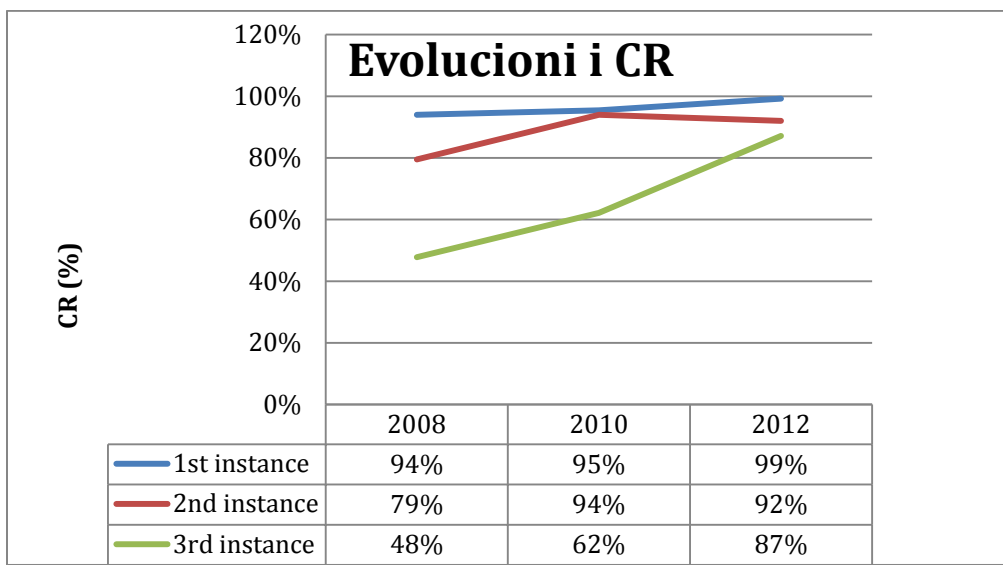

Tabela 21: Evolucioni i normës së zgjidhjes së çështjeve të gjykatave shqiptare (të dhëna CEPEJ: 2008, 2010 dhe 2012)

c) Evolucioni i numrit të çështjeve në gjykim dhe treguesi i kohës së nevojshme për zgjidhje
Nga fundi i vitit 2007 deri në fillim të vitit 2013, u dyfishua numri i çështjeve në gjykim në kuadër të gjykatave të shkallës së parë dhe të dytë dhe pothuajse u trefishua në Gjykatën e Lartë (shih tabelën 23).

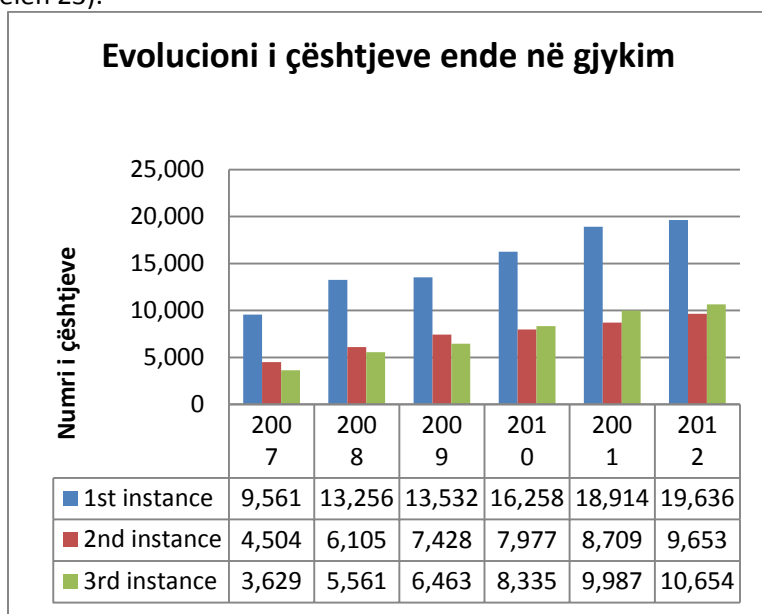

Tabela 23: Evolucioni në numrin e çështjeve në gjykim nga fundi 2007 në fund të 2012 (të dhënat e CEPEJ 2008-2012)

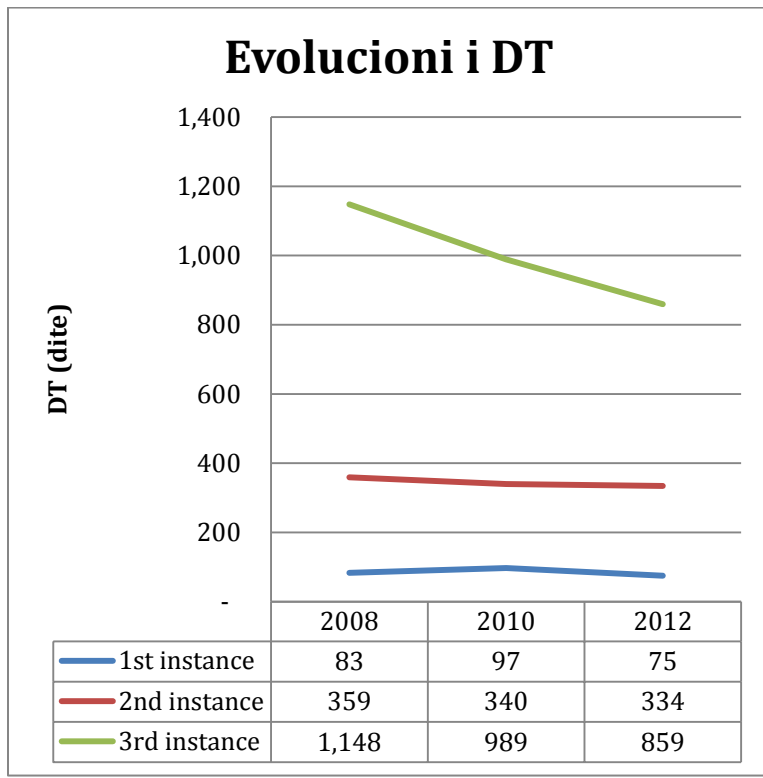

Tabela 24: Evolucionit i kohës së nevojshme 2008-2012

Nga viti 2008 deri në 2012, për shkak të evolucionit pozitiv të normës së zgjidhjes së çështjeve, mund të vëzhgojmë një rënie të kohës së nevojshme për zgjidhje, e cila përgjithësisht korrespondon (kur nuk ka pritje të gjata për çështjet në gjykata) me kohëzgjatjen mesatare të proceseve. Teksa gjykatat e shkallës së parë e kanë në mënyrë të qëndrueshme kohën e zgjidhjes nën 4 muaj dhe gjykatat e apelit më pak se një vit, vërejmë se Gjykata e Lartë ende e ka kohën e zgjidhjes më të lartë se dy vjet. Kjo nënkupton që me siguri kohëzgjatja e proceseve është edhe më e gjatë se dy vite. Duke pasur parasysh se jo të gjitha rastet janë komplekse, ekziston një rrezik serioz i zgjatjes së tepruar të proceseve.

3. Gjatësia procedurale në sistemin e drejtësisë të Shqipërisë në krahasim me shtetet e përzgjedhura evropiane dhe standardin e "kohës së arsyeshme" në nenin 6 (1) të KEDNJ

a) Hyrje

Në këtë seksion krahasojmë shpejtësinë e trajtimit të çështjes në Shqipëri me sistemet e tjera të drejtësisë evropiane. Do të përdorim të dhënat mbi përdorimin e kohës që CEPEJ mbledh nga anëtarët e tij; shih më sipër seksionin A f. 5.

Statistikat tregojnë për variacionet mes sistemeve dhe brenda një sistemi. Edhe performanca sipas standardeve normative mund të jetë me vlerë, sepse këto tregojnë për arritjet sipas llojeve të ndryshme të pritshmërive. Përveç krahasimeve statistikore, ky seksion bën edhe krahasime të përafërta të kërkesave për shpejtësinë e trajtimit të çështjeve në sistemet e drejtësisë, të cilat gjenden në Konventën Evropiane të Drejtave të Njeriut (KEDNJ). Sipas nenit 6(1) gjithkush ka të drejtën e një gjykimi të drejtë dhe publik "*brenda kohës së arsyeshme*", kur para gjykatave është ngritur një kërkesë që ka të bëjë me të drejtat dhe detyrimet e tyre civile apo një akuzë penale kundër tyre. Ne synojmë vetëm një analizë mjaft të përafërt. Edhe përdorimi i paarsyeshëm i kohës ngre pyetje rreth shkaqeve për vonesë dhe mënyrave si mund të rregullohet, por ky raport nuk i trajton këto aspekte.

b) Standardet evropiane për menaxhimin e kohës

Duke parë standardet evropiane për përdorim e kohës të mishëruar në KEDNJ; ne mund të vërejmë se ankesat për shkelje të kriterit të "kohës së arsyeshme" janë kategoria më e rëndësishme në ngarkesën e punës së GjEDNJ. Çdo vit, rreth tridhjetë deri në dyzet përqind e gjykimeve mbi shkeljet kanë të bëjnë me këtë çështje³². Kjo do të thotë se jurisprudenca është e pasur dhe parimet janë të vendosura mirë.

Gjykata vlerëson individualisht përdorimin e kohës në çdo ankesë. Ajo nuk thekson udhëzime të përgjithshme për përdorimin e kohës, por ka thënë në mënyrë të përsëritur se

"...jurisprudenca e saj është e bazuar në parimin themelor që arsyeshmëria e kohëzgjatjes së procesit duhet të përcaktohet duke iu referuar rrethanave të veçanta të çështjes"³³.

Një studim i CEPEJ i një numri të konsiderueshëm të çështjeve me shkelje të supozuara të standardit të "kohës së arsyeshme", tregon se parimi i gjykatës për ekzaminim individual ka rezultuar në norma shumë të ndërlikuara dhe me nuanca, pa kufij të rreptë për përdorimin e kohës. Studimi nxori edhe disa tendenca të përgjithshme mbi atë që konsiderohet si përdorim arsyeshëm i kohës, dhe kur kthehet në shkelje të nenit 6, shih *Calvez dhe Regis 2012*.

Sipas studimit të tyre, pikënisja e vlerësimit është se dy vjet për shkallë gjyqësore është kufiri përtej të cilit mund të lindin dyshimet për shkelje. Më pas, GjEDNJ i jep vëmendje të veçantë rrethanave të çështjes³⁴.

³² Calvez dhe Régis 2012 Shtojca 1 f. 74. Statistikat nga vitet 2006-2010.

³³ Shih *Obermeier k. Austrisë* Gjykimin i 28 Qershorit 1990.

³⁴ Shih gjithashtu Calvez dhe Régis 2012 f. 2, 4-5 dhe 66-69 për ilustrim.

Disa rrethana mund të justifikojnë një përdorim më të gjerë kohor, si kompleksiteti i çështjes³⁵, sjellja e ankuesve³⁶ dhe mënyra si e kanë trajtuar çështjen gjykatat.

Megjithatë, vonesa për shkak të një sistemi gjyqësor joefikas *nuk* e justifikon përdorimin e zgjatur të kohës; për shembull çështjet e prapambetura për shkak të mungesës së përgjithshme dhe të zakonshme të kapaciteteve në gjykata, struktura e apelit tejet e komplikuar dhe me konsum të lartë të kohës, pezullimet e konsiderueshme kohore, proceset akuzuese që ua lënë palëve iniciativën për progresin e çështjes, masat e pamjaftueshme kundër taktikave vonuese dhe dëshira e ligjshme e një gjykate apeli për t'i bashkuar çështje të ngjashme në një seancë të përbashkët³⁷.

Mund të identifikohen edhe rrethanat që mund të çojnë në shkelje kur hapësirakohore është *më e shkurtër* se pika e fillimit prej dy vitesh për shkallë gjyqësore. Kryesisht, këto kanë të bëjnë me rëndësinë e çështjes për mirëqenien e kërkuarit dhe me efektet e dëmshme që mund të sjellë përdorimi kohor sipas afateve të zakonshme³⁸.

Shpejtësimi mund të ndryshojë gjatë përpunimit të çështjeve. Sistemi gjyqësor mund të jetë i ngadalshëm në një rast dhe më i shpejtë në një tjetër. Në fund, vlerësimet e GjEDNJ bëhen për përdorimin e *përgjithshëm* kohor në të gjitha fazat e procesit që ka kaluar një çështje. Parimi themelor është që garancitë e nenit 6 (1) të KEDNJ, si edhe të neneve të tjera të Konventës, duhet të jenë praktike dhe efektive³⁹.

Si përfundim: Sipas praktikës gjyqësore të GjEDNJ, kriteret për përdorimin e kohës janë diskrecionalë, fleksibël dhe të komplikuar. Në këtë analizë, ne përqendrohemi vetëm në parimin se kohëzgjatjet prej më shumë se dy vitesh për shkallë gjyqësore do të thotë se do të lindin dyshimet për shkelje të nenit 6. Ne do të japim vetëm disa vlerësime të përafërta për respektimin e këtij standardi në shtetet që krahasojmë. Të dhënat në dispozicion nuk lejojnë analiza më të sofistikuar.

c) Të dhënat dhe treguesi

Siç u përmend, CEPEJ ka zhvilluar statistika mbi përdorimin kohor për lloje të ndryshme të çështjeve në shtetet anëtare të Këshillit të Evropës në 2006, 2008, 2010 dhe 2012⁴⁰, por të dhënat nuk janë të plota për të gjitha shtetet. Në këtë seksion, ne përdorim të dhënat e EJS nga vitet 2008 dhe 2012 mbi kohën e zgjidhjes (DT). Formula e llogaritjes së DT është shpjeguar më lart në seksionin F 1.

Çfarë lloji përgjigjesh ofrojnë të dhënat për kohën e zgjidhjes? Sipas CEPEJ

"duhet përmendur se ky raport nuk jep një vlerësim të qartë të kohës mesatare që nevojitet për të përpunuar çdo çështje. Për shembull, në qoftë se raporti tregon se dy çështje do të procedohen brenda 600 ditëve, një çështje mund të zgjidhet në ditën e 30 dhe e dyta në ditën e 600. Raporti nuk arrin të tregojë përzierjen, përqendrimin, ose vlefshmërinë e çështjeve. Për të shqyrtuar këto detaje dhe të bëjë një analizë të plotë kërkojnë të dhëna në nivel çështjeje nga sistemet

³⁵ Calvez dhe Régis 2012 f. 18-20.

³⁶ Calvez dhe Régis 2012 f. 20-22.

³⁷ Calvez dhe Régis 2012 f. 3 dhe f. 22-25.

³⁸ Calvez dhe Régis 2012 f. 25-28.

³⁹ Calvez dhe Régis 2012 f. 28-29.

⁴⁰ Burimet: Sistemet gjyqësore evropiane (EJS) 2010, EJS 2012, Velicogna 2011, EJS 2014.

*funkionale (dhe me kosto intensive) të TIK. Ndërkohë, kjo formulë ofron informacion të vlefshëm mbi kohëzgjatjen e vlerësuar të proceseve"*⁴¹.

Çfarë tregojnë shifrat e DT në lidhje me standardin e "kohës së arsyeshme"? Siç është treguar, përdorimi i kohës reale prej dy vitesh ose më shumë për një çështje jep arsye për shqetësim nga GjEDNj. Një DT e mundshme prej më shumë se dy vitesh duhet të prodhojë një paralajmërim të qartë se një gjykatë ka nevojë të rrisë shpejtësinë e trajtimit të çështjeve. Megjithatë, duhet të kihet parasysh përkujtesa e CEPEJ se DT "nuk jep një vlerësim të qartë të kohës mesatare që nevojitet për të përpunuar çdo çështje", cituar më lart. Duhet bërë disa përfundime parimore:

Siç është thënë nga CEPEJ, DT është vetëm një *mesatare* dhe jo një matje e saktë e DT të çështjes individuale. Nëse DT mesatare për një sistem gjyqësor është për shembull një vit për çdo shkallë, është e mundur që asnjë çështje nuk e tejkalon limitin dy vjeçar. Megjithatë, në qoftë se DT për gjysmën e çështjeve është një muaj, DT mesatare për gjysmën tjetër do të jetë gati dy vjet. Pastaj, shumë prej tyre mund të zgjasin më shumë se dy vite. Në të vërtetë, DT "nuk arrin të tregojë përzierjen, përqendrimin, ose vlefshmërinë e çështjeve".

DT është një shifër teorike. Është thjesht vlerësim dhe nuk bazohet në llogaritjen e përdorimit të kohës reale të çdo çështjeje në nivelet e ndryshme. DT është edhe një tregues i përafërt, pasi thjesht tregon përdorimin e parashikuar kohor në të ardhmen. Mund të themi se koha mesatare e zgjidhjes është një parashikim i besueshëm i përdorimit mesatar të kohës reale, nëse ruhet shpejtësia aktuale e trajtimit të çështjeve. DT bëhet më pak i saktë kur ndryshon ngarkesa e çështjeve ose koha e trajtimit të çështjeve - për shembull për shkak të reformave gjyqësore ose ndryshimeve në kapacitetin e gjyqtarëve.

Në juridiksione me grumbullim të madh të çështjeve të vjetra, është e lehtë që treguesit nga koha e zgjidhjes deri te kohë reale totale për trajtimin e çështjeve të prapambetura të jenë tejet optimistë, veçanërisht kur përmirësohet kapaciteti i çështjeve të prapambetura. koha e vendosjes tregon vetëm për përdorim kohor në të ardhmen që mund të jetë më i shkurtër se përdorimi kohor faktik në të kaluarën.

Për proceset e apelit, DT për nivelet e ndryshme llogaritet nga përzgjedhje të ndryshme të çështjeve. Së pari, vetëm një pjesë e kufizuar e çështjeve të apeluar nga shkalla e parë në shkallë të dytë do të përfundojnë në shkallë të tretë. Së dyti, kur të gjitha të dhënat janë nga një vit, për shembull viti 2008, vetëm një pjesë e çështjeve të shkallës së tretë në 2008 përzgjidhet nga çështjet e shkallës së dytë në 2008 dhe vetëm një pjesë e çështjeve të shkallë të dytë përzgjidhet nga çështje të shkallës së parë. Prandaj DT e shtuar për shkallën e dytë dhe të tretë në vitin 2008 nuk është DT e përzgjedhjes së çështjeve të vitit 2008 që palët apelojnë nga shkalla e dytë në shkallë të tretë.

Mund të pyesni pse CEPEJ përdor DT pavarësisht problemeve të përmendura. Shpjegimi është mungesa e të dhënave për përdorim e kohës reale. Kërkohen sisteme të sofistikuara TIK për prodhimin e tyre dhe ato nuk janë vendosur në shumë, ose shumicën e juridiksioneve. Të dhënat për DT janë menduar si një masë e përkohshme derisa të vendosen sisteme TI të mjaftueshme⁴².

⁴¹ Supra.

⁴² Supra. Unë kam bërë një krahasim paraprak mes DT dhe të dhënave të CEPEJ mbi shfrytëzimin real të kohës prej disa nga "Gjykatat Pilot" që shfaqin një korrespondencë të drejtë. (CEPEJ-SATURN (2012)11. Megjithatë, këto të dhëna janë si të brendshme ashtu dhe jo të plota dhe nuk janë në dispozicion në faqen e internetit të CEPEJ. Kur

Me këto masa paraprake, mendoj se të dhënat e CEPEJ mbi DT mund të përdoren për krahasime të përafërta të shfrytëzimit kohor midis sistemeve gjyqësore evropiane.

Ne do të ndjekim zhvillimin e sistemit shqiptar dhe sistemeve të krahasueshme evropiane nga 2008 deri në 2012, për të kuptuar nëse koha e zgjidhjes është rritur apo jo.

27 shtete dhanë të dhëna mbi përdorimin e kohës në 2008. Jo të gjithë prej tyre dhanë numrat e plotë. Unë kam përzgjedhur shtetet me "rastet më të këqija" - shtete që kishin një DT prej 2 vitesh (730 ditë) ose më shumë kur mbledhim TD-të në shkallë të parë, të dytë dhe të tretë për çështjet civile, tregtare dhe administrative në 2008⁴³. Nëntë vende e përmbushin këtë kriter. Të gjithë i përkasin Evropës Jugore. Ne i krahasojmë me Norvegjinë, si një shtet ndër më të shpejtët në Evropë.

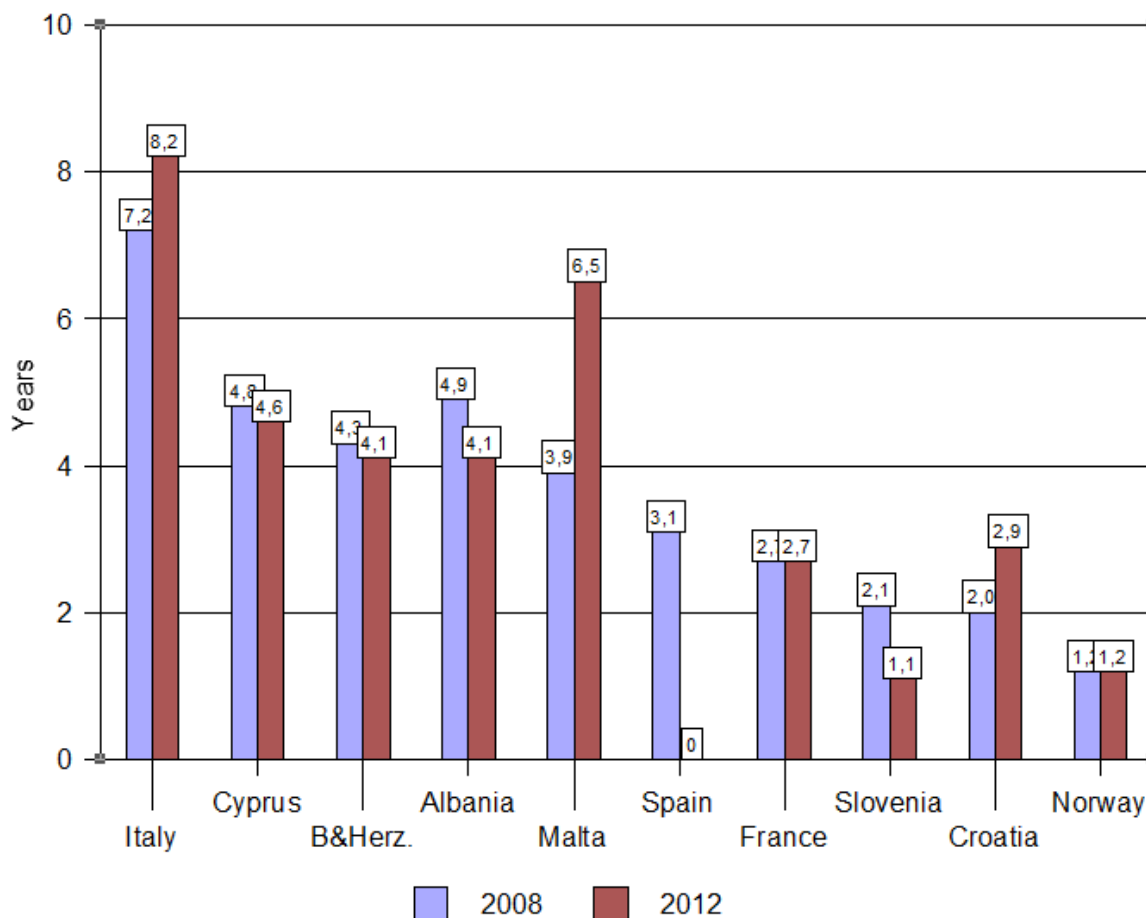
d) Shpërndarja e përgjithshme e kohës së zgjidhjes

Figura një tregon shpërndarjen e përgjithshme të kohës së zgjidhjes në juridiksionet e përzgjedhura në 2008 dhe 2012.

Figura 1: Koha e zgjidhjes në vjet. Të gjitha shkallët. Përveç çështjeve penale.

cilësia dhe plotësia të jenë kënaqshme, të dhënat e tilla mund të sigurojnë një bazë për testimet empirike të besueshmërisë së DT.

⁴³ Të dhënat nga 2008 janë nxjerrë nga Velicogna 2011. Për vitin 2012 kam përdorur të dhënat e marra nga studiuesit që kanë përgatitur të dhënat e vitit 2012 për EJS 2014. Pres që ato të botohen në vëllimin e ardhshëm të *Velicogna*.

Në qoftë se fillojmë me vitin 2008, DT Italisë ishte 7,2 vjet për të gjitha çështjet civile. Kjo shifër për përdorimin e parashikuar të kohës e tejkalon dukshëm standardin prej dy vitesh për shkallë gjyqësori, duke arritur në gjashtë vite për tre shkallë përpara se të bëhet arsye për shqetësim. Numri aktual i çështjeve që do të përbënte shqetësim për KEDNJ, natyrisht që varet nga variacionet në përdorim e kohës mes çështjeve. Nëse 50 përqind e çështjeve zgjidhen pas 3 vjetësh, 50 përqindëshi tjetër do të përdorë mesatarisht 11,2 vjet dhe pa dyshim do të përmbajë një numër të madh të shkeljeve. Pra, kur DT mesatare tejkalon përdorimin e kohës që jep arsye për shqetësim, është e pashmangshme që edhe një pjesë e çështjeve ta bëjnë këtë, dhe shteti në fjalë duhet të aplikojë masa për të zvogëluar përdorimin e kohës, nëse dëshiron të shmangë shkeljen e standardit të "kohës së arsyeshme" në nenin 6 (1) të KEDNJ. Megjithatë, është e vështirë të tregohet se sa e madh është kjo pjesë dhe si shpërndahet gjatësia e tejkalimit në mesin e çështjeve që shkelin standardin. Gjithsesi, kjo shifër tregon nevojën e fortë për reforma.

Shqipëria doli e dyta me DT në vlerë deri 4,9 vjet, e ndjekur nga afër nga Qipro me 4,8 vjet. Të dy shtetet treguan një kohë totale mesatare të parashikuar përdorimi nën 6 vjet. Megjithatë, nuk mund të përjashtohen shkelje të nenit 6. Nëse 50 përqind e rasteve përdorin 2 vjet, mesatar për gjysmën tjetër do të jetë 7,6 vjet në Qipro dhe 6,6 në Shqipëri. Në të dy vendet vlerësimi tregon se një pjesë e çështjeve do të japë arsye për shqetësim dhe se ndoshta do të ndodhin disa shkelje.

Kroacia ishte më e shpejta, me kohë të përgjithshme të zgjidhjes prej 2 vitesh, që është edhe brenda kufijve për shqetësim të vendosur nga GjEDNJ. Norvegjia në pjesën veriore të Evropës kishte vetëm 1,2 vjet - më pak se një të tretën e Shqipërisë. Në këto dy vende DT nuk tregon shkeljet e asnjë vëllimi.

Si është zhvilluar përdorimi i kohës mes viteve 2008 dhe 2012?

Në Itali, Maltë dhe Kroaci DT është rritur. Rritja në Maltë nga 3,9 vjet në 6,5 vjet - 67 përqind - duket alarmante. Duket sikur përdorimi i kohës po rritet jashtë kontrolli. Edhe Italia shfaq një rritje të konsiderueshme prej një viti - apo 27 përqind. Duke pasur parasysh situatën e vështirë në vitin 2008, kërkohen mjete juridike efektive për të shmangur shkelje të mëtejshme masive të nenit 6.

Qipro, Bosnja dhe Hercegovina, Franca dhe Norvegjia shfaqin DT mjaft të qëndrueshme, pothuajse në të njëjtin nivel si në 2008.

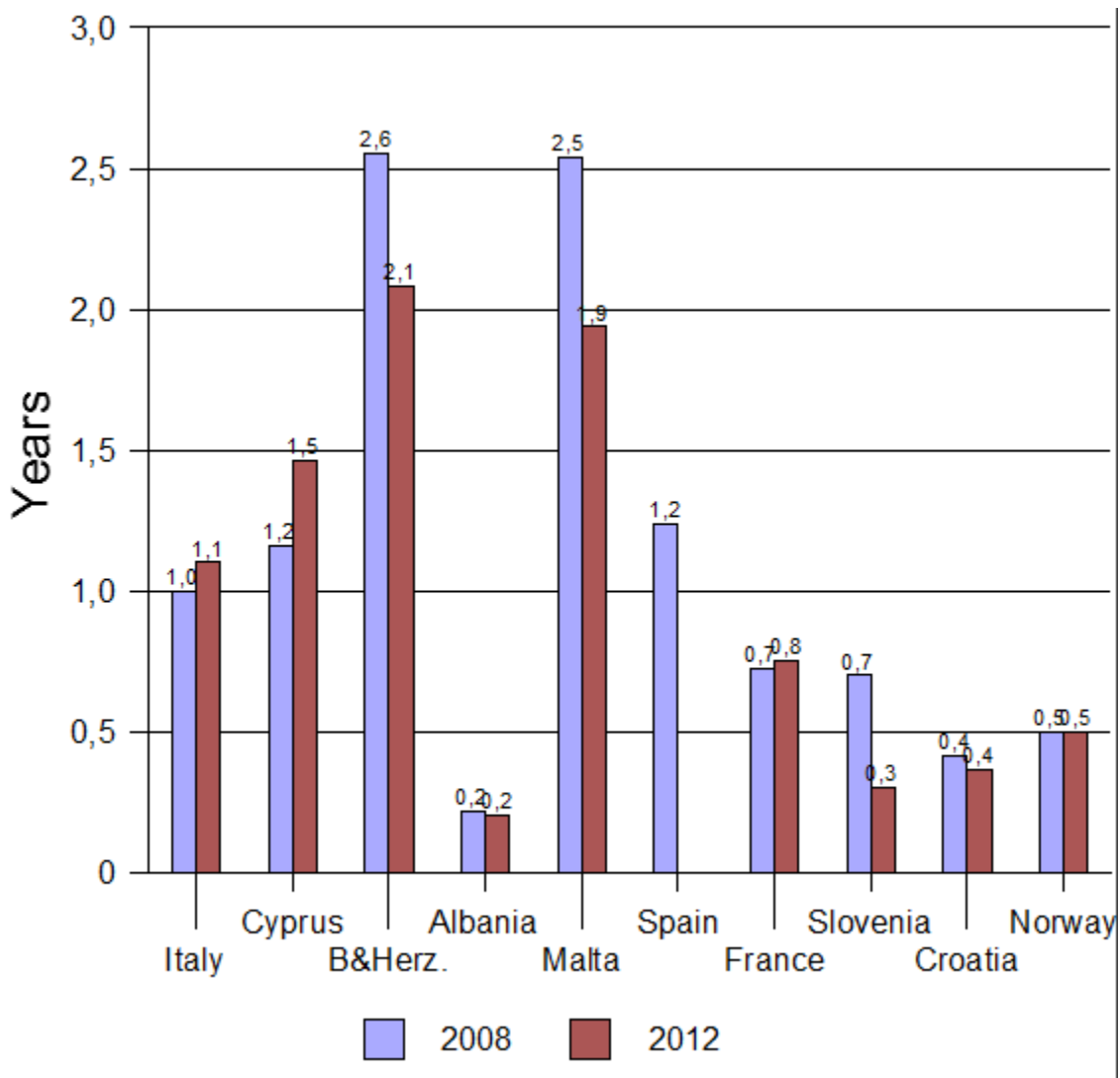
Sllovenia është shteti i vetëm që tregon një rënie të konsiderueshme në përdorimin e parashikuar të kohës. DT ka rënë nga 2,1 vite në 1,1, ose me 48 përqind. Edhe DT në Shqipëri ka rënë disi.

Mungojnë shifrat për Spanjën.

e) Shkalla e parë

Ne mund të vlerësojmë përdorimin kohor për tre shkallët veç e veç. DT për shkallët e para në juridiksionet e përzgjedhura është shpërndarë siç tregohet në figurën dy:

Figura 2: Koha e zgjidhjes në vite. Shkallat e para. Përveç çështjeve penale.

Në vitin 2008, Bosnja dhe Hercegovina dhe Malta kishte një DT mesatare në gjykatat e tyre të shkallës së parë që tejkalon me gjysëm viti kufirin dy vjeçar për shqetësim. Këto shifra tregojnë nevojën e fortë për reforma.

Italia, Qipro dhe Spanja kishin DT prej rreth një viti, ose sa gjysma e afatit dy vjeçar për shqetësim, ndërsa Franca dhe Sllovenia ishin disi më të shpejta. Kroacia, Norvegjia dhe Shqipëria kishin DT prej gjysëm viti apo më pak, teksa Shqipëria ishte më e shpejta me një DT mesatare prej 0,2 vjet. Një përdorim i tillë i parashikuar i kohës nuk është në vetvete një çështje shqetësuese.

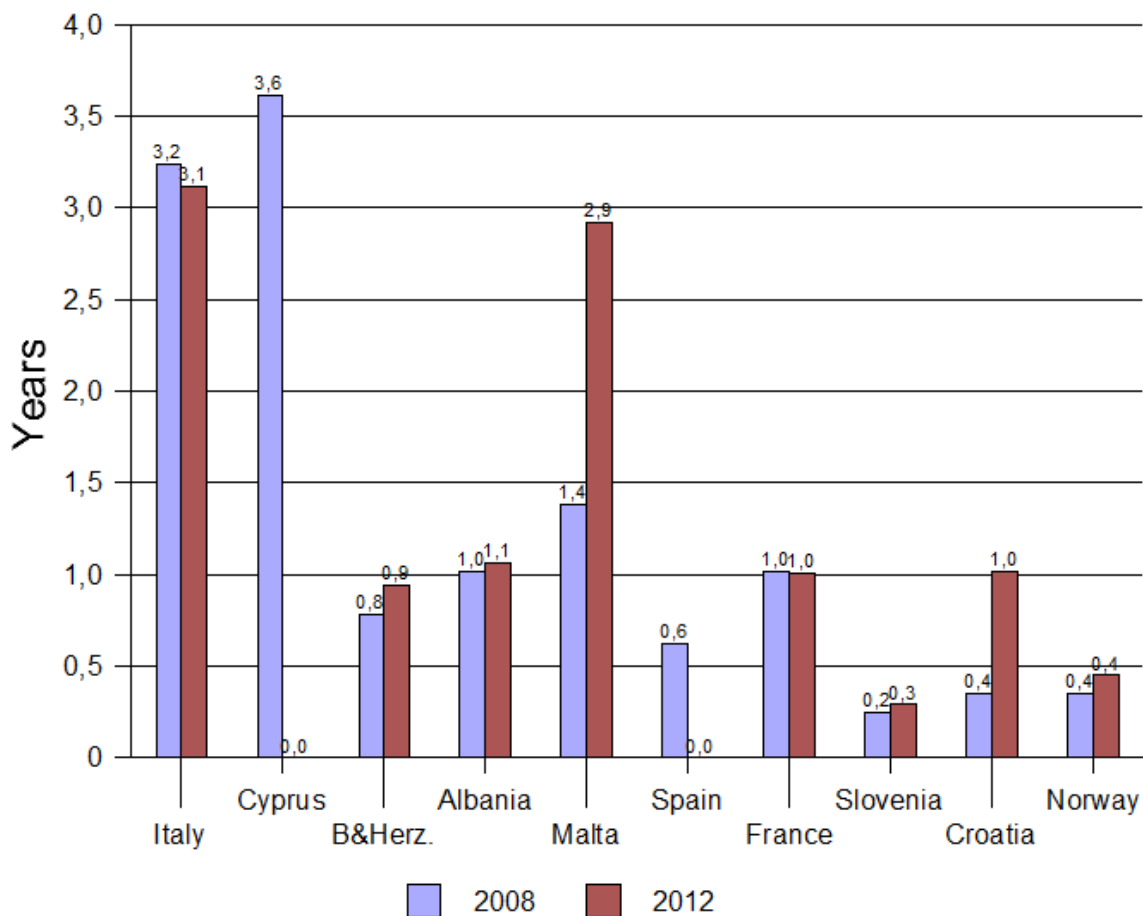
Nëse i kthehemi vitit 2012, shihet se DT në Bosnjë dhe Hercegovinë dhe Maltë reduktohet në mënyrë të konsiderueshme me gjysëm viti (20 për qind në Bosnjë dhe Hercegovinë dhe 24 për qind në Maltë), çka përbën qartazi një zhvillim pozitiv, duke pasur parasysh kohën e gjatë të zgjidhjes në 2008.

Slovenia tregon një rënie edhe edhe më të fortë nga 0,7 në 0,3 vjet, ndërsa DT në Shqipëri, Kroaci dhe Norvegji nuk ka shfaqur ndryshime të dukshme. Asnjë nga këto vende nuk duket se rrezikon shkelje të rënda të kufirit "kohor të arsyeshëm" në nenin 6 të KEDNJ në vitin 2008. Spanja nuk ka dhënë shifra për vitin 2012.

f) Shkalla e dytë

Koha e vendosjes në gjykatat e shkallës së dytë është treguar në figurën tre.

Figura 3: Koha e vendosjes në vite. Shkalla e dytë. Përveç çështjeve penale.

DT në gjykata të shkallës së dytë në 2008 ishte tepër e gjatë në Qipro (3,6 vjet) dhe Itali (3,2 vjet). Malta e kishte 1,4 vjet, ndërsa Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina dhe Franca rreth një vit, dhe Spanja, Sllovenia dhe Norvegjia gjysëm viti apo më pak.

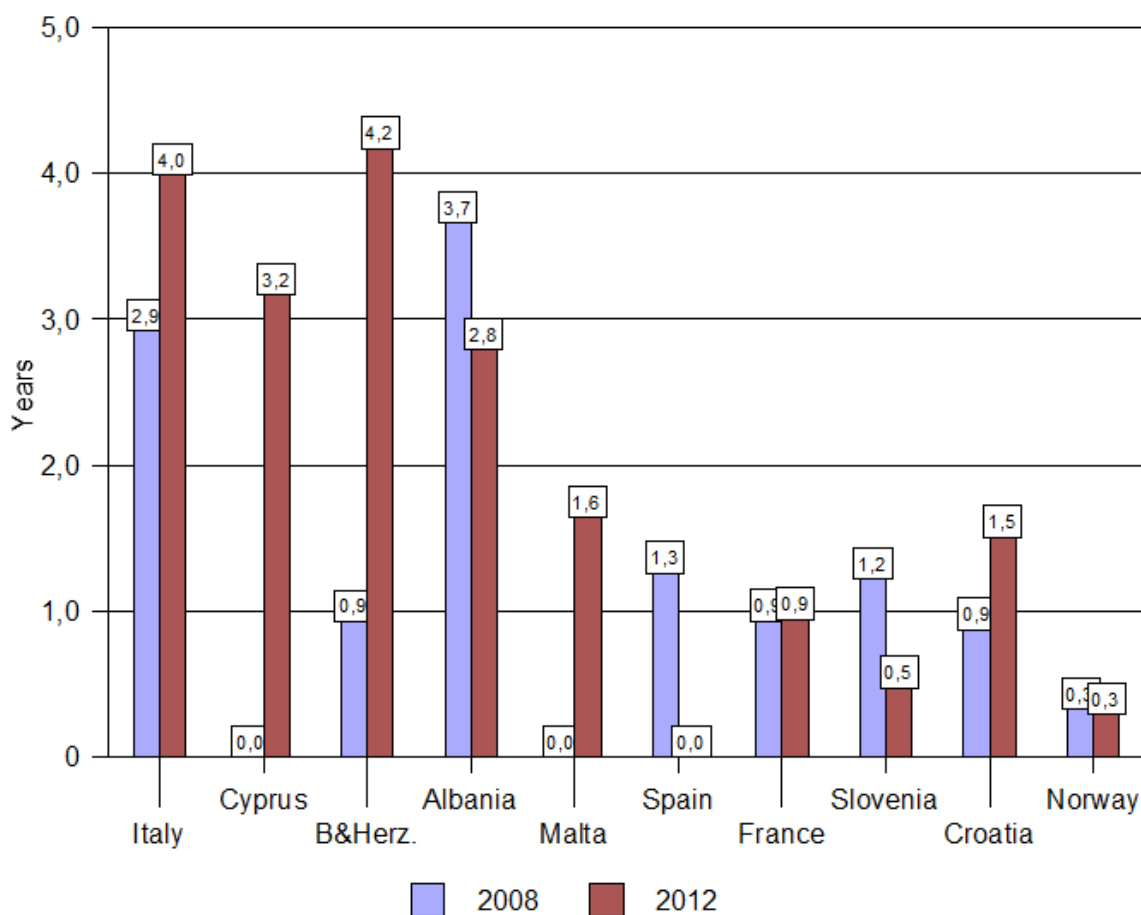
Duke u kthyer në vitin 2012, përdorimi i kohës në Itali ishte ende i tepruar. Reformat nuk sollën uljen e përdorimit të parashikuar të kohës. Përdorimi i kohës në Maltë duket se është rritur ndjeshëm, pasi DT u dyfishua nga 1,4 vjet në 2,9 vjet. Qiproja nuk ka dhënë shifra.

Në mesin e vendeve me DT prej një viti ose më pak në 2008, DT mbeti e qëndrueshme deri 2012, me përjashtim të Kroacisë që e ka dyfishuar DT e vet nga 0,4 vjet në 1,0 vjet. Edhe pse ende edhe brenda kufirit dy vjeçar për shqetësim, rritja e konsiderueshme paditshme ishte një sinjal paralajmërues. Një zhvillim i ngjashëm edhe për katër vite do ta sillte Kroacinë afër kufirit dy vjeçar. Spanja nuk ka dhënë shifra.

g) Shkalla e tretë

Koha e vendosjes në nivelin e tretë paraqitet në figurën katër:

Figura 4: Koha e vendosjes në vite. Shkalla e tretë. Përveç çështjeve penale.

DT në nivelin e tretë dhe më të lartë ishte më gjata nga të tre nivelet, me Shqipërinë në krye në vitin 2008 me më shumë se tre vite e gjysëm, e ndjekur nga Italia me 3 vjet. Të dy shifra bëhen shkak për shqetësime serioze rreth shkeljeve masive të standardit të "kohës së arsyeshme". Spanja, Sllovenia, Kroacia, Bosnja dhe Hercegovina, Franca dhe Norvegjia, të gjitha e kishin DT më pak se një vit e gjysmë, me Norvegjinë në fund me 0,3 vjet.

Nga viti 2008 deri në 2012 DT u rrit në mënyrë dramatike në Bosnjë e Hercegovinë dhe në mënyrë të konsiderueshme në Itali dhe Kroaci; Qipro, që nuk ka dhënë shifra për vitin 2008, kishte një DT prej 3,2 në vitin 2012, e cila është alarmante⁴⁴. Në Slloveni, DT u ul në mënyrë të konsiderueshme, si dhe u ul edhe Shqipëri me gati një vit. Mbeti e qëndrueshme në Francë dhe Norvegji. Spanja nuk ka dhënë shifra.

h) Konkluzionet

Nëse përmbledhim anën civile, DT e përgjithshme tregon variacione të konsiderueshme edhe në mesin e shteteve të ngadalta. Përgjithësisht, TD e përgjithshme nuk është ulur në periudhën katër vjeçare ndërmjet 2008 dhe 2012, ndërsa tre vendet shfaqën rritje të theksuara. Gjetjet nuk duket premtuese për një drejtësi të shpejtë në të ardhmen.

Për shembull, shifra e përgjithshme përmban variacione të mëdha në DT. Italia shfaq DT mjaft të ulët në shkallën e parë, ndërsa shkalla e dytë dhe e tretë shfaqin shifra të larta.

Bosnja dhe Hercegovina ka të DT më të lartë në shkallën e parë, shifra të ulëta në shkallën e dytë dhe shfaq rritje alarmante në shkallën e tretë mes viteve 2008 dhe 2012.

Në Shqipëri, shifra e shkallës së parë është edhe më e ulët sesa në Norvegji, ndërsa shifra e shkallës së dytë qëndron në mes me një vit, shumë më poshtë kufirit dy vjeçar të shqetësimit. Megjithatë, koha e vendosjes në shkallën e tretë, është më shumë se tre herë më e lartë, që tregon një nevojë të rëndësishme për reforma. Megjithatë, DT ka rënë dukshëm mes viteve 2008 dhe 2012.

DT e Maltës është shumë e lartë, si në shkallën e parë ashtu dhe në shkallën e dytë, por më e moderuar në shkallën e tretë.

DT në Francë nuk ka treguar shumë variacion mes shkallëve. Të gjitha vlerat janë rreth një vit.

DT e Sllovenisë në shkallën e parë ishte shumë më poshtë se një vit në shkallë të parë në vitin 2008, ndërsa DT në shkallën e tretë ishte disi më e lartë se një vit. DT në të dy nivelet u ul në mënyrë të konsiderueshme mes viteve 2008 dhe 2012, duke treguar reforma efikase. DT në shkallën e dytë mbeti e ulët dhe e qëndrueshme. Në vitin 2012, të gjitha shkallët kishin DT prej gjysmë viti apo më pak.

DT të Kroacisë në shkallën e parë dhe të dytë ishin ndër më të ulëtat dhe mbetën të qëndrueshëm mes viteve 2008 dhe 2012, ndërsa DT e shkallës së tretë ishte më e lartë dhe madje u rrit më tej gjatë periudhës.

Norvegjia kishte DT të qëndrueshme prej gjysmë viti apo më pak në të gjitha shkallët.

Qipro dhe Spanja janë të vështira për të vlerësuar për shkak të mungesës së shifrave.

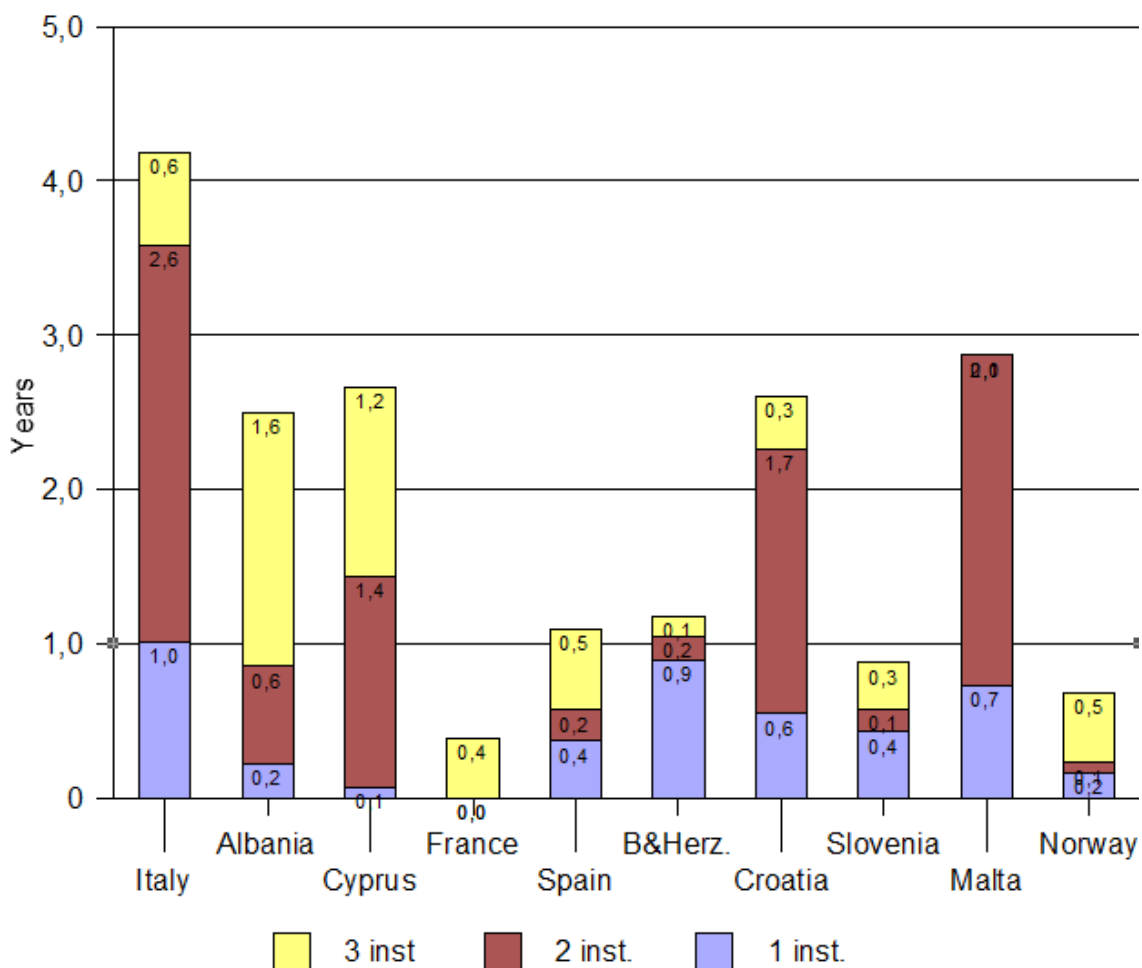
⁴⁴ Por, gjetjet mund të jenë artificiale. Qiproja ka vetëm dy shkallë gjyqësore dhe nuk ka dhënë shifra për shkallën e tretë në 2008 dhe shkallën e dytë në 2012. Ka mundësi që gjykata e shkallës më të lartë është klasifikuar si gjykatë e shkallës dytë në 2008 dhe gjykatë e shkallës së tretë në 2012. Koha nuk na ka lejuar ta kontrollojmë këtë.

Çështjet Penale

E kemi parë se ngadalësia në një pjesë të sistemit të drejtësisë civile shpesh shoqërohet me ngadalësinë në pjesë të tjera, por jo gjithmonë. Së fundi, ne duhet të ngremë pyetjen nëse sistemet civile të ngadaltja janë tregues edhe i drejtësisë së ngadaltë penale.

Të dhënat mbi DT në sistemin e drejtësisë penale në Anketën Evropiane janë të ngjashme me të dhënat mbi drejtësinë civile. Për të shmangur zgjerimin e tepruar të krahasimit ndërkombëtar, ne do të paraqesim vetëm shifra për vitin 2012. Figura pesë tregon shpërndarjen.

Figura 5: Koha e vendosjes në vite për shkallë gjyqësori. Të gjitha shkallët. Çështje Penale

Në përgjithësi, përdorimi i parashikuar i kohës ishte më i gjerë në Itali me një DT prej 4,2 vitesh, e ndjekur nga Malta, Qipro, Kroacia dhe Shqipëria me DT mes 3,0 dhe 2,5 vitesh në 2012. Bosnja dhe Hercegovina, Spanja, Sllovenia dhe Norvegjia kishin DT të përgjithshme prej një viti ose më pak. Franca nuk ka dhënë shifra për shkallën e saj të parë dhe të dytë.

Përshtypja jonë e përgjithshme është se drejtësia penale është dukshëm më e shpejtë se drejtësia civile në të gjitha shtetet me përjashtim të Kroacisë. Megjithatë, shtetet me TD të përgjithshme më të gjata në çështjet civile gjithashtu janë ndër më të ngadaltat në përdorim e

parashikuar të kohës në anën penale, me përjashtim të Bosnjës dhe Hercegovinës, që është ndër shtetet me DT më të ulët në anën penale.

Gjithashtu, kemi vëzhguar dallime të mëdha në përdorimin e kohës në shkallët e ndryshme. Italia ka DT më të lartë se të gjitha shtetet në shkallë të parë, dhe sidomos në shkallë të dytë. Megjithatë, asnjë shtet nuk kishte DT më të lartë se një vit në shkallën e parë. Edhe Malta, Kroacia dhe Qipro kishin DT të larta - mes dy vitesh dhe një viti e gjysmë - në shkallën e dytë.

Shqipëria kishte DT më të lartë në shkallën e tretë me një vit e gjysmë, e ndjekur nga Qipro me më shumë se një vit. Të gjitha vendet e tjera shfaqën DT prej gjysmë viti apo më pak.

Me përjashtim të shkallës së dytë të Italisë, të gjitha DT në çështjet penale janë brenda kufirit prej dy vitesh për shqetësim nga ana e GjEDNJ. Megjithatë, numërimi i kohës në çështjet penale nuk fillon kur çështja arrin në gjykatën penale, siç ndodh me shumicën e rasteve civile. Numërimi fillon kur një i dyshuar është prekur ndjeshëm nga hetimi, për shembull me aktakuzë, paraburgim, kontroll, ose ngjarje tjetër që nënkupton një akuzë. Ngjarje të tilla zakonisht ndodhin shumë kohë para se çështja të arrijë në gjykatë dhe përdorimi i tillë i kohës duhet t'i shtohet kohës së përdorur në të vërtetë në shkallë të parë, dhe gjithashtu përdorimit të përgjithshëm kohor. DT nuk përfshin përdorimin të tillë kohor para gjyqit.

j) Konkluzione mbi Shqipërinë.

Në përgjithësi, Shqipëria doli si një nga shtetet më të ngadalta në Evropë në mesin e 27 shteteve që dhanë shifra - si në anën civile ashtu dhe anën penale. Megjithatë, të dy renditjet janë shkaktuar nga zgjatjet e mëdha në krye të sistemit të apelit. DT në shkallën e parë dhe të dytë dukej e arsyeshme, dhe në shkallën e parë në linjë me shtetet më të shpejta në Evropë.

4. Ngarkesa e punës së gjykatave shqiptare

Pas kësaj panorame të përgjithshme dhe krahasuese, do të dëshironim ta studionim më në detaje situatën e gjykatave shqiptare. Kjo analizë është bazuar në të dhënat e ofruara nga gjykatat e vizituara nga ekspertët e CEPEJ deri në fund të vitit 2014⁴⁵ dhe do të shtrihet gjatë muajve të ardhshëm në të gjithë gjykatat shqiptare. Të dhënat nga viti 2012 të ofruara nga autoritetet shqiptare për raportin 2014 të CEPEJ në lidhje me sistemet gjyqësore evropiane janë përdorur edhe për këtë analizë. Duke qenë se jo të gjitha të dhënat janë në dispozicion, disa tregues nuk ishte e mundur të llogariteshin.

Treguesit e Gjykatave shqiptare (të dhënat e vitit 2013/kur ato nuk janë të disponueshme: 2012) 4.3.2015/BrJ

⁴⁵ Programi i punës me gjykatat (coaching) zbatohet aktualisht në 6 gjykata shqiptare dhe do të shtrihet në të gjitha gjykatat shqiptare në kohën e duhur.

Gjykata	CR	DT (ditë)	TB	Nr i çështjeve > 2 vjet	Çështjet e reja	Numri efektiv i gjyqtarëve	Nr i stafit të përfshirë në jurisprud encë	CPJ (çështi e për gjyqtar r)	CPS stafi i përfshirë në jurisprud encë	Burimi i të dhënave
A1. Shkalla e parë - procedurat civile										
Gjykata e rrethit gjyqësor Tiranë	106%	197	0	200	12.481	55	70	227	178	të dhënat e vitit 2013 nga gjykata
Gjykata e rrethit gjyqësor Elbasan	122%	109	0	66	2.176	8	8	272	272	të dhënat e vitit 2013 nga gjykata
TOTALI SHKALLA E PARË - PROCEDURAT CIVILE	99%	62	0	NA	82.150	NA	NA	#VALUE!	#VALUE!	të dhënat 2012 raporti i CEPEJ
A2. Shkalla e parë - procedurat administrative										
Gjykata administrative e shkallës së parë Tiranë	82%	76	-	some	9.565	15	17	638	563	të dhënat e vitit 2013 nga gjykata
TOTALI SHKALLA E PARË - PROCEDURA ADMINISTRATIVE	91%	287	0	NA	5.354	NA	NA	#VALUE!	#VALUE!	të dhënat 2012 raporti i CEPEJ
TOTALI SHKALLA E PARË (PROC. CIVILE DHE ADMINISTRATIVE.)	99%	75	0	NA	87.504	NA	NA	#VALUE!	#VALUE!	të dhënat 2012 raporti i CEPEJ
A3. Shkalla e parë - procedura penale										
Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë	86%	57	0	358	2.000	18	23	111	87	të dhënat e vitit 2013 nga gjykata
Gjykata e Rrethit Gjyqësor Elbasan	88%	132	0	4	742	6	6	124	124	të dhënat e vitit 2013 nga gjykata
Gjykata e Krimeve të Rënda Tiranë	93%	158	0	4	128	16	9	8	14	të dhënat e vitit 2013 nga gjykata
TOTALI I SHKALLËS SË PARË - PROCEDURAT PENALE	105%	81	0	NA	8.492	NA	NA	#VALUE!	#VALUE!	të dhënat 2012 raporti i CEPEJ
TOTALI I SHKALLËS SË PARË - PROCEDURAT CIVILE & ADM. & PROCEDURAT PENALE	99%	75	0	NA	95.996	300	NA	320	#VALUE!	të dhënat 2012 raporti i CEPEJ
B1. Gjykatat e apelit - procedurat civile dhe penale										
Gjykata e Apelit Vlorë	62%	829	587	NA	1.438	12	7	120	205	të dhënat e vitit 2013 nga gjykata
TOTALI I GJYKATAVE TË APELIT - PROCEDURA PENALE	106%	231	0	NA	3.434	NA	NA	#VALUE!	#VALUE!	të dhënat 2012 raporti i CEPEJ
B2. Gjykatat e apelit procedura administrative										
Gjykata administrative e apelit e ...	-	-	-	-	-	-	-	#DIV/0!	#DIV/0!	-
TOTALI I GJYKATAVE TË APELIT - PROCEDURA ADMINISTRATIVE	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	#VALUE!	#VALUE!	-
TOTALI I GJYKATAVE TË APELIT - PROCEDURA CIVILE & ADM.	86%	389	0	NA	8.023	NA	NA	#VALUE!	#VALUE!	të dhënat 2012 raporti i CEPEJ
TOTALI I GJYKATAVE TË APELIT - PROCEDURAT CIVILE, ADM & PENALE	92%	334	0	NA	11.457	65	NA	176	#VALUE!	të dhënat 2012 raporti i CEPEJ
C. Niveli I Gjykatës së Lartë										
C1. Gjykata e Lartë - procedurat civile	72%	1.245	4.051	NA	2.777	6	14	463	198	të dhënat e vitit 2013 nga gjykata
C2. Gjykata e Lartë - procedurat administrative	61%	1.370	1.285	NA	989	6	14	165	71	të dhënat e vitit 2013 nga gjykata
C3. Gjykata e Lartë - procedurat penale	100%	451	386	NA	1.619	5	11	324	147	të dhënat e vitit 2013 nga gjykata
TOTALI GJYKATA E LARTË	79%	959	5.722	1.554	5.385	17	39	317	138	të dhënat e vitit 2013 nga gjykata
Gjykata Kushtetuese	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	#VALUE!	#VALUE!	nuk ka të dhëna
TOTALI GJYKATA E LARTË	87%	859	5.462	NA	5.192	16	NA	325	#VALUE!	të dhënat 2012 raporti i CEPEJ
TOTALI SHKALLA E PARË E DYTË DHE E TRETË	98%	132	0	NA	112.645	380	425	296	265	të dhënat 2012 raporti i CEPEJ

CR = Treguesi i normës së zgjidhjes së çështjeve

DT = Treguesi i kohës së nevojshme për zgjidhjen e çështjeve

TB = Treguesi i totalit të çështjeve të mbartura

CPJ = Treguesi i çështjeve për gjyqtar

CPS = Treguesi i çështjeve për staf /nëpunës

a) Gjykatat e shkallës së parë

- Në *procedurat civile* në vitin 2012, gjykatat e shkallës së parë kishin një normë zgjidhjeje të çështjeve prej 99% dhe një kohë të zgjidhjes prej 62 ditësh. Kjo do të thotë se përgjithësisht gjatë vitit gjykatat morën vendime, brenda një kohe të arsyeshme, mbi përafërsisht të njëjtin numër të çështjeve sa edhe janë në ardhje. Ky vëzhgim është konfirmuar në vitin 2013 në dy gjykatat pilot të rretheve gjyqësore të vizituara (Gjykata e Rrethit Tiranë dhe Gjykata e Rrethit Elbasan). Sa i përket treguesit të totalit të çështjeve të prapambetura, nuk ka çështje të prapambetura. Por, në dy gjykatat pilot ekzistojnë disa çështje (266), të cilat janë më të vjetra se dy vjet dhe me një rrezik të gjatësisë së tepruar të procedurës, ku kohëzgjatja e madhe nuk është shkaktuar nga sjellja e palëve ose nga kompleksiteti i çështjeve, por për shkak të mosveprimit të gjykatave ose nga mungesa e burimeve të gjykatave.
- Në *procedurat administrative* në vitin 2012 (para krijimit të gjykatave administrative të shkallës së parë, gjykatat e shkallës së parë kishin një normë zgjidhjeje të çështjeve prej 91 % dhe një kohë të zgjidhjes (DT) prej 287 ditësh. Kjo do të thotë se në nivel global, gjatë vitit, gjykatat morën vendime për një numër më të vogël çështjesh sesa ishin në ardhje; por DT prej më pak se një vit tregon se në përgjithësi çështjet mund të zgjidhen brenda një kohe të arsyeshme. Lidhur me faktin se gjykatat e reja administrative të shkallës së parë janë krijuar në fund të vitit 2013, është e nevojshme të ndiqen aktivitetet e këtyre gjykatave gjatë viteve të ardhshme dhe të vlerësohet nëse performancat e tyre janë në përputhje me kërkesat e një procesi të rregullt gjyqësor. Këshilli Evropian i Gjyqtarëve (CCJE) studioi ndikimin e krijimit të gjykatave të specializuara⁴⁶.
- Në *procedurat penale* në vitin 2012, gjykatat e shkallës së parë kishin një normë zgjidhjeje prej 105 % dhe një kohë të zgjidhjeje prej 81 ditësh. Kjo do të thotë se përgjithësisht gjatë vitit gjykatat morën vendime, brenda një kohe të arsyeshme, mbi përafërsisht të njëjtin numër të çështjeve sa edhe janë në ardhje. Ky vëzhgim u konfirmua pjesërisht⁴⁷ në vitin 2013 në tre gjykatat pilot të vizituara (Gjykata e Rrethit Tiranë, Gjykata e Rrethit Elbasan dhe Gjykata e Krimeve të Rënda). Sa i përket treguesit të totalit të çështjeve të prapambetura, nuk ka çështje të prapambetura. Por, në tre gjykatat pilot ekzistojnë disa çështje (366), të cilat janë më të vjetra se dy vjet dhe me një rrezik të gjatësisë së tepruar të procedurës, ku kohëzgjatja e madhe nuk është shkaktuar nga sjellja e palëve ose nga kompleksiteti i çështjeve, por për shkak të mosveprimit të gjykatave ose nga mungesa e burimeve të gjykatave.
- Përgjithësisht *niveli i shkallës së parë* ka pasur në vitin 2012 një normë zgjidhjeje prej 99% dhe një kohë zgjidhjeje prej 75 ditësh. Treguesi CPJ për të njëjtën periudhë jep 320 çështje për një gjyqtar. Kjo do të thotë se në përgjithësi, gjatë vitit, gjykatat morën vendime, brenda një kohe të arsyeshme, mbi përafërsisht të njëjtin numër të çështjeve sa edhe janë në ardhje. Në lidhje me treguesin e totalit të çështjeve të prapambetura, nuk kishte çështje të prapambetura, por disa çështje ishin të regjistruara prej më shumë se dy vitesh.

b) Gjykatat e shkallës së dytë

⁴⁶ Shih Opinion Nr. 15(2012) të CCJE mbi specializimin e gjyqtarëve.

⁴⁷ Vetëm pjesërisht, sepse të tre gjykatat pilot gjatë vitit 2013 kishin CR nën 100%. Nuk është e pazakontë që të ketë variacione të CR; kështu që është e dobishme të ndiqet evoluimi i CR gjatë 3-5 viteve para se të deduktohen konkluzione në lidhje me burimet apo madhësinë e gjykatave.

- Në *proceset civile dhe administrative*⁴⁸, në vitin 2012, gjykatat e shkallës së dytë kishin një normë zgjidhjeje (CR) prej 86 % dhe një kohë të zgjidhjes (DT) prej 389 ditësh. Kjo do të thotë se përgjithësisht, gjatë vitit, gjykatat morën vendime për një numër më të vogël çështjesh sesa ishin në ardhje; DT mes një dhe dy vitesh tregon se ekziston rreziku që çështjet të mos zgjidhen brenda një kohe të arsyeshme. Kjo situatë është konfirmuar në vitin 2013 nga situata në kuadër të Gjykatës së Apelit Vlorë, e cila kishte në vitin 2013 një CR prej 62% dhe një DT prej 829 ditësh (më shumë se dy vite). Sa i përket treguesit të çështjeve të prapambetura (TB) në nivelin e gjykatave të shkallës së dytë, nuk ka çështje të prapambetura. Por, në Gjykatën e Apelit Vlorë, TB është 587, çka tregon ekzistencën e çështjeve të cilat janë më të vjetra se dy vjet dhe me një rrezik të gjatësisë së tepruar të procedurës, ku kohëzgjatja e madhe nuk është shkaktuar nga sjellja e palëve ose nga kompleksiteti i çështjeve, por për shkak të mosveprimit të gjykatave ose nga mungesa e burimeve në gjykata.
- Në *proceset penale* në vitin 2012, gjykatat e shkallës së dytë kishin një normë zgjidhjeje prej 106 % dhe një kohë të zgjidhjes prej 231 ditësh. Kjo do të thotë se përgjithësisht gjatë vitit gjykatat morën vendime, brenda një kohe të arsyeshme, mbi përafërsisht të njëjtin numër të çështjeve sa edhe janë në ardhje. Ky vëzhgim është konfirmuar pjesërisht në vitin 2013 në Gjykatën e Apelit Vlorë, sepse kjo gjykatë kishte një CR prej 137%, por një DT prej 414 ditësh (më shumë se një vit). Sa i përket treguesit të totalit të çështjeve të prapambetura, nuk ka çështje të prapambetura. Por, në Gjykatën e Apelit Vlorë, TB është 21, çka tregon se kjo gjykatë duhet të ketë disa çështje të cilat janë më të vjetra se dy vjet dhe me një rrezik të gjatësisë së tepruar të procedurës, ku kohëzgjatja e madhe nuk është shkaktuar nga sjellja e palëve ose nga kompleksiteti i çështjeve, por për shkak të mosveprimit të gjykatave ose nga mungesa e burimeve në kuadër të gjykatave.
- Përgjithësisht *niveli i shkallës së dytë (apeli)* ka pasur në vitin 2012 një normë zgjidhjeje prej 92 % dhe një kohë të zgjidhjes prej 334 ditësh. Treguesi CPJ për të njëjtën periudhë jep 176 çështje për një gjyqtar. Kjo do të thotë se mesatarisht gjykatat kanë vendosur më pak çështje gjatë vitit sesa numri i çështjeve të ardhura dhe përgjithësisht kjo është bërë brenda një kohe të arsyeshme. Në lidhje me treguesin e totalit të çështjeve të prapambetura, nuk kishte çështje të prapambetura, por me gjasë disa çështje të regjistruara prej më shumë se dy vjetësh. Nëse CR do të qëndrojë nën 100% gjatë disa viteve, kohëzgjatja mesatare e procedurës do të rritet dhe shumë shpejt do të jetë mbi dy vjet dhe do të gjenerojë gjatësi të tepruar të procesit.

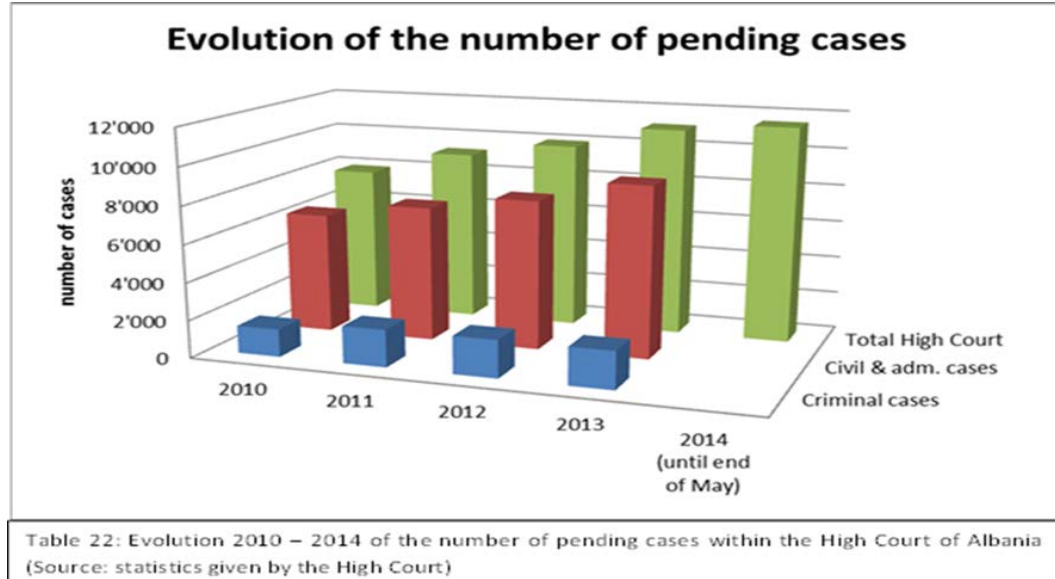
c) **Niveli i gjykatës së lartë**

Nga të dhënat e vitit 2012 të ofruara nga Shqipëria në Këshillin e Evropës, mund të nxjerrim si përfundim se niveli i Gjykatës së Lartë ka një normë zgjidhjeje prej 87%, kohë zgjidhjeje prej 859 ditësh (më shumë se dy vjet) dhe një tregues të totalit të çështjeve të prapambetura prej 5462 çështjesh. Për këtë periudhë, tregues CPJ ishte 325 çështje për gjyqtar. Në bazë të këtyre të dhënave, mund të vërejmë se rreziku i gjatësisë së nivel ekziston rreziku i gjatësisë së tepruar të procesit. Për këtë arsye, sugjerojmë të analizohet veçmas situata e Gjykatës së Lartë të Shqipërisë, si më poshtë.

⁴⁸ Shqipëria nuk ka ofruar të dhëna të veçanta për proceset civile dhe administrative në vitin 2012 për nivelin e shkallës së dytë.

4. Ngarkesa e punës së Gjykatës së Lartë të Shqipërisë:

- a) Bazuar në statistikën e ofruar nga Gjykata e Lartë shqiptare gjatë vizitës që patëm në qershor 2014, vihet re se numri i *çështjeve në gjykim* në Gjykatë ishte ende në rritje për të gjitha llojet e çështjeve gjatë viteve të fundit (shih tabelën 22 më poshtë).

Gjatë viteve të fundit, Gjykata nuk ka qenë në gjendje të zgjidhë një numër të barabartë të çështjeve me numrin e çështjeve të ardhura. Për këtë arsye, konsiderojmë se ka një problem strukturor në këtë Gjykatë. Fillimisht, do të jetë e nevojshme të optimizohet funksionimi e Gjykatës dhe, në qoftë se optimizimi nuk është i mjaftueshëm, ose të zvogëlohet numri i çështjeve të ardhura, ose Gjykatës t'i jepen më shumë burime.

- b) *Koha e zgjidhjes (DT)* si dhe ndoshta gjatësia e procesit janë mbi limitet për një kohë të arsyeshme të caktuar nga Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut (GjEDNj) (shih tabelën 23). Për raste normale, GjEDNj⁴⁹ konsideron se përgjithësisht kur kohëzgjatja e një çështjeje është jo më shumë se 2 vjet, gjatësia e procesit nuk është e tepruar; çështjet prioritare (për shembull çështjet e kujdestarisë) duhet të zgjidhen brenda një kohe më të shkurtër.
- c) *Totali i Çështjeve të Prapambetura (TB) dhe numri i çështjeve që paraqesin një rrezik të gjatësisë së tepruar të procesit:*
TB e Gjykatës së Lartë u rrit nga 4094 në 5336 çështje mes viteve 2011-2013. TB tregon numrin e çështjeve të cilat janë më të vjetra se një vit.

Është më interesante të vlerësohet numri i çështjeve në gjykim prej më shumë se dy vitesh. Afati kohor prej dy vitesh është i bazuar edhe në jurisprudencën e Gjykatës

⁴⁹ Shih studimin e CEPEJ, Nr. 19: "Kohëzgjatja e proceseve gjyqësore në shtetet anëtare të Këshillit të Evropës në bazë të praktikës gjyqësore të Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut (sipas gjendjes në 31 korrik 2011)", shkruar nga ekspertët shkencorë Françoise Calvez dhe Nicolas Regis.

Evropiane të të Drejtave të Njeriut, e cila konsideron se për çështjet normale mund të jetë e pranueshme kohëzgjatja e procedurës prej 2 vitesh për shkallë të gjykitimit.

31.05.2014	Vite			
	< 2	2 - 3	4 - 10	> 10
Nr. i çështjeve	9965	1289	265	0

Numri i çështjeve në gjykim në Gjykatën e Lartë të regjistruara prej më shumë se dy vitesh përbëhet prej rreth 1500 çështjesh. Ky numër është rritur gjatë viteve të fundit dhe është ende në rritje. Kjo situatë ka për pasojë gjatësi të tepruara të procedurës së çështjeve sipas jurisprudencës së Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut. Ekspertët mendojnë se ky problem është në fakt një nga problemet kryesore të Gjykatës.

5. Konkluzioni lidhur me ngarkesën e punës së gjykatave dhe rekomandimet

Gjatë seancës trajnuese me gjykatat pilot, ekspertët e CEPEJ analizuan në detaje situatën e çdo gjykate në bazë të statistikave, shkallën e zbatimit të Udhëzimeve CEPEJ-SATURN për menaxhimin e kohës gjyqësore dhe shkallën e zbatimit të pikave të zgjedhura nga lista CEPEJ e kontrolli të cilësisë. Dy pika, të cilat nuk janë përmendur deri më tani në këtë raport, janë nxjerrë në pah: përmirësimi i shërbimit të dokumenteve gjyqësore dhe i "çështjeve ping pong" mes niveleve të ndryshme gjyqësore.

a) Përmirësimi i shërbimit/njoftimit të dokumenteve gjyqësore

Gjatë projektit SEJ duket se një nga çështjet që pengojnë punën e gjyqësorit është procesi i njoftimit të palëve. Nuk ka një sistem të centralizuar dhe të besueshëm të adresave që mundëson dërgimin e njoftimeve të gjykatës. Kjo është duke shkaktuar vonesa të seancave, etj. Po ashtu, është e nevojshme të shqyrtohen procedurat e njoftimit për t'i larguar të gjitha pengesat ekzistuese që nuk lejojnë një punë efikase të gjykatave.

Rekomandim: Të përmirësohet funksionimi i shërbimit/njoftimit të dokumenteve gjyqësore në bazë të rekomandimit të paraqitur nga eksperti i Unionit Ndërkombëtar të Oficerëve Gjyqësore.

Rekomandimet janë grupuar nën tre tema kryesore:

1. Organet e ngarkuara me shërbimin/njoftimin e dokumenteve;

Organet e ngarkuara me shërbimin/njoftimin e dokumenteve duhet të zgjidhen për t'u siguruar që:

- Paditësi ka garancinë e një shërbimi/njoftimi efektiv tek i adresuari që do ta parandalojë ose kufizojë kundërshtimin;
- Marrësi është shërbyer/njoftuar siç duhet me njoftim të duhur në kohën e duhur, mundësisht nga shërbimi personal për të garantuar shpërndarjen e drejtpërdrejtë të informacionit.

Organet e ngarkuara të shërbejnë/njoftojnë dokumentet duhet të jenë të trajnuara siç duhet për ta kryer në mënyrë efektive misionin e tyre, duke përfshirë të gjitha njohuritë e

nevojshme ligjore. Ato duhet të shpërblehen në mënyrë të përshtatshme, por dhe të jenë përgjegjës për punën e tyre.

Shqipëria duhet të marrë në konsideratë mundësinë që t'ua besojë oficerëve gjyqësorë (përmbaaruesve) shërbimin/njoftimin e dokumenteve.

2. Marrësi dhe lokalizimi i tij/saj;

Të gjitha organet shtetërore, të cilat administrojnë bazat e të dhënave me informata të nevojshme për shërbim efikas, duhet ta kenë për detyrë t'i sigurojnë organit përgjegjës të shërbimit/njoftimit informacion mbi adresën e të adresuarit, brenda një kohe të caktuar nëse një informacion i tillë është në përputhje me legjislacionin për mbrojtjen e të dhënave.

3. Metodatat e shërbimit/njoftimit të dokumenteve.

Metodat e shërbimit/njoftimit të dokumenteve duhet të jenë të harmonizuara, të përshkruara plotësisht, dhe të paraqiten si një trup autonom (corpus autonome). Ato duhet të mbulojnë të gjitha aspektet e tyre duke përfshirë:

- Organet e ngarkuara me shërbimin e dokumenteve dhe kompetencat e tyre që lidhen me shërbimin/njoftimin e dokumenteve;
- Matrica mbi përmbajtjen e dokumenteve që do të shërbehen/njoftohen;
- Kur dhe ku mund të kryhet shërbimi/njoftimi i dokumenteve;
- Si dhe kujt i dorëzohen dokumentet, duke përfshirë edhe shërbimin elektronik;
- Raportin mbi kushtet që kanë të bëjnë me mënyrën si dhe kujt i është shërbyer/njoftuar dokumenti dhe vlerën ligjore të këtij raporti;
- Formalitetet që lidhen me shërbimin/njoftimin e dokumenteve;
- Si t'i shërbehet/njoftohet një dokument një marrësi pa një adresë të njohur;
- Shërbimi/njoftimi i dokumentit jashtë vendit dhe që vjen nga jashtë;
- Detyrimi i organit përgjegjës të shërbejë/njoftojë dokumentet;
- Si kundërshtohet shërbimi i dokumenteve;
- Kostot e shërbimit të dokumenteve.

b) Reduktimi i "ping pongut" të çështjeve ndërmjet shkallëve të ndryshme gjyqësore

Çështjet "ping-pong" në sistemin gjyqësor shqiptar u referohen çështjeve në të cilat proceset gjyqësore shkojnë para mbrapa nga një shkallë në tjetrën deri sa vendimi përfundimtar i gjykatës të mund të ekzekutohet (nëse çështja apelohej ekzekutimi i vendimit të gjykatës pezullohet derisa gjykata më e lartë jep vendimin e vet për këtë çështje të veçantë). Sipas Kodit shqiptar të procedurës civile, vendimet e gjykatës mund të apelohej në një gjykatë më të lartë. Mjetet e ankimit të vendimeve të gjykatave janë: ankimi në Gjykatën e Apelit, rekursi në Gjykatën e Lartë, kërkesa për rishikim dhe kundërshtimi i të tretit (neni 442 i KPC).

Palët në një proces gjyqësor mund **ta apelojnë në Gjykatën e Apelit** vendimin e gjykatës, si dhe veprimet e përmbaaruesit në mënyrë që të mbrojnë të drejtat e tyre (neni 442/a). Ndërsa rekursi në Gjykatën e Lartë bëhet kundër vendimit të gjykatave të shkallës së parë apo të apelit sipas rregullit të parashikuar në kod. Gjykata e apelit ka mundësi të ndryshme për të vendosur mbi çështjen, pasi ajo ka fuqinë për të vepruar edhe si gjykatë e ligjit edhe si

gjykatë e fakteve. Në çdo çështje, palët mund të paraqesin dëshmi të reja në nivelin e dytë të gjykatës. Ndër të tjera, gjykata ka të drejtë ta revokojë çështjen dhe ta dërgojë çështjen për rigjykim në gjykatën e shkallës së parë vetëm për rastet e shënuara në nenin 467 të KPC.

Rekursi në Gjykatën e Lartë bëhet për vendimet e shkallës së parë dhe vendimet e gjykatës së apelit, për zbatimin e keq të ligjit, si dhe për shkelje procedurale (neni 472 i KPC). Në fund të procesit, Gjykata e Lartë mundet, ndër të tjera, ta revokojë dhe ta ridërgojë për rigjykim vetëm vendimin e gjykatës së apelit ose t'i revokojë të dy vendimet e apelit dhe gjykatës së shkallës së parë dhe ta ridërgojë çështjen në gjykatën e shkallës së parë. Në të dyja rastet, çështjen duhet ta gjykojë një trup i ndryshëm gjykues (neni 485 i KPC).

Kërkesa për rishikimin e një vendimi të formës së prerë mund të bëhet drejtpërdrejt në Gjykatën e Lartë. KPC ka renditur një numër të rasteve kur gjykata duhet ta pranojë rishikimin e një vendimi të formës së prerë. Gjykata e Lartë mund të vendosë ta revokojë plotësisht ose pjesërisht çështjen dhe ta kthejë në gjykatën kompetente për rigjykim me trup gjykues të ndryshëm (neni 498 i KPC).

Kur gjykimet shkojnë para mbrapa nga një gjykatë në tjetrën, nëse bëhet një llogaritje e proceseve të përgjithshme ato mund të shkojnë **përtej kohës së arsyeshme**. Llogaritja e kohëzgjatjes së procedurave mes niveleve të ndryshme të gjykatave mbetet një detyrë e vështirë, sepse çdo herë që çështja rikthehet ajo merr një numër të ndryshëm, e në këtë mënyrë, sa i përket gjyqësorit, ajo mund të konsiderohet si çështje e re dhe normalisht pa asnjë presion prioritar.

Rekomandim: Që të futet në përdorim një mekanizëm efektiv dhe efikas i monitorimit brenda sistemit të drejtësisë me qëllim të shmangies së kohëzgjatjes së tepruar të gjatësisë totale të proceseve, ne rekomandojmë:

- a) të krijohet një grup pune me detyrat e mbikëqyrjes së rishikimit dhe përmirësimit të proceseve të grumbullimit të të dhënave, të përcaktohen matricat e statistikave gjyqësore për gjykatat e Shqipërisë dhe të përgatiten ndryshimet përkatëse në rregulloren ekzistuese dhe procedurën lidhur me mbledhjen e të dhënave⁵⁰,
- b) të përdoret identifikuesi unik (numri i dosjes në sistemin ICMIS) për çdo proces, nga pika e fillimit të procedurës⁵¹ deri në vendimin përfundimtar dhe detyruet, në mënyrë që të matet dhe kontrollohet kohëzgjatja totale e një çështjeje dhe të zbulohen në fazën e hershme të proceseve të gjitha rreziqet e zgjatjeve të tepërta të procedurës,
- c) të vendosen në ligjin procedural kufizime shtesë për kthimin e një çështjeje në një gjykatë më të ulët, për shembull duke vendosur një detyrim për Gjykatën e Apelit ose Gjykatën e Lartë që ato të vendosin sa herë përcaktohen faktet e nevojshme.

c) Rekomandime të tjera për të menaxhuar ngarkesën e punës

⁵⁰ Shkronja a) e rekomandimit 1 gjendet edhe në rezultatet e seminarit të organizuar nga projekti SEJ për statistikat gjyqësore i mbajtur më 3-4 nëntor 2014 në Tiranë.

⁵¹ Pikënisja nuk është e njëjtë për llojet e ndryshme të procedurave. Për shembull, në çështjet penale të dhënat duhet të përfshijnë kohën e përdorur që nga momenti i dyshuari është akuzuar për një vepër penale, pavarësisht nga fakti nëse akuza është e hedhur nga policia, prokuroria apo gjykata.

Rekomandim: Në lidhje me Gjykatën e Lartë të Shqipërisë:

- a) *Rekomandimet e propozuara nuk marrin parasysh çështjen e ripërcaktimit të pozitës kushtetuese të Gjykatës së Lartë, veçanërisht çështjen e transformimit të Gjykatës së Lartë në një Gjykatë Supreme të vërtetë, e cila nuk duhet të pranojë dëshmi, por të shqyrtojë vetëm aspektet ligjore; ose largimin e cilitdo juridiksioni të shkallës së parë nga Gjykata e Lartë. Këto çështje janë trajtuar shkurtimisht në opinionin e Komisionit të Venecias mbi projekt-amendamentet e kodeve të Procedurës Penale dhe të Procedurës Civile të Shqipërisë⁵². Ekziston nevoja për t'i vazhduar këto diskutime në kuadrin e procesit të reformës së sistemit gjyqësor shqiptar. Këto rekomandime kanë të bëjnë me hapa dhe masa të mundshme e të përkohshme që mund t'i ndihmojnë Gjykatës së Lartë në reduktimin e çështjeve të prapambetura. Të studiohet mundësia e thjeshtimit të procedurës së brendshme të marrjes së vendimit, për shembull me reduktimin e numrit të gjyqtarëve të përfshirë në një vendim, veçanërisht për apelet që dukshëm nuk janë të pranueshme⁵³.*
- b) *Të studiohet mundësia e vendosjes së filtrave shtesë për parashtrimin e një çështjeje para Gjykatës së Lartë. (për shembull, duke ndryshuar rregullat procedurale, sidomos për apelet e lidhura me vendimet incidentale të gjykatave).*
- c) *Të rriten përkohësisht burimet e Gjykatës së Lartë për të reduktuar me shpejtësi çështjet e prapambetura.*
- d) *Pas zbatimit të rekomandimeve a) deri në c), të studiohet nevoja/mundësia e përmirësimit të qëndrueshëm të burimeve të Gjykatës së Lartë për të arritur normën e zgjidhjes/likuidimit të çështjeve 100%.*

*Rekomandim: Sa u përket **gjykatave të shkallës së parë dhe të dytë të Shqipërisë***

- c) *Të analizohet ngarkesën e punës dhe burimet e nevojshme nga gjykatat shqiptare të shkallës së parë dhe të dytë të paktën me anë të treguesve NK, KV, TÇP, numri i çështjeve më të vjetra se dy vjet, ÇPGJ dhe ÇPP.*
- d) *Të optimizohet ndarja e burimeve brenda gjyqësorit dhe përfundimisht, nëse është me të vërtetë e nevojshme, të përmirësohen burimet e gjykatave.*

H. Shtojcat

1. Shembull i rregullave të arbitrazhit: Ekstrakt i Kodit zviceran të Procedurës Civile të 19 dhjetorit 2008
2. Rekomandimet për përmirësimin e shërbimit/njoftimit të dokumenteve në sistemin e drejtësisë shqiptare, shkruar nga Mathieu Chardon, dhjetor 2014

⁵² CDL-AD (2014) 016-e Opinion mbi projekt-amendamentet e kodeve të procedurës penale dhe të procedurës civile të Shqipërisë, miratuar nga Komisioni i Venecias në sesionin e 99-të plenar (Venecia, 13-14 qershor 2014).

⁵³ Shih veçanërisht dokumentin CEPEJ-GT-EVAL(2010)3 i titulluar "Trupa gjyqësore me gjyqtar të vetëm, kontribut i MEDEL për CEPEJ".

Shtojca 1: Shembull i rregullave të arbitrazhit

Ekstrakt i Kodit zviceran të Procedurës Civile të 19 dhjetorit 2008

Pjesa 3 Arbitrazhi

Titulli 1 Dispozita të përgjithshme

Neni 353 Fusha e zbatimit

1 Dispozitat e kësaj pjese zbatohen për proceset para gjykatave të arbitrazhit me bazë në Zvicër, nëse nuk zbatohen dispozitat e kapitullit dymbëdhjetë të ligjit për të drejtën ndërkombëtare private.

2 Palët mund ta përjashtojnë zbatimin e kësaj pjese duke bërë një deklaratë të shprehur për këtë qëllim në marrëveshjen e arbitrazhit ose në një marrëveshje të mëvonshme, dhe në vend kësaj të bien dakord që të zbatohen dispozitat e kapitullit dymbëdhjetë të ligjit për të drejtën ndërkombëtare private. Deklarata duhet të jetë në formën e specifikuar në nenin 358.

Neni 354 Arbitrueshmëria

Çdo pretendim që mund të disponohet lirisht nga palët mund të jetë objekt i një marrëveshjeje arbitrazhi.

Neni 355 Vendndodhja e gjykatës së arbitrazhit

1 Vendndodhja e gjykatës së arbitrazhit përcaktohet nga palët ose nga organi që ato kanë caktuar. Nëse nuk është e përcaktuar asnjë vendndodhje, vetë gjykata e arbitrazhit e përcakton vendndodhjen e saj.

2 Nëse as palët dhe as organi i caktuar dhe as gjykata e arbitrazhit nuk e përcaktojnë vendndodhjen, gjykata e zakonshme që do të kishte juridiksion për të vendosur në këtë çështje merr vendim në mungesë të një marrëveshjeje arbitrazhi.

3 Në qoftë se disa gjykata të zakonshme kanë juridiksion, vendndodhja e gjykatës së arbitrazhit është vendndodhja e gjykatës së rregullt që e trajton çështjen e para në bazë të nenit 356.

4 Përveç nëse palët janë pajtuar ndryshe, gjykata e arbitrazhit mund të mbajë seanca, të marrë prova dhe të japë vendime në çdo vendndodhje tjetër.

Neni 356 Gjykatat e zakonshme kompetente

1 Kantoni ku ndodhet gjykata e arbitrazhit cakton një gjykatë më të lartë që ka juridiksion:

- a. të vendosë për kundërshtimet dhe kërkesat për rishikim;
- b. ta marrë vendimin e arbitrazhit në ruajtje dhe ta vërtetojë zbatueshmërinë e tij.

2 Kantoni ku ndodhet gjykata e arbitrazhit cakton një gjykatë tjetër ose një gjykatë me përbërje tjetër që të ketë juridiksion si shkallë e vetme për:

- a. emërimin, kundërshtimin, largimin dhe zëvendësimin e gjyqtarëve të arbitrazhit;
- b. zgjatjen e mandatit të gjykatës të arbitrazhit;
- c. mbështetjen e gjykatës së arbitrazhit në të gjitha aktet e saj procedurale.

Titulli 2: Marrëveshja e Arbitrazhit

Neni 357 Marrëveshja e arbitrazhit

1 Marrëveshja e arbitrazhit mund të lidhet me mosmarrëveshjet ekzistuese ose të ardhshme që rrjedhin nga një marrëdhënie e veçantë ligjore.

2 Vlefshmëria e marrëveshjes nuk mund të vihet në dyshim mbi bazat se kontrata kryesore është e pavlefshme.

Neni 358 Form

Marrëveshja e arbitrazhit duhet të bëhet me shkrim ose në ndonjë formë tjetër që lejon që të dëshmohet me tekst.

Neni 359 Kundërshtimet ndaj juridiksionit të gjykatës së arbitrazhit

1 Nëse vlefshmëria e marrëveshjes së arbitrazhit, përmbajtja e saj, objekti i saj apo konstituimi i duhur i gjykatës së arbitrazhit kundërshtohen në gjykatën e arbitrazhit, gjykata vendos për juridiksionin e vet me anë të një vendimi të përkohshëm ose në vendimin përfundimtar në themel.

2 Një kundërshtimin ndaj gjykatës së arbitrazhit për mungesë të juridiksionit duhet të ngrihet para çfarëdo mbrojtjeje në themel.

Titulli 3: Konstituimi i Gjykatës së Arbitrazhit

Neni 360 Numri i gjyqtarëve të arbitrazhit

1 Palët munden lirisht të bien dakord për numrin e arbitrave. Në mungesë të një marrëveshjeje, gjykata e arbitrazhit do të përbëhet nga tre anëtarë.

2 Në qoftë se palët kanë rënë dakord për një numër çift të arbitrave, supozohet se një arbitër shtesë duhet të emërohet si kryesues.

Neni 361 Emërimi nga palët

1 Anëtarët e gjykatës së arbitrazhit emërohen siç janë dakorduar palët.

2 Në mungesë të ndonjë marrëveshjeje, secila palë cakton numrin e njëjtë të arbitrave; pastaj arbitrat zgjedhin një person tjetër si kryesues.

3 Në qoftë se një arbitër caktohet sipas funksionit të tij ose të saj, mbajtësi i atij funksioni që e pranon mandatin konsiderohet i emëruar.

4 Në çështjet që lidhen me qiramarrje dhe qiradhënie të pronës rezidenciale, vetëm autoriteti i pajtimit mund të emërohet si gjykatë arbitrazhi.

Neni 362 Emërimi nga gjykata e rregullt

1 Nëse marrëveshja e arbitrazhit nuk ofron organ tjetër për emërimin, apo nëse organi i tillë nuk i emëron anëtarët brenda një kohe të arsyeshme, gjykata e rregullt kompetente, sipas nenit 356 paragrafi 2, vazhdon me emërimin me kërkesën e njërës nga palët nëse:

- a. palët nuk mund të bien dakord për emërimin e arbitrit të vetëm apo kryesuesit;
- b. njëra palë nuk arrin të caktojë arbitrin e tij ose të saj brenda 30 ditëve nga paraqitja e kërkesës për ta bërë këtë; ose
- c. arbitrat e emëruar nuk mund të bien dakord për emërimin e kryesuesit brenda 30 ditëve nga emërimi i tyre.

2 Në rast të një arbitrazhi shumëpalësh, gjykata e rregullt kompetente sipas nenit 356 paragrafi 2 mund t'i emërojë të gjithë arbitrat.

3 Në qoftë se një gjykatë e rregullt është caktuar të emërojë një arbitër, ajo duhet të vazhdojë me emërimin, përveç nëse një ekzaminim i shkurtuar tregon se nuk ekziston marrëveshja e arbitrazhit midis palëve.

Neni 363 Detyrimi i shpalesjes

1 Një person, të cilit i është kërkuar të marrë postin e një arbitri, duhet të shpalesë menjëherë çdo rrethanë që mund të shkaktojë dyshime të arsyeshme në lidhje me pavarësinë apo paanshmërinë e tij ose të saj.

2 Kjo detyrë vazhdon gjatë gjithë procedurës.

Neni 364 Pranimi i mandatit

1 Arbitrat konfirmojnë pranimin e mandatit të tyre.

2 Gjukata e arbitrazhit konstituohet vetëm kur të gjithë arbitrat kanë pranuar mandatin e tyre.

Neni 365 Sekretari

1 Gjukata e arbitrazhit mund të emërojë një sekretar.

2 Nenet 363, paragrafi 1, dhe 367-369 zbatohen me analogji.

Neni 366 Afati i mandatit

1 Palët mund ta kufizojnë afatin e mandatit në marrëveshjen e arbitrazhit ose në një marrëveshje të mëvonshme.

2 Afati i mandatit, brenda të cilit duhet që gjykata e arbitrazhit duhet ta japë vendimin e saj, mund të shtyhet:

- a. me marrëveshje të palëve;
- b. me kërkesën e një pale ose të gjykatës së arbitrazhit: nga gjykata e zakonshme me juridiksion sipas nenit 356 paragrafi 2.

Titulli 4: Kundërshtimi, Largimi dhe Zëvendësimi i Gjyqtarëve të Arbitrazhit

Neni 367 Mospranimi i një gjyqtari arbitrazhi

1 Një anëtar i gjykatës së arbitrazhit mund të kundërshtohet:

- a. nëse ai ose ajo nuk ka kualifikimet e kërkuara nga palët;
- b. nëse ka bazë për kundërshtim në përputhje me rregullat e arbitrazhit të miratuara nga palët; ose
- c. nëse ekziston dyshim i arsyeshëm në lidhje me pavarësinë apo paanësinë e tij ose të saj.

2 Në qoftë se një palë dëshiron ta kundërshtojë një gjykatës arbitrazhi, i cili ka qenë i emëruar nga ajo palë apo në emërimin e të cilit pala ka marrë pjesë, kjo palë mund ta bëjë këtë vetëm për arsye që kanë ardhur në vëmendjen e tij ose të saj pas emërimit. Njoftimi i arsyes për kundërshtimin duhet t'u jepet menjëherë gjykatës së arbitrazhit dhe palës kundërshtare.

Neni 368 Kundërshtimi i gjykatës së arbitrazhit

1 Një palë mund ta kundërshtojë gjykatën e arbitrazhit nëse një palë kundërshtare ka ushtruar një ndikim mbizotërues mbi emërimin e anëtarëve të saj. Njoftimi i kundërshtimit duhet t'u jepet menjëherë gjykatës së arbitrazhit dhe palës kundërshtare.

2 Gjykata e re e arbitrazhit konstituohet sipas procedurës së përcaktuar në nenet 361 dhe 362.

3 Palët mund t'i emërojnë sërish si gjykatës arbitrazhi anëtarët e gjykatës së arbitrazhit të kundërshtuar.

Neni 369 Procedura e kundërshtimit

1 Palët mund të lirisht të bien dakord për procedurën e kundërshtimit.

2 Në qoftë se nuk është rënë dakord për asnjë procedurë, kundërshtimi duhet të dorëzohet në formë të shkruar me një deklaratë mbi bazueshmërinë tek gjykatësi i arbitrazhit i kundërshtuar brenda 30 ditëve nga pala kundërshtuese që është e vetëdijshme për bazueshmërinë e kundërshtimit; njoftimi i kërkesës duhet t'u jepet gjykatësve të tjerë të arbitrazhit brenda të njëjtit afat.

3 Nëse gjykatësi i arbitrazhit i kundërshtuar nuk e pranon kundërshtimin, pala kundërshtuese, brenda 30 ditëve, mund të kërkojë një vendim nga organi i caktuar nga palët ose, në qoftë se nuk ka organ të tillë të caktuar, nga gjykata e zakonshme që ka juridiksion sipas nenit 356 paragrafi 2.

4 Përveç nëse palët janë pajtuar ndryshe, gjykata e arbitrazhit mund të vazhdojë me arbitrazhin gjatë procedurës së kundërshtimit dhe ta marrë vendimin pa përjashtuar gjyqtarin e kundërshtuar të arbitrazhit.

5 Vendimi për kundërshtimin mund të kontestohet vetëm pasi të jetë dhënë vendimi i parë i arbitrazhit.

Neni 370 Largimi

1 Çdo anëtar i gjykatës së arbitrazhit mund të largohet me anë të një marrëveshjeje me shkrim të palëve.

2 Në rast se një anëtar i gjykatës së arbitrazhit nuk është në gjendje të përmbushë detyrat e tij brenda afatit ose me kujdesin e duhur, ai ose ajo mund të largohet me kërkesë të një pale nga organi i caktuar nga palët ose, në qoftë se nuk ka organ të tillë të caktuar, nga gjykata e zakonshme që ka juridiksion sipas nenit 356 paragrafi 2.

3 Neni 369 paragrafi 5 zbatohet për kundërshtimin e largimit.

Neni 371 Zëvendësimi i një arbitri

1 Nëse një arbitër duhet të zëvendësohet, zbatohet e njëjta procedurë si për emërimin, përveç nëse palët pajtohen ose kanë rënë dakord ndryshe.

2 Nëse zëvendësimi nuk mund të bëhet në këtë mënyrë, arbitri i ri emërohet nga gjykata e rregullt që ka juridiksion sipas nenit 356, paragrafi 2, përveç nëse marrëveshja e arbitrazhit e përjashton këtë mundësi ose bëhet i paefektshëm me daljen në pension të një arbitri.

3 Në mungesë të marrëveshjes ndërmjet palëve, gjykata e arbitrazhit e konstituuar rishtas vendos mbi masën në të cilën duhet të përsëriten aktet procedurale në të cilat ka marrë pjesë arbitri i zëvendësuar.

4 Afati brenda të cilit gjykata e arbitrazhit duhet të japi vendimin e saj nuk pezullohet gjatë procedurës së zëvendësimit.

Titulli 5: Proceset e arbitrazhit

Neni 372 Vendosja në pritje

1 Procedimet e arbitrazhit mbeten në pritje:

a. kur një palë i drejtohet gjykatës së arbitrazhit të caktuar në marrëveshjen e arbitrazhit; ose

b. nëse nuk ka gjykatë arbitrazhi të përcaktuar në marrëveshjen e arbitrazhit: kur një palë fillon procedurën e konstituimit të gjykatës së arbitrazhit ose procedimin e mësipërm të pajtimit të dakorduar nga palët.

2 Nëse veprimet identike midis palëve të njëjta parashtrohen përballë një gjykate të zakonshme dhe një gjykate arbitrazhi, gjykata e fundit pezullon procedurën deri sa gjykata e parë të vendosë sipas kompetencës së saj.

Neni 373 Rregullat e përgjithshme të procedurës

1 Palët mund ta rregullojnë procedurën e arbitrazhit:

- a. vetë;
- b. duke iu referuar një sërë rregullash të arbitrazhit;
- c. sipas një ligji procedural sipas zgjedhjes së tyre.

2 Në qoftë se palët nuk e kanë rregulluar procedurën, ajo përcaktohet nga gjykata e arbitrazhit.

3 Kryetari i gjykatës së arbitrazhit mund të vendosë për çështje të caktuara procedurale, nëse ai ose ajo është i autorizuar për këtë nga palët ose nga anëtarët e tjerë të gjykatës.

4 Gjkata e arbitrazhit duhet të garantojnë trajtim të barabartë të palëve dhe të drejtën e tyre për t'u dëgjuar në procedimet me palë kundërshtuese.

5 Secila palë mund të veprojë nëpërmjet një përfaqësuesi.

6 Ankesa duhet të bëhet menjëherë për ndonjë shkelje të rregullave procedurale, përndryshe nuk mund të pretendohet më pas se janë shkelur rregullat.

Neni 374 Masat e përkohshme, siguria dhe dëmet

1 Me kërkesën e një pale, gjykata e zakonshme ose, përveç nëse palët janë pajtuar ndryshe, gjykata e arbitrazhit mund të urdhërojë masa të përkohshme, duke përfshirë masat për të mbrojtur provat.

2 Në qoftë se personi në fjalë nuk respekton masën e urdhëruar nga gjykata e arbitrazhit, gjykata ose pala mund të kërkojnë nga gjykata e zakonshme që të lëshojë urdhrat e nevojshëm; nëse kërkesa është bërë nga një palë, ajo kërkon pëlqimin e gjykatës së arbitrazhit.

3 Gjkata e arbitrazhit ose gjykata e zakonshme mund t'i kushtëzojnë masat e përkohshme me pagesën e sigurisë nëse është parashikuar që masat mund t'i shkaktojnë dëm palës tjetër.

4 Padiësi është përgjegjës për dëmin e shkaktuar nga masat e përkohshme të pajustificuara. Megjithatë, nëse ai ose ajo vërteton se kërkesa për masat është bërë në mirëbesim, gjykata e arbitrazhit ose gjykata e zakonshme mund t'i zvogëlojë dëmet ose ta lehtësojë tërësisht paditësin nga përgjegjësia. Pala e dëmtuar mund ta parashtrojë pretendimin e tij ose të saj në arbitrazhin në pritje.

5 Siguria duhet të hiqet sapo të përcaktohet se nuk është dorëzuar asnjë padi për dëme; ku ka pasiguri, gjykata cakton një afat për paraqitjen e padisë.

Neni 375 Marrja e provave dhe pjesëmarrja e gjykatës së zakonshme

1 Gjkata e arbitrazhit i merr provat vetë.

2 Në qoftë se marrja e provave ose ndonjë akt tjetër procedural kërkon ndihmën e autoriteteve zyrtare, gjykata e arbitrazhit mund të kërkojë pjesëmarrjen e gjykatës së zakonshme që ka juridiksion sipas nenit 356 paragrafi 2. Me pëlqimin e gjykatës së arbitrazhit, e njëjta gjë mund të kërkohej edhe nga një palë.

3 Anëtarët e gjykatës së arbitrazhit mund të marrin pjesë në aktet procedurale të gjykatës së zakonshme dhe mund të bëjnë pyetje.

Neni 376 Bashkimi i palëve, bashkimi i veprimeve dhe pjesëmarrja e palëve të treta

1 Arbitrazhi mund të iniciohet nga ose kundër palëve të përbashkëta nëse:

- a. të gjitha palët janë të lidhura mes tyre nga një ose më shumë marrëveshje përkatëse të arbitrazhit; dhe
- b. pretendimet e ngritura janë identike ose të lidhura faktikisht.

2 Pretendimet e lidhura faktikisht midis palëve të njëjta mund të bashkohen në të njëjtat procedura arbitrazhi nëse ato janë subjekt i marrëveshjeve korresponduese të arbitrazhit midis këtyre palëve.

3 Ndërhyrja e një pale të tretë dhe bashkimi i një personi të njoftuar si palë në një veprim, kërkojnë një marrëveshje arbitrazhi ndërmjet palës së tretë dhe palëve në mosmarrëveshje dhe, varet nga pëlqimit i gjykatës së arbitrazhit.

Neni 377 Shlyerja dhe kundërpadia

1 Gjkata e arbitrazhit është kompetente për të vendosur mbrojtjen e shlyerjes, edhe nëse padia për shlyerje nuk i përket fushëveprimit të marrëveshjes së arbitrazhit ose është subjekt i një tjetër marrëveshjeje arbitrazhi ose një marrëveshjeje mbi juridiksionin.

2 Kundërpadia është e pranueshme nëse ajo ka lidhje me një kërkesë që është e mbuluar nga një marrëveshje përkatëse arbitrazhi midis palëve.

Neni 378 Parapagimi i kostove

1 Gjkata e arbitrazhit mund të urdhërojë parapagimin e kostove të supozuara të procedurës dhe mund t'i kushtëzojë procedura me pagesën e parapagimit. Përveç nëse palët janë pajtuar ndryshe, gjykata e arbitrazhit përcakton shumën që duhet të paguhet nga çdo palë.

2 Në qoftë se njëra palë nuk paguan shumën paraprake të kërkuar, pala tjetër mund t'i parapaguajë të tëra kostot ose të tërhiqet nga arbitrazhi. Në rastin e fundit, pala që tërhiqet mund të fillojë një procedurë të re arbitrazhi për të njëjtën çështje apo të vazhdojë përpara gjykatës së zakonshme.

Neni 379 Siguria për kostot e palëve

Nëse paditësi duket të jetë i paaftë të paguajë, gjykata e arbitrazhit, me kërkesën e të pandehurit, mund të urdhërojë që të ofrohet siguria brenda një afati të caktuar për kostot e mundshme për të pandehurin. Neni 378 paragrafi 2 zbatohet me analogji.

Neni 380 Ndihma juridike

Ndihma juridike përjashtohet.

Titulli 6: Vendimi i arbitrazhit

Neni 381 Ligji i zbatueshëm

1 Gjkata e arbitrazhit vendos:

- a. sipas rregullave të së drejtës të zgjedhur nga palët; ose
- b. bazuar në ekuitet, në qoftë se palët e kanë autorizuar këtë gjë.

2 Në mungesë të zgjedhjes apo autorizimit të tillë, do të vendosë sipas ligjit që do të zbatonte një gjykatë e zakonshme.

Neni 382 Shqyrtimet dhe vendimi

1 Të gjithë anëtarët e gjykatës së arbitrazhit duhet të marrin pjesë në shqyrtime dhe vendime.

2 Në qoftë se një arbitër refuzon të marrë pjesë në një shqyrtim apo vendim, të tjerët mund të shqyrtojnë ose të vendosin pa të, përveç nëse palët janë pajtuar ndryshe.

3 Vendimi përcaktohet me vendim të shumicës, përveç nëse palët janë pajtuar ndryshe.

4 Nëse nuk arrihet shumica e votave, vendimi përcaktohet nga kryetari.

Neni 383 Vendimet e përkohshme dhe të pjesshme

Përveç nëse palët janë pajtuar ndryshe, gjykata e arbitrazhit mund t'i kufizojë procedimet në disa çështje ose lutje për lehtësim.

Neni 384 Përmbajtja e vendimit

1 Vendimi përmban detaje të:

- a. përbërjes së gjykatës së arbitrazhit;

- b. selisë së gjykatës së arbitrazhit;
- c. palëve dhe përfaqësuesve të tyre;
- d. lutjeve të palëve për lehtësim ose, nëse nuk ka asnjë, çështjes që duhet vendosur;
- e. përveç nëse palët shprehimisht e kanë zgjidhur këtë kërkesë: një deklaratë të fakteve, konsideratat ligjore dhe, nëse është e zbatueshme, konsideratat në ekuitet;
- f. konkluzionet mbi vendimin në themel, si dhe shumën dhe ndarjen e kostove dhe kostove të palëve;
- g. datën e vendimit.

2 Vendimi duhet të jetë i nënshkruar; mjafton nënshkrimi i kryesuesit.

Neni 385 Marrëveshja mes palëve

Nëse palët e zgjidhin mosmarrëveshjen e tyre në rrjedhën e procedurës së arbitrazhit, gjykata e arbitrazhit, sipas kërkesës, e regjistron marrëveshjen në formën e një vendimi.

Neni 386 Njoftimi dhe depozita

1 Secilës palë i shërbehet njoftimi i vendimit.

2 Secila palë mundet, me shpenzimet e veta, të depozitohë një kopje të vendimit në gjykatën e zakonshme që ka juridiksion sipas nenit 356 paragrafi 1.

3 Me kërkesë të një pale, kjo gjykatë do ta vërtetojë vendimin si të zbatueshëm.

Art. 387 Efekti i vendimit

Pasi palëve u është dhënë njoftim i vendimit, ai ka efektin e një vendimi gjyqësor të detyrueshëm dhe të zbatueshëm.

Neni 388 Korigjimi, shpjegimi dhe plotësimi i vendimit

1 Çdo palë mund t'i kërkojë gjykatës së arbitrazhit që:

- a. të korigjojë gabime tipografike dhe aritmetike në vendim;
- b. të shpjegojë disa pjesë të vendimit;
- c. të marrë një vendim shtesë mbi pretendimet që konfirmuar gjatë arbitrazhit, por që nuk janë përfshirë në vendim.

2 Kërkesa duhet t'i parashtrohet gjykatës së arbitrazhit brenda 30 ditëve nga zbulimi i gabimit ose pjesëve të vendimit që duhet të shpjegohen ose të plotësohen, por jo më vonë se një vit nga marrja e njoftimit të vendimit.

3 Kërkesa nuk pezullon afatet për kontestimin e vendimit. Nëse një palë paragjykohet nga rezultati i kësaj procedure, atij ose asaj do t'i jepet një afat të ri për ta kundërshtuar vendimin në këtë pikë.

Titulli 7: Mjetet juridike të apelit

Kapitulli 1: Kundërshtimet

Neni 389 Kundërshtimi në Gjykatën Supreme Federale

1 Vendimi i arbitrazhit është subjekt i kundërshtimit në Gjykatën Supreme Federale.

2 Procedura udhëhiqet nga Akti i Gjykatës Supreme Federale i datës 17 qershor 2005, përveç nëse parashikohet ndryshe në këtë kapitull.

Neni 390 Kundërshtimi në gjykatën kantonale

1 Me deklaram të shprehur në marrëveshjen e arbitrazhit ose në një marrëveshje të mëvonshme, palët mund të pajtohen që vendimi i arbitrazhit mund të kontestohet me anë të kundërshtimit në gjykatën kantonale që ka juridiksion sipas nenit 356 paragrafi 1.

2 Procedura udhëhiqet nga nenet 319 deri 327, përveç nëse parashikohet ndryshe në këtë kapitull. Vendimi i gjykatës kantonale është i formës së prerë.

Neni 391 Subsidiariteti

Kundërshtimi është i pranueshëm vetëm pasi të jenë shteruar mjetet e ankimit të arbitrazhit të parashikuara në marrëveshjen e arbitrazhit.

Neni 392 Vendimet e kundërshtueshme

Kundërshtimi është i pranueshëm kundër:

- a. vendimeve të pjesshme dhe përfundimtare;
- b. vendimeve të përkohshme mbi bazën e shënuar në nenin 393 shkronjat a dhe b.

Neni 393 Bazat për kundërshtim

Një vendim i arbitrazhit mund të kontestohet për arsyet e mëposhtme:

- a. arbitri i vetëm është emëruar ose gjykata e arbitrazhit përbëhet në mënyrë të parregullt;
- b. gjykata e arbitrazhit gabimisht shpalli veten që të ketë apo të mos ketë juridiksion;
- c. gjykata e arbitrazhit vendosi për çështje që nuk janë parashtruar apo dështoi të vendosë mbi një lutje për lehtësim;
- d. parimet e trajtimit të barabartë të palëve apo e drejta për t'u dëgjuar janë shkelur;
- e. vendimi është arbitrar në rezultatin e tij, sepse është i bazuar në gjetje që janë qartazi në kundërshtim me faktet siç thuhet në dosjet e çështjes, ose sepse përbën një shkelje të qartë të ligjit ose ekuitetit;
- f. kostot dhe kompensimi i fiksuar nga gjykata e arbitrazhit janë qartazi të tepruara.

Neni 394 Kthim për korrigjim ose plotësim

Pas dëgjimit të palëve, gjykata e apelit mund ta kthejë vendimin tek gjykata e arbitrazhit, duke vendosur një afat kohor për ta korrigjuar apo plotësuar.

Neni 395 Vendimi

1 Në qoftë se vendimi nuk kthehet tek gjykata e arbitrazhit ose nëse nuk korrigjohet apo plotësohet nga gjykata brenda afatit të caktuar, gjykata e apelit merr vendim dhe, nëse kundërshtimi është miratuar, e anulon vendimin.

2 Në qoftë se vendimi anulohet, gjykata e arbitrazhit do të marrë një vendim të ri në përputhje me konsideratat e marra parasysh në vendimin për kthimin e çështjes.

3 Anulimi i vendimit mund të kufizohet në disa pjesë të vendimit në qoftë se pjesët e tjera nuk varen nga to.

4 Në qoftë se vendimi i arbitrazhit kontestohet me arsyetimin se kompensimi dhe kostot janë qartazi të tepruara, gjykata e apelit mund të vendosë vetë mbi to.

Kapitulli 2: Rishikimi

Neni 396 Bazat për rishikim

1 Një palë mund t'i kërkojë gjykatës së zakonshme që ka juridiksion sipas nenit 356 paragrafi 1 të rishikojë një vendim arbitrazhi nëse:

- a. pala më pas zbulon fakte të rëndësishme ose prova vendimtare që nuk mund të ishin paraqitur në proceset e mëparshme, duke përjashtuar faktet dhe provat që kanë ndodhur pasi është marrë vendimi i arbitrazhit;
- b. procesi penal ka vendosur se vendimi i arbitrazhit është ndikuar në dëm të palës së interesuar nga një krim ose kundërvajtje, edhe nëse askush nuk është dënuar nga një gjykatë penale; nëse procesi penal nuk është i mundshëm, dëshmia mund të sigurohet në ndonjë mënyrë tjetër;
- c. është pretenduar se pranimi, tërheqja ose zgjidhja e kërkesës është e pavlefshme.

2 Rishikimi në bazë të një shkeljeje të GjEDNj mund të kërkohet nëse:

- a. Gjukata Evropiane e të Drejtave të Njeriut ka vendosur në një vendim përfundimtar se GjEDNj ose protokollet e saj janë shkelur;
- b. kompensimi nuk është zgjidhja e duhur për efektet e shkeljes; dhe
- c. rishikimi është i nevojshëm për të korrigjuar shkeljen.

Neni 397 Afatet

1 Kërkesa për rishikim duhet të paraqitet brenda 90 ditëve nga zbulimi i arsyeve për rishikim.

2 E drejta për të kërkuar rishikim skadon 10 vjet pas hyrjes në fuqi të vendimit të dhënë, përveç në rastet e parashikuara në nenin 396 paragrafi 1 shkronja b.

Neni 398 Procedura

Procedura rrgullohet nga nenet 330 deri 331.

Neni 399 Kthimi në gjykatën e arbitrazhit

1 Nëse gjykata e aprovon kërkesën për rishikim, ajo anulon vendimin e arbitrazhit dhe ia kthen çështjen gjykatës së arbitrazhit për vendim të ri.

2 Nëse gjykata e arbitrazhit nuk është më e plotë, zbatohet neni 371.

Shtojca 2:

Rekomandimet për përmirësimin e shërbimit të dokumenteve në sistemin e drejtësisë shqiptare

Mathieu CHARDON

Ekspert i CEPEJ

Oficer Gjyqësor (Francë)

Sekretari i Parë i Unionit Ndërkombëtar të Oficerëve Gjyqësore

Dhjetor 2014

I - Historiku raportit

Këshilli i Evropës/Departamenti i Bashkëpunimit Ligjor dhe të Drejtësisë aktualisht është duke zbatuar një projekt të përbashkët të BE/KiE në Shqipëri "Mbështetje për Efikasitetin e Drejtësisë - SEJ".

Objektivi i përgjithshëm i projektit është të përmirësojë efikasitetin dhe cilësinë e shërbimit publik të drejtësisë që iu ofrohet qytetarëve të Shqipërisë nga ana e sistemit gjyqësor, në përputhje me standardet evropiane.

Objektivi specifik i projektit është të ndihmojë autoritetet gjyqësore në zhvillimin e një sistemi efikas gjyqësor, në pajtim me Strategjinë e Reformës së Drejtësisë së Shqipërisë dhe standardet evropiane. Kjo arrihet nëpërmjet vënies në zbatim të mjeteve specifike dhe metodologjisë së hartuar nga Komisioni Evropian për Efikasitetin e Drejtësisë (CEPEJ), dhe me krijimin e kapaciteteve të aktorëve kryesorë në fushën e personelit gjyqësor dhe të gjykatës.

Procesi i zbatimit të projektit dhe diskutimet me gjykatat dhe me autoritetet shqiptare tregojnë se një nga çështjet që pengojnë punën e gjyqësorit ka të bëjë me problemet që lidhen me procesin e njoftimit. Nuk ka një sistem të centralizuar dhe të besueshëm të adresave që mundëson dërgimin e njoftimeve të gjykatës. Kjo është duke shkaktuar vonesa të seancave, etj. Po ashtu, është e nevojshme të shqyrtohen procedurat e njoftimit për t'i larguar të gjitha pengesat ekzistuese në punën e gjykatave.

Është sugjeruar se anëtarët e Unionit Ndërkombëtar të Oficerëve Gjyqësore (UIHJ) mund të punojnë me CEPEJ dhe të kontribuojnë në zgjidhjen e këtyre problemeve së bashku me autoritetet gjyqësore dhe ekzekutive shqiptare.

Për këtë qëllim, u organizua një seminar i dedikuar për këto çështje në Tiranë më 20 nëntor 2014, nga ora 14:30 deri 17:00. Mathieu Chardon, oficer gjyqësor (Francë), Sekretari i parë i UIHJ u emërua si ekspert i CEPEJ që të marrë pjesë në këtë seminar dhe të përgatisë një raport për pikat kryesore të diskutuara si dhe rekomandime dhe sugjerime për trajtimin e problemeve në lidhje me dërgimin/njoftimin e dokumenteve në Shqipëri.

Mathieu Chardon do të donte të shprehte falenderimet e tij për autoritetet shqiptare dhe të gjithë ata me të cilët u takua për bashkëpunimin e tyre, mikpritjen dhe ndihmën gjatë këtij ushtrimi.

Komentet, vëzhgimet dhe rekomandimet që pasojnë janë mendimi i autorit. Ky raport është hartuar nën dritën e:

- seminarit në Tiranë më 20 nëntor 2014;
- the raportit që është përgatitur nga Aida Bushati, konsulente kombëtare afatgjatë, SEJ, për dërgimin/njoftimin e dokumenteve në Shqipëri;
- Rekomandimit Rec(2003)17 të 9 shtatorit 2003 të Komitetit të Ministrave të shteteve anëtare të Këshillit të Evropës mbi zbatimin (më poshtë i referuar si Rec(2003)17);
- Udhëzimet CEPEJ të 17 dhjetorit 2009 mbi zbatimin (më poshtë të referuara si Udhëzimet CEPEJ mbi zbatimin);
- Jurisprudencës së Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut mbi dorëzimin e dokumenteve.

Është e qartë se në sajë të kohës dhe burimeve të kufizuara të përkushtuara për këtë aktivitet, ky raport nuk është fjala e fundit për dorëzimin e dokumenteve në Shqipëri. Shpresojmë se do të jetë deri diku i dobishëm për autoritetet shqiptare dhe të paktën të shërbejë për të nxitur një debat mbi këtë temë për zhvillimin dhe fuqizimin e shërbimit të dokumenteve në Shqipëri në kuadër të projektit SEJ.

II - Prezantimi i seminarit në Tiranë më 20 nëntor 2014

Seminari u mbajt në Tiranë më 20 nëntor 2014, nga ora 14:30 deri 17:00. Morën pjesë mbi 30 pjesëmarrës, duke përfshirë:

- Tea Jaliashvili, menaxhere projekti, SEJ
- Aida Bushati, konsulente kombëtare afatgjatë, SEJ
- Jacques Bühler (Zvicër), President i Grupit Saturn të CEPEJ
- Hélène Jorry (Francë), ekspert i CEPEJ;
- Mathieu Chardon (Francë), ekspert i CEPEJ;
- Përfaqësues të Ministrisë së Drejtësisë së Shqipërisë;
- Përfaqësues të Ministrisë së Punëve të Brendshme të Shqipërisë;
- Përfaqësues të disa gjykatave shqiptare;
- Kryetari i Dhomës Kombëtare të Përmbaaruesve të Shqipërisë;
- Përfaqësues të Postës Shqiptare;
- Përfaqësues të Policisë Shqiptare;

Seminari u hap nga Jacques Bühler dhe Aida Bushati.

Mathieu Chardon prezantoi raportin që kishte përgatitur për "Shërbimin e Dokumenteve - Piketat dhe praktika", i cili i është bashkangjitur këtij raporti.

Pjesëmarrësit trajtuan disa tema mbi çështjet kryesore që lidhen me shërbimin e dokumenteve në Shqipëri. Të gjithë pjesëmarrësit patën shkëmbim dhe diskutim të plotë dhe të gjerë të problemeve dhe zgjidhjeve të mundshme.

Autori i raportit do të donte të theksonte jurisprudencën kryesore të Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut mbi dorëzimin e dokumenteve.

1. Miholapa kundër Letonisë, 31 maj 2007

Parimi i barazisë së armëve kërkon një ekuilibër të drejtë ndërmjet palëve në mënyrë që të paraqesin pretendimet e veta në një situatë që nuk është shumë e pafavorshme në krahasim me kundërshtarin. Derisa këto parime zbatohen për tërë ligjin procedural të Shteteve Kontraktuese, ato gjithashtu zbatohen për fushën e veçantë të shërbimit të dokumenteve gjyqësore ndaj palëve.

2. Trudov v. Russia, 13 dhjetor 2011

Në interes të administrimit të duhur të drejtësisë, secila palë në procedurë do të njoftohet për seancën, jo vetëm që ta dijë kohën dhe vendin, por edhe që të ketë kohë të mjaftueshme për t'u përgatitur dhe të jetë i pranishëm. Thjesht duke dërguar një njoftim formal pa ndonjë siguri të dorëzimit tek paditësi nuk mund të konsiderohet nga gjykata si informim i duhur në bazë të procesit ligjor.

3. Miholapa kundër Letonisë, 10 maj 2007

Varet nga shtetet që t'i organizojnë sistemet e tyre gjyqësore në atë mënyrë që gjykatat e tyre të mund të zbatojnë një gjykim të drejtë. Kjo nënkupton edhe krijimin e procesit efektiv të shërbimit të dokumentit, duke u siguruar palëve, në kohën e duhur, dorëzimin e thirrjeve për paraqitje dhe datën e seancës.

4. Popovitsi kundër Greqisë, 14 janar 2010

Detyrimi i shteteve kontraktuese për të siguruar përdorimin efektiv dhe jo teorik apo të gënjeshtërt të të drejtave është garantuar me nenin 6 të Konventës

5. Papageorgiou kundër Greqisë, 24 tetor 2013

Shërbimi i dokumenteve nga një oficer gjyqësor në adresën e fundit të njohur sipas dispozitave të brendshme: s'ka shkelje të nenit 6 të Konventës.

6. Belek dhe Özkurt kundër Turqisë, 16 korrik 2013 -. Mater kundër Tuqisë, 16 korrik 2013 - S.C. Raisa kundër Rumanisë, 8 janar 2013 - Yabansu kundër Turqisë, 12 nëntor 2013.

Shtetet duhet të organizojnë shërbimin e sigurt të dokumenteve të proceseve, në mënyrë që marrësi të ketë njohuri aktuale të vendimit.

III - Rekomandime

Nga diskutimet, u identifikuan tre tema kryesore. Ato lidhen me:

- Organet e ngarkuara me shërbimin e dokumenteve;
- Të adresuarin dhe lokalizimin e tij/saj;
- Metodën e shërbimit të dokumenteve.

1. Organet e ngarkuara me shërbimin e dokumenteve

Aktualisht, dorëzimi i dokumenteve mund realizohet nga disa aktorë në varësi të llojit të çështjeve për të cilat bëhet procesi (penale, civile ose çështje administrative), ose nga lloji i gjykatës së përfshirë (shkalla e parë, gjykata e apelit, gjykata e lartë). Në përgjithësi, këto organe janë të përfshira në procesin e dorëzimit të dokumenteve:

- Një punonjës gjyqësor;
- Një oficer gjyqësor (përmbarues);
- Posta;
- Policia;
- Të tjerët (palët, avokatët, përfaqësuesit e palëve).

Çështja kryesore në lidhje me organet përgjegjëse për kryerjen e shërbimit të dokumentit ka të bëjë me efikasitetin dhe sigurinë që ato sjellin në sistemin gjyqësor, d.m.th. që dokument të shërbehet efektivisht në kohën e duhur. Kjo do të thotë se paditësi është i siguar për shërbimin efektiv dhe se i pandehuri nuk është i prirur ta kundërshtojë shërbimin. U përmend se shumë të pandehur e kundërshtojnë shërbimin, duke rezultuar në anulimin e tërë procedurës. Pra, është atëherë e nevojshme që organi përgjegjës i shërbimit të jetë në pozitën që e vërteton shërbimin.

Gjithashtu, informacioni i të adresuarit gjatë njoftimit është thelbësor për një shërbim efektiv.

Kjo është gjithashtu e vërtetë kur bëhet fjalë për shërbim të dokumentit gjatë zbatimit. Sipas Rec(2003) 17, III, 2. d, procedurat e zbatimit duhet të "sigurojnë mjetet më efektive dhe më të përshtatshme të shërbimit të dokumenteve (për shembull, shërbim personal nga zyrtari përmbarues, përmes postës elektronike, me postë)".

Sipas pikës 20 të Udhëzimeve CEPEJ mbi zbatimin: "Duhet të jetë e mundur që shërbimi i njoftimeve t'u besohet agjentëve të zbatimit. Për këtë qëllim, shtetet anëtare duhet të përcaktojnë kushtet për një metodë të sigurt për shërbimin e dokumenteve."

Trajnimi i organeve të ngarkuara me shërbimin e dokumenteve duket i nevojshëm. Shërbimi i një dokument ligjor nuk është thjesht dorëzimi i një dokumenti. Efektet ligjore të një dokumenti ligjor varen tërësisht mbi vlefshmërinë e shërbimit të tij tek të adresuarit.

U përmend gjatë seminarit se në shumë raste kërkohet policia për t'i shërbyer dokumentet, kryesisht për shkak të vështirësisë së lokalizimit të të adresuarit.

Përfaqësues të Ministrisë së Punëve të Brendshme dhe të Drejtorisë së Policisë nuk e dëshironin këtë situatë dhe përmendën se policia duhet të veprojë vetëm në raste të jashtëzakonshme.

Mund të iniciohet një reflektim mbi nevojën e përcaktimit të organeve që duhet të jenë të ngarkuara me shërbimin e dokumenteve dhe t'u mundësohet që ta kryejnë misionin e tyre në kohën e duhur dhe në mënyrë efektive. Ata duhet të shpërblehen në mënyrë të përshtatshme, por dhe të jenë përgjegjës.

Në shumicën e vendeve, oficerët gjyqësorë (përmbauesit) duhet t'i shërbejnë dokumentet që lidhen me zbatimin. Kështu është edhe në Shqipëri. Kjo do të thotë se ata çdo ditë shërbejnë dokumente. Ata gjithashtu kanë trajnim ligjor të lartë ose të mjaftueshëm që u mundëson të jenë të ngarkuar me shërbimin e përgjithshëm të dokumenteve.

Rekomandim lidhur me shërbimin/njoftimin e dokumenteve (= RSD) RSD1

Organet e ngarkuara me shërbimin e dokumenteve duhet të zgjidhen për t'u siguruar që:

- *Paditësi ka garancinë e një shërbimi efektiv tek i adresuari që do ta parandalojë ose kufizojë kundërshtimin;*
- *I adresuari është shërbyer siç duhet me njoftim të duhur në kohën e duhur, mundësisht nga shërbimi personal në mënyrë që të garantohet shpërndarja e drejtpërdrejtë e informacionit.*

Rekomandimi RSD2

Organet e ngarkuara të shërbejnë dokumentet duhet të jenë të trajnuara siç duhet për ta kryer në mënyrë efektive misionin e tyre, duke përfshirë të gjitha njohuritë e nevojshme ligjore. Ato duhet të shpërblehen në mënyrë të përshtatshme, por dhe të jenë përgjegjës për punën e tyre.

Rekomandimi RSD3

Shqipëria duhet të marrë në konsideratë mundësinë që t'ua besojë oficerëve gjyqësorë (përmbauesve) shërbimin e dokumenteve.

2. I adresuari

Dy çështje kryesore janë ngritur gjatë diskutimeve në lidhje me:

- Lokalizimin e të adresuarit;
- Qasja në informacion mbi vendndodhjen e të adresuarit.

2.1. Lokalizimi i të adresuarit

Aktualisht nuk ka sistem efikas në Shqipëri që lejon lokalizimin e personave. Kjo do të thotë se në këto raste shërbimi postar është i paefektshëm. Kjo gjithashtu do të thotë se

shërbimi mbështetet në aftësinë e personit përgjegjës të shërbimit të dokumenteve, vendosmërinë e tij për të kryer një shërbim efektiv dhe informacionin që ai është në gjendje të mbledhë gjatë procesit.

Duket se kjo çështje shkon përtej qëllimit të këtij raporti. Megjithatë, autoritetet shqiptare duhet të inkurajohen që të sigurojnë një sistem efikas të lokalizimit të adresave të qytetarëve dhe personave juridikë. U përmend në këtë aspekt se aktualisht ka një reformë të hartës administrative territoriale.

Rekomandimi RSD4

Autoritetet shqiptare duhet të sigurojnë një sistem efikas të lokalizimit të adresave të qytetarëve dhe personave juridikë.

2.2. Qasja në informacion mbi vendndodhjen e të adresuarit.

U shpjegua gjatë seminarit se ekziston një regjistër civil i popullsisë, por nuk përditësohet. Megjithatë, organet e ngarkuara me shërbimin e dokumenteve duhet të kenë qasje të drejtpërdrejtë - mundësisht elektronike - në këtë regjistër për të lokalizuar të adresuarin. Ata duhet gjithashtu të kenë qasje në të gjitha regjistrat e tjera në dispozicion (regjistrat e sigurimeve shoqërore, regjistrat e tokës, regjistrat e kompanisë, regjistrat bankare, etj.).

Sipas pikës 43 të Udhëzimeve CEPEJ mbi zbatimin, të gjitha organet shtetërore, të cilat administrojnë bazat e të dhënave me informata të nevojshme për shërbim efikas, duhet ta kenë për detyrë t'i sigurojnë organit përgjegjës të shërbimit informacion mbi adresën e të adresuarit, brenda një kohe të caktuar nëse një informacion i tillë është në përputhje me legjislacionin për mbrojtjen e të dhënave.

Rekomandimi RSD5

Të gjitha organet shtetërore, të cilat administrojnë bazat e të dhënave me informata të nevojshme për shërbim efikas, duhet ta kenë për detyrë t'i sigurojnë organit përgjegjës të shërbimit informacion mbi adresën e të adresuarit, brenda një kohe të caktuar nëse një informacion i tillë është në përputhje me legjislacionin për mbrojtjen e të dhënave.

3. Metodat e shërbimit/njoftimit

3.1. Harmonizimi i metodave të shërbimit/njoftimit të dokumenteve

Në diskutimet gjatë seminarit dhe nga leximi i raportit që u përgatit për shërbimin e dokumenteve në Shqipëri, duket se ka një larmi të madhe të mjeteve të shërbimit të dokumenteve, në varësi nga llojet e çështjeve dhe gjithashtu nga llojet e gjykatave të lidhura me procedurat.

Megjithatë, interesat që luhen sa i përket shërbimit të dokumenteve janë të njëjta, pavarësisht nga çështja dhe gjykata e lidhur me procedurat: shërbim efektiv.

Për hir të një sistemi më efikas dhe më të qartë të drejtësisë, duket së është i përshtatshëm thjeshtimi dhe posaçërisht harmonizimi i mjeteve të shërbimit të dokumenteve.

Për më tepër, cilido sistem i shërbimit të dokumenteve duhet të plotësojë kërkesat e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut:

- Shtetet duhet të organizojnë shërbim të sigurt të dokumenteve të proceseve, në mënyrë që marrësi mund të ketë njohuri për vendimin (Belek & Özkurt kundër Turqisë, 16 korrik 2013; Mater kundër Turqisë, 16 korrik 2013; S.C. Raisa kundër Rumanisë, 8 janar 2013 - Yabansu kundër Turqisë, 12 nëntor 2013).
- Detyrimi i shteteve kontraktuese për të siguruar përdorimin efektiv dhe jo teorik apo të gënjeshtërt të të drejtave është garantuar me nenin 6 të Konventës (Popovitsi kundër Greqisë, 14 janar 2010)
- Në interes të administrimit të duhur të drejtësisë, secila palë në procedurë do të njoftohet për seancën, jo vetëm që ta dijë kohën dhe vendin, por edhe që të ketë kohë të mjaftueshme për t'u përgatitur dhe të jetë i pranishëm. Thjesht duke dërguar një njoftim formal pa ndonjë siguri të dorëzimit tek paditësi nuk mund të konsiderohet nga gjykata si informim i duhur në bazë të procesit ligjor (Trudov kundër Ruisë, 13 dhjetor 2011).
- Varet nga shtetet që t'i organizojnë sistemet e tyre gjyqësore në atë mënyrë që gjykatat e tyre të mund të zbatojnë një gjykim të drejtë. Kjo nënkupton edhe krijimin e procesit efektiv të shërbimit të dokumentit, duke u siguruar palëve, në kohën e duhur, dorëzimin e thirrjeve për paraqitje dhe datën e seancës (Gospodinov kundër Bullgarisë, 10 maj 2007).

Në këtë drejtim, dispozitat ligjore që lidhen me metodat e shërbimit duhet të përfshijnë:

- Organet e ngarkuara me shërbimin e dokumenteve dhe kompetencat e tyre që lidhen me
 - shërbim të dokumenteve;
- Matrica mbi përmbajtjen e dokumenteve që do të shërbehen/njoftohen;
- Kur dhe ku mund të kryhet shërbimi/njoftimi i dokumenteve;
- Si dhe kujt i dorëzohen dokumentet, duke përfshirë edhe shërbimin elektronik;
- Raportin mbi kushtet që kanë të bëjnë me mënyrën dhe kujt i është shërbyer dokumenti si dhe vlerën ligjore të këtij raporti;
- Formalitetet që lidhen me shërbimin/njoftimin e dokumenteve;
- Si t'i shërbehet/njoftohet një dokument një marrësi pa një adresë të njohur;
- Shërbimi/njoftimi i dokumentit jashtë vendit dhe që vjen nga jashtë;
- Detyrimi i organit përgjegjës të shërbejë/njoftojë dokumentet;
- Si kundërshtohet shërbimi i dokumenteve;
- Kostot e shërbimit të dokumenteve.

Rekomandimi RSD6

Metodat e shërbimit të dokumenteve duhet të jenë të harmonizuara, të përshkruara plotësisht, dhe të paraqiten si një trup autonom (corpus autonome). Ato duhet të mbulojnë të gjitha aspektet e tyre duke përfshirë:

- *Organet e ngarkuara me shërbimin e dokumenteve dhe kompetencat e tyre që lidhen me*
 - shërbim të dokumenteve;*
- *Matrica mbi përmbajtjen e dokumenteve që do të shërbehen/njoftohen;*
- *Kur dhe ku mund të kryhet shërbimi/njoftimi i dokumenteve;*
- *Si dhe kujt i dorëzohen dokumentet, duke përfshirë edhe shërbimin elektronik;*
- *Raportin mbi kushtet që kanë të bëjnë me mënyrën dhe kujt i është shërbyer dokumenti si dhe vlerën ligjore të këtij raporti;*
- *Formalitetet që lidhen me shërbimin/njoftimin e dokumenteve;*
- *Si t'i shërbehet/njoftohet një dokument një marrësi pa një adresë të njohur;*
- *Shërbimi/njoftimi i dokumentit jashtë vendit dhe që vjen nga jashtë;*
- *Detyrimi i organit përgjegjës të shërbejë/njoftojë dokumentet;*
- *Si kundërshtohet shërbimi i dokumenteve;*
- *Kostot e shërbimit të dokumenteve.*

3.2. I adresuari që refuzon shërbimin dhe përdorimi i dëshmitarëve

U përmend gjatë seminarit se shumë të adresuar refuzojnë shërbimin e dokumenteve. Kjo mund të bëhet duke e refuzuar dokumentin fizikisht ose duke u fshehur ose duke ofruar një adresë të rreme. Në çështjet civile, në qoftë se marrësi e refuzon dokumentin, shërbimi është i vlefshëm kur një dëshmitar e nënshkruan aktin e njoftimit mbi gjendjen e shërbimit. Po kështu, kur marrësi nuk është i pranishëm, dokumenti mund t'i dorëzohet një personi të pranishëm në shtëpinë ose banesën e të adresuarit, duke u siguruar se ai/ajo është mbi 16 vjeç dhe ka zotësi për të vepruar. Po ashtu, është e mundur që dokumenti t'i dorëzohet një rojeje të ndërtesave të shtëpive, zyrës ose vendit qendror të punës. Personi që e merr dokumentin duhet ta pranojë dhe të nënshkruajë njoftimin. Nëse personi refuzon ta marrë dokumentin, agjenti i ngarkuar me shërbimin bën një shënim që duhet të nënshkruhet nga të paktën një dëshmitar.

I adresuari nuk duhet ta ketë mundësinë e refuzimit të dokumentit dhe obligimi që të ketë një dëshmitar në rastet e përmendura më lart duket një barrë e panevojshme për agjentin e ngarkuar me shërbimin dhe për sistemin e drejtësisë. Agjenti i ngarkuar me shërbimin duhet të jetë përgjegjës për shërbimin e dokumenteve siç u përmend më lart në Rekomandimin 2. Si rrjedhojë, ai duhet të jetë në gjendje të veprojë pa një dëshmitar.

Kur marrësi e refuzon fizikisht dokumentin, ose kur nuk ishte e mundur t'i shërbehej dokumenti një pale të tretë sipas ligjit, dokumenti duhet të konsiderohet si i shërbyer, me kusht që agjenti i ngarkuar me shërbimin e raporton siç duhet punën e tij dhe lë një njoftim në shtëpinë ose banesën e të adresuarit. Pas kësaj, dokumenti duhet të mbahet në dispozicion të të adresuarit për një kohë të kufizuar (në një vend të veçantë si bashkia e qytetit ose zyra e agjentit të ngarkuar me zbatimin) dhe të adresuarit duhet t'i dërgohet një letër me postë, faks ose email, me një kopje të dokumentit.

Rekomandimi RSD7

Duhet të shfuqizohet përdorimi i dëshmitarëve në procesin e dorëzimit të dokumenteve.

Rekomandimi RSD8

Kur marrësi e refuzon fizikisht dokumentin që i shërbejnë ose kur shërbimi në shtëpinë ose banesën e të adresuarit nuk është e mundur për një palë të tretë, ligji duhet të parashikojë vendime për të siguruar shërbim efektiv. Këto vendime mund të konsistojnë në një seri të formaliteteve që do t'u ofrojnë siguri maksimale palëve, të tilla si raporti mbi gjendjen e shërbimit, njoftimi në shtëpi apo banesë i të adresuarit, mbajtja e dokumentit në një vend të veçantë për një kohë të caktuar, letra për të adresuarin, ose çdo mjeti tjetër i dobishëm.

3.3. Shërbimi tek një marrës pa një adresë të njohur

Shërbim i dokumentit tek një marrës pa një adresë të njohur përfshin situata të ndryshme:

- Adresa e marrësit është e gabuar apo e rreme me qëllim (ndoshta paditësi nuk e do kundërshtarin e tij në seancë, i pandehuri mund të dëshirojë ta shmangë gjyqin);
- Adresa e marrësit është e gabuar apo e rreme gabimisht (d.m.th.: numri 15 i një rruge në vend të numrit 25);
- Adresa është e saktë, por marrësi nuk jeton më atje dhe adresa e tij e re nuk mund të gjendet.

Në mënyrë që padia të mund të përfundojë, ligji duhet të parashikojë një shërbim fiktiv kur marrësi nuk ka adresë të njohur duke siguruar që plotësohen dy kushtet e mëposhtme:

- Është identifikuar adresa e fundit e njohur e të adresuarit;
- Nuk ishte e mundur të gjendej adresa e re të të adresuarit.

Shumica e vendeve ofrojnë një shërbim fiktiv. Kjo mund të marrë formën e një botimi në një ose disa gazeta, regjistrim në një regjistër (publik) të veçantë ose faqe interneti, dërgim i një letre në adresën e fundit të njohur, etj. Në Shqipëri, në disa raste, emërohet një avokat dhe dokumentet i shërbehen atij. Nuk ka asnjë zgjidhje ideale. Në të gjitha rastet, nuk ka gjasa që marrësi do të informohet në mënyrë të rregullt për dokumentin. Kjo është arsyeja pse përdorimi i një metode të tillë fiktive duhet të përcaktohet në mënyrë rigoroze.

Rekomandimi RSD9

Ligji duhet të parashikojë një shërbim fiktiv kur marrësi nuk ka adresë të njohur duke siguruar që plotësohen dy kushtet e mëposhtme:

- Është identifikuar adresa e fundit e njohur e të adresuarit;
- Nuk ishte e mundur të gjendej adresa e re të të adresuarit.

3.4. Shërbimi postar

U përmend gjatë seminarit dhe në raportin për dorëzimin e dokumenteve se shërbimi postar është një nga mënyrat për të shërbyer dokumente. Përfaqësuesi i Postës përmendi se punonjësit e Postës zakonisht nuk kanë një diplomë universitare dhe nuk kanë trajnimin e duhur që lidhet me dorëzimin e dokumenteve ligjore. Ai gjithashtu përmendi disa vështirësi praktike që bëjnë që njerëzit të ankohen për kushtet e shërbimit.

Shërbimi me postë mund të kryhet me dorëzim normal të dokumentit si çdo letër tjetër nga punonjësi i Postës, ose me një vulë (të klasit të parë), ose përmes një letre rekomande me ose pa vërtetim të marrjes.

Për të kufizuar mundësinë që të adresuarit ta kundërshtojnë shërbimin duke pretenduar se ai/ajo nuk e ka marrë dokumentin, është e nevojshme të përdoret një metodë që përmban dëshmi të marrjes nga ana e të adresuarit. Rikujtojmë se Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut me të drejtë konsideron se "Thjesht duke dërguar një njoftim formal pa ndonjë siguri të dorëzimit tek paditësi nuk mund të konsiderohet nga gjykata si informim i duhur në bazë të procesit ligjor" (Trudov kundër Ruisë, 13 dhjetor 2011).

Rekomandimi RSD10

Kur përdoret shërbimi postar për të shërbyer dokumente, shërbimi duhet të kryhet në mënyrë të tillë që të sigurohet dorëzimi tek i adresuari siç kërkohet nga Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut.

3.5. Shërbimi elektronik

Mjetet elektronike janë mënyra më e lehtë, më e shpejtë dhe më e lirë për të shërbyer dokumente. Megjithatë, për të qenë efektiv, marrësi duhet ta pranojë këtë lloj shërbimi dhe pohuar marrjen e dokumentit.

Shërbim elektronik është i mundur në Shqipëri. U përmend gjatë seminarit se kjo metodë e shërbimit nuk mund të mbulojë ende të gjithë territorin e vendit. Në zonat rurale, mund të mos ketë lidhje interneti dhe qytetarët mund të mos jenë të lidhur. Shërbimi elektronik është i mundur vetëm në qoftë se marrësi pranon shërbimin dhe pranon dërgimin. Kjo do të thotë se brenda kufijve të teknologjisë, shërbimi mbështetet vetëm në vullnetin e mirë të të adresuarit.

Rekomandimi RSD11

Kur përdoret shërbimi elektronik për të shërbyer dokumente, shërbimi duhet të kryhet në mënyrë të tillë që të sigurohet dorëzimi tek i adresuari siç kërkohet nga Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut.

3.6. Lloje të tjera shërbimi

Gjatë diskutimeve në seminar dhe në raportin e shërbimit të dokumenteve në Shqipëri, u përmendën llojet e tjera të shërbimit, si telefoni, faksi, ose forma të tjera të komunikimit.

Gjithmonë luhet e njëjta çështje, ajo e informacionit të duhur mbi të adresuarin.

Rekomandimi RSD12

Kur përdoret cilido lloj shërbimi për të shërbyer dokumente, shërbimi duhet të kryhet në mënyrë të tillë që të sigurohet dorëzimi tek i adresuari siç kërkohet nga Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut.

IV - Përmbledhje e rekomandimeve

Rekomandimi RSD1

Organet e ngarkuara me shërbimin e dokumenteve duhet të zgjidhen për t'u siguruar që:

- *Paditësi ka garancinë e një shërbimi efektiv tek i adresuari që do ta parandalojë ose kufizojë kundërshtimin;*
- *I adresuari është shërbyer siç duhet me njoftim të duhur në kohën e duhur, mundësisht nga shërbimi personal në mënyrë që të garantohet shpërndarja e drejtpërdrejtë e informacionit.*

Rekomandimi RSD2

Organet e ngarkuara të shërbejnë dokumentet duhet të jenë të trajnuara siç duhet për ta kryer në mënyrë efektive misionin e tyre, duke përfshirë të gjitha njohuritë e nevojshme ligjore. Ato duhet të shpërblehen në mënyrë të përshtatshme, por dhe të jenë përgjegjës për punën e tyre.

Rekomandimi RSD3

Shqipëria duhet të marrë në konsideratë mundësinë që t'ua besojë oficerëve gjyqësorë (përmbaresve) shërbimin e dokumenteve.

Rekomandimi RSD4

Autoritetet shqiptare duhet të sigurojnë një sistem efikas të lokalizimit të adresave të qytetarëve dhe personave juridikë.

Rekomandimi RSD5

Të gjitha organet shtetërore, të cilat administrojnë bazat e të dhënave me informata të nevojshme për shërbim efikas, duhet ta kenë për detyrë t'i sigurojnë organit përgjegjës të shërbimit informacion mbi adresën e të adresuarit, brenda një kohe të caktuar nëse një informacion i tillë është në përputhje me legjislacionin për mbrojtjen e të dhënave.

Rekomandimi RSD6

Metodat e shërbimit të dokumenteve duhet të jenë të harmonizuara, të përshkruara plotësisht, dhe të paraqiten si një trup autonom (corpus autonome). Ato duhet të mbulojnë të gjitha aspektet e tyre duke përfshirë:

- *Organet e ngarkuara me shërbimin e dokumenteve dhe kompetencat e tyre që lidhen me shërbim/njoftim të dokumenteve;*
- *Matrica mbi përmbajtjen e dokumenteve që do të shërbehen/njoftohen;*
- *Kur dhe ku mund të kryhet shërbimi/njoftimi i dokumenteve;*
- *Si dhe kujt i dorëzohen dokumentet, duke përfshirë edhe shërbimin elektronik;*
- *Raportin mbi kushtet që kanë të bëjnë me mënyrën dhe kujt i është shërbyer/njoftuar dokumenti si dhe vlerën ligjore të këtij raporti;*
- *Formalitetet që lidhen me shërbimin/njoftimin e dokumenteve;*
- *Si t'i shërbehet/njoftohet një dokument një marrësi pa një adresë të njohur;*
- *Shërbimi/njoftimi i dokumentit jashtë vendit dhe që vjen nga jashtë;*
- *Detyrimi i organit përgjegjës të shërbejë/njoftojë dokumentet;*
- *Si kundërshtohet shërbimi i dokumenteve;*

- *Kostot e shërbimit të dokumenteve.*

Rekomandimi RSD7

Duhet të shfuqizohet përdorimi i dëshmitarëve në procesin e dorëzimit të dokumenteve.

Rekomandimi RSD8

Kur marrësi e refuzon fizikisht dokumentin që i shërbejnë ose kur shërbimi në shtëpinë ose banesën e të adresuarit nuk është e mundur për një pale të tretë, ligji duhet të parashikojë vendime për të siguruar shërbim efektiv. Këto vendime mund të konsistojnë në një seri të formaliteteve që do t'u ofrojnë siguri maksimale palëve, të tilla si raporti mbi gjendjen e shërbimit, njoftimi në shtëpi apo banesë i të adresuarit, mbajtja e dokumentit në një vend të veçantë për një kohë të caktuar, letra për të adresuarin, ose çdo mjeti tjetër i dobishëm.

Rekomandimi RSD9

Ligji duhet të parashikojë një shërbim fiktiv kur marrësi nuk ka adresë të njohur duke siguruar që plotësohen dy kushtet e mëposhtme:

- *Është identifikuar adresa e fundit e njohur e të adresuarit;*
- *Nuk ishte e mundur të gjendej adresa e re të të adresuarit.*

Rekomandimi RSD10

Kur përdoret shërbimi postar për të shërbyer dokumente, shërbimi duhet të kryhet në mënyrë të tillë që të sigurohet dorëzimi tek i adresuari siç kërkohet nga Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut.

Rekomandimi RSD11

Kur përdoret shërbimi elektronik për të shërbyer dokumente, shërbimi duhet të kryhet në mënyrë të tillë që të sigurohet dorëzimi tek i adresuari siç kërkohet nga Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut.

Rekomandimi RSD12

Kur përdoret cilido lloj shërbimi për të shërbyer dokumente, shërbimi duhet të kryhet në mënyrë të tillë që të sigurohet dorëzimi tek i adresuari siç kërkohet nga Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut.

RAPORTI I VLERËSIMIT NË THELLËSI TË SISTEMIT TË DREJTËSISË NË SHQIPËRI

Mbështetje e BE/KiE për Efikasitetin e Drejtësisë - SEJ

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

Implemented
by the Council of Europe